

▪ Sari Niemi ▪ Marjut Kakko ▪ Reetta Nousiainen ▪ Eeva Aarrevaara (toim.)

Järvien ja harjun solmukohta

Vääksyn kulttuuriympäristöohjelma – Nykytila ja tavoitteet

Järvien ja harjun solmukohta

Vääksyn kulttuuriympäristöohjelma
– Nykytila ja tavoitteet

2017

Esipuhe.....	7
1. Johdanto.....	11
2. Mitä kulttuuriympäristö on?.....	15
3. Kulttuuriympäristön kohteiden merkitys ja arvottaminen.....	19
4. Vääksyn rakennetun ympäristön kehittyminen.....	27
5. Rakennettu kulttuuriympäristö Vääksyssä.....	37
Suojelumerkinnot kaavoissa.....	38
Kanava-alue ja Vääksynjoki.....	41
Vääksyn vanha keskusta.....	47
Myllytie.....	53
Meijeritie.....	57
Asikkalantie ja Rillitie.....	61
Jyväskyläntien, Vesijärventien ja Ahtolantien puurakennukset.....	65
Joutsenkujan huvilat.....	71
Kanavatien alue.....	75
Kalmarintien alue.....	79
Sulkumiehentien pihapiirit.....	83
Telakkaranta, Ämmälänhaka ja Vartiovaara.....	85
Terveystien ja Kompantien pientaloalueet.....	89
Honkaniemen alue.....	93
Anianpellon kylä.....	97
Rantakulma.....	107
Kulttuuriympäristöohjelmassa 1998 inventoidut, myöhemmin puretut rakennukset.....	111
Puisto- ja virkistysalueet.....	117
6. Kulttuuriympäristöohjelman tavoitteet ja hoitotoimenpiteet.....	137
Lähteet.....	170
Hakemisto.....	173
Liite: Esimerkki inventointilomakkeesta.....	174

Niemi, Sari
Kakko, Marjut
Nousiainen, Reetta
Aarrevaara, Eeva (toim.)

Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarja, osa 29

Vastaava toimittaja: Miia Willman

Taitto: Saara Haataja, Lahden ammattikorkeakoulun Muotoiluinstituutti

Karttojen muokkaus: Heidi Hypén ja Oona Paukkola, Lahden ammattikorkeakoulun Muotoiluinstituutti

Valokuvat: Reetta Nousiainen tai kuvan yhteydessä mainittu kuvaaja / arkistolähde.

Luvussa 5 Reetta Nousiainen ja Marjut Kakko tai kuvan yhteydessä mainittu kuvaaja.

ISSN 2342-7507 (verkkojulkaisu)

ISSN 2342-7493 (painettu)

ISBN 978-951-827-266-6 (verkkojulkaisu)

ISBN 978-951-827-267-3 (painettu)

Painopaikka: Painotalo Plus Digital Oy, Lahti 2017

Julkaisu on saanut rahoitusta Euroopan maaseuturahastosta Päijänne-Leader ry:ltä.

Esipuhe

Vääksy sijoittuu julkaisun nimen mukaisesti järvien ja harjun solmukohtaan. Vesijärvi muuttuu kanavan pohjoispuolella Päijänteeksi ja samalla kanava halkaisee toisen Salpausselän reunamuodostuman, joka on taajaman selkäranka. Vanhan Vääksyn alue sijoittuu tämän maiseman solmukohdan äärelle. Vääksyn omaleimaisuus rakentuu erityislaatuudesta maisemasta ja siihen liittyvästä monikerroksisesta rakennetusta kulttuuriympäristöstä. Jääkausi on jättänyt vahvan jäljen paikkakunnalle.

Asikkalan kunta teetti kaksikymmentä vuotta sitten yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa Asikkalan kulttuuriympäristöohjelman, jonka kokosi arkkitehti Annu Tulonen. Kulttuuriympäristöohjelma oli urauurtava tapa koota yhteen tietoa koko kunnan arvokkaasta kulttuuriympäristöstä ja sen historiasta sekä esittää suosituksia ympäristön hoitamisesta jatkossa sen arvon säilymiseksi. Kulttuuriympäristöohjelmia on laadittu eri puolelle Suomen kuntiin, ja joissakin kunnissa, kuten esimerkiksi Ähtärissä, kulttuuriympäristöohjelma on myös päivitetty.

Inventoinnit vaativat aika ajoin päivittämistä, koska ympäristö muuttuu vähitellen. Usein huomataan, että inventoinnista voi puuttua jokin kohde, joka edustaa paikallista rakennuskulttuuria ja olisi hyvä lisätä aluekuvauksiin. Asikkalassa koko kunnan kulttuuriympäristöohjelma oli jo lähes kaksikymmentä vuotta vanha, ja sen päivittäminen nähtiin tarpeellisena erityisesti Vääksyn alueella. Tämä tuli mahdolliseksi, koska Helsingin yliopisto, Lahden ammattikorkeakoulu ja Vanhan Vääksyn kehittämissyhdystys saivat Leader-rahoituksen hankkeelle ”Kulttuuriympäristöstä hyvinvointia ja liiketoimintaa” vuonna 2015. Hankkeelle nimettiin ohjausryhmä, joka on kokoontunut säännöllisesti hankkeen aikana. Tämän työskentelyn lopputuloksena julkaistaan nyt raportti Vääksyn kulttuuriympäristöohjelma – Nykytila ja tavoitteet.

Tämä julkaisu on luonteeltaan selvitys, johon on pyritty monipuolisesti kokoomaan ajantasaista inventointitietoa rakennuksista ja niiden lähiympäristöstä. Selvityksessä on alue- tai kohdekohtaisesti todettu, millaisia säilyttämiseen liittyviä määräyksiä niitä koskee osayleiskaavassa tai asemakaavoissa. Selvitys voi toimia jatkossa kunnan maankäytön suunnittelun taustatietona, jota voidaan hyödyntää kaavoituksessa. Vasta erillisissä kaavahankkeissa voidaan antaa rakennetun ympäristön suunnittelua ja käyttöä sitovia määräyksiä. Asemakaavoituksen yhteydessä on suositeltavaa tehdä tarkemmat kohdekohtaiset inventoinnit.

Asikkalalaiset ovat osoittaneet ilahduttavasti kiinnostusta lähiympäristöönsä. Rakennuksista ja niiden ympäristöstä ja historiasta on saatu tietoa enemmän kuin tähän julkaisuun on voitu ottaa mukaan. Ohjausryhmän jäsenet ovat osallistuneet aktiivisesti ja asiantuntevasti työhön kommentoimalla sitä eri vaiheissa. On toivottavaa, että julkaisu palvelee tulevaisuudessa paitsi maankäytön suunnittelua ja kunnan kehittämistä, myös kuntalaisia ja kouluja tutkimusmatkalla omaan kulttuuriympäristöön.

Lämmin kiitos kaikille ohjelman työstämiseen osallistuneille!

Eeva Aarrevaara

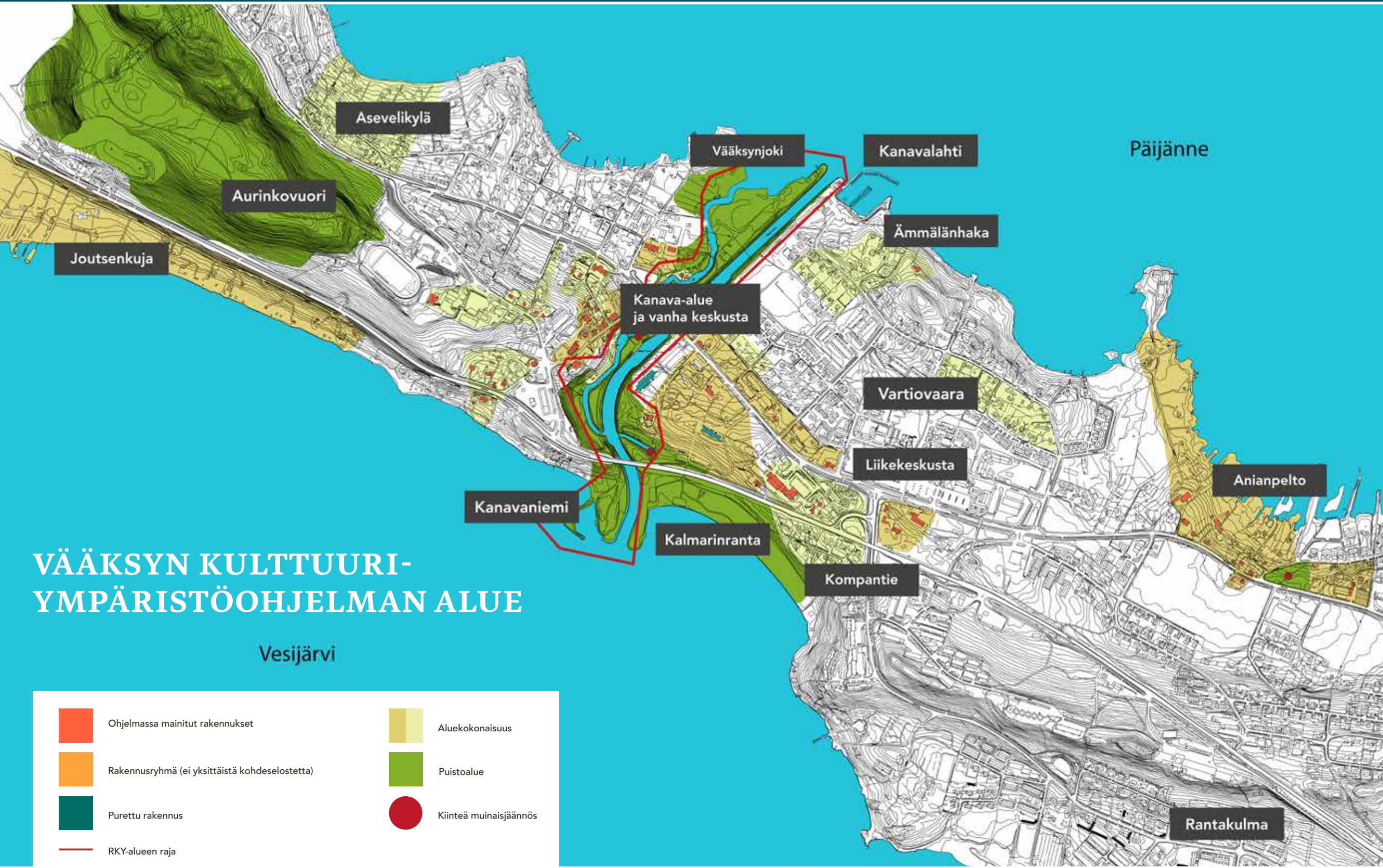
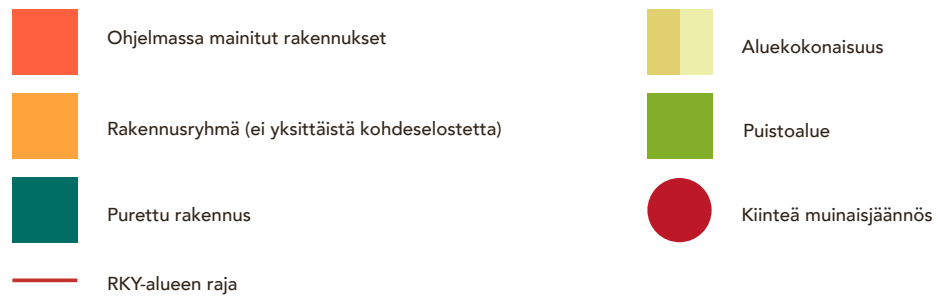
ohjausryhmän puheenjohtaja
yliopettaja, TkT
Lahden ammattikorkeakoulu

Aapo Pispala

vt. kunnanjohtaja/ talousjohtaja
Asikkalan kunta

VÄÄKSYN KULTTUURI- YMPÄRISTÖOHJELMAN ALUE

Vesijärvi

1. Johdanto

Asikkalan kunnassa laadittiin kulttuuriympäristöohjelma Suomen ensimmäisten kuntien joukossa vuonna 1998. Arkkitehti Annu Tulosen koostaman ohjelman asiasisältö on suurelta osin edelleen ajantasaista. Kulttuuriympäristöohjelman päivitykselle on kuitenkin koettu tarvetta kunnan keskustaajama Vääksyssä, johon eniten kohdistuu muospainetta täydennysrakentamisen muodossa. Vääksyn merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä ovat mm. kanavamiljö, vanha keskusta ja Anianpellon kylä, joiden kehittämisessä tarvitaan ajantasaista tietoa kulttuuriympäristön arvoista.

Ajatus ohjelman päivityksestä ja alueen kehittämisestä virisi vuosien 2014–15 aikoihin kylän yleisötilaisuuksissa ja konkretisoitui Helsingin yliopiston, Lahden ammattikorkeakoulun ja Vanhan Vääksyn kehittämissyhdistyksen yhteisessä hankesuunnittelussa, jota myös Asikkalan kunta kannatti. Päivitystyö toteutettiin osana Leader-rahoitteista Kulttuuriympäristöstä hyvinvointia ja liiketoimintaa -hanketta 2016–2017. Hankkeen tavoitteena oli kehittää Asikkalan ja erityisesti Vääksyn kanava-alueen rakennetun kulttuuriympäristön hoitoa ja vahvistaa alueen identiteettiä ja liiketoimintamahdollisuuksia paikallisten tarinoiden avulla. Ajantasainen kulttuuriympäristöohjelma on tärkeä työkalu sekä viranhaltijoille että muille paikallistoimijoille.

Vääksyn kulttuuriympäristöohjelma päivittää Asikkalan kulttuuriympäristöohjelman (1998) Vääksyä ja Anianpeltoa käsittelevän osan. Ajan tasalle saatetussa ohjelmassa selvitetään aluksi, mitä kulttuuriympäristö tarkoittaa ja perehdytään Vääksyn alueen historiaan. Vuoden 1998 kulttuuriympäristöohjelmassa tätä taustatietoa on varsin laajasti, joten päivityksessä osa-alueita on käsitelty kevyemmin. Seuraavaksi tarkastellaan Vääksyn kulttuuriympäristön nykytilaa ja siihen sisältyvät edellisessä kulttuuriympäristöohjelmassa sekä myöhemmissä inventoinneissa käsiteltyjen rakennusten ja puistoalueiden tiedot. Myös joitakin uusia kohteita, jotka sijaitsevat maakunnallisesti tai paikallisesti merkittävillä alueilla, on otettu alueiden aikaisempia inventointeja täydentäen mukaan ohjelmaan. Kohteet on mainittu muissa inventoinneissa vuoden 1998 jälkeen tai niiden katsottiin muuten täydentävän ohjelmaa. Esimerkiksi FM Teija Aholan vuoden 2006 inventoinneissa olleita kohteita on päivitetty ohjelmaan. Tässä päivityksessä lisätyillä kohteilla on arvoa osana paikallista kulttuuriympäristöä ja kyläkuva. Lopuksi arvioidaan edellisen kulttuuriympäristöohjelman tavoitteiden toteutuminen ja esitetään kehittämis- ja toimenpide-ehdotuksia kulttuuriympäristön huomioimiselle jatkossa. Tavoitteena on edelleen parantaa kulttuuriympäristöjen hoidon tavoitteellisuutta ja seuranta sekä yhteistyön kehittämistä eri osapuolten välillä. Ohjelma pyrkii syventämään näkemystä kulttuuriympäristöstä voimavarana, jota on monin tavoin hyödyllistä vaalia ja tuoda esille.

Päivitystyön toteutus

Päivitystä on tehty osana Kulttuuriympäristöstä hyvinvointia ja liiketoimintaa -hanketta. Työssä mukana olleeseen ohjausryhmään kuuluivat:

Puheenjohtaja **Eeva Aarrevaara**, TkT, yliopettaja, Lahden ammattikorkeakoulu
Annu Tulonen, arkkitehti, Ramboll Oy

Päivi Siikaniemi, tutkija, Päijät-Hämeen maakuntamuseo

Liisa Tarjanne, yliarkkitehti, Suomen Kulttuuriperinnön Tuki ry

Tarja Tornio, kunnanhallituksen puheenjohtaja, Asikkalan kunta

Matti Raunio, kehittämislautakunnan puheenjohtaja, Asikkalan kunta

Matti Kettunen, vapaa-aikajohtaja/

Isa Maunula, kehittämisspällikkö, Asikkalan kunta

Sini Utriainen, vs. kaavoituspällikkö, Asikkalan kunta

Kirsi Kallioniemi, matkailun lehtori, Lahden ammattikorkeakoulu

Paula Salomäki, tekniikan alan opettaja, Lahden ammattikorkeakoulu

Sari Niemi, projektipällikkö, Lahden ammattikorkeakoulu

Minna-Maija Salomaa, kehittämisspällikkö, Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämispalvelut HY+

Reetta Nousiainen, projektivastaava, Vanhan Vääksyn Kehittämisyhdistys

Ohjausryhmä on kokoontunut vuosien 2016–17 aikana kuusi kertaa.

Julkaisun materiaalin kokoamiseen on osallistunut AMK-opiskelija Marjut Kakko, jonka työskentelyä on ohjannut tuntiopettaja Paula Salomäki Lahden ammattikorkeakoululla. Marjut Kakko on käynyt läpi aiemman kulttuuriympäristöohjelman kohteet sekä dokumentoinut myös ohjelmaan lisätyt kohteet, joista on keskusteltu ohjausryhmän kokouksissa. Aineistoa työhön ovat tuottaneet myös yhdyskuntasuunnittelun AMK-opiskelijat eri opintojaksolla lehtori Raine Vihelmaan ja tuntiopettajien Paula Salomäki sekä Virpi Tervosen ohjaamalla opintojaksolla rakennettuun ympäristöön, kulttuurimaisemaan ja viherympäristöön liittyen. Opiskelijat havaannoivat ympäristöä maastossa sekä tie- ja vesireiteiltä käsin. Paikallistuntemuksen ja historian kokoamisessa ja raportin kirjoittamisessa ovat olleet keskeisesti mukana Vanhan Vääksyn kehittämisyhdistyksen Reetta Nousiainen ja projektipällikkö Sari Niemi Lahden ammattikorkeakoululta.

Kulttuuriympäristöohjelmaan sisältyvät kohteet valokuvattiin pääosin kesällä 2016. Samalla saatiin yleiskuva kulttuuriympäristön nykytilasta ja alueella tapahtuneista muutoksista verrattuna vuoden 1998 ohjelmaan. Kuvausten yhteydessä kiinteistöjen omistajia lähestyttiin kirjeitse ja pyydettiin tietoja rakennuksista. Tavoitettuja rakennusten omistajia haastateltiin. Anianpellon osalta järjestettiin erillinen asukasilta. Ohjelman luonnoksesta pyydettiin kommentteja, jotta paikalliset asukkaat, päättäjät ja yhdistykset pääsivät kommentoimaan sekä esittämään tavoitteita ja toimenpide-ehdotuksia. Luonnos oli nähtävillä marras-joulukuussa 2016 Asikkalan kunnan nettisivuilla sekä Asikkalan kirjastossa ja sitä esiteltiin yleisötilaisuudessa.

Kunnassa laadittiin samanaikaisesti Vääksyn maankäytön kokonaissuunnitelmaa, jonka tarkoituksena oli määrittää, minkä tyyppistä rakentamista ja palveluita eri alueille voidaan sijoittaa. Maankäytön kokonaissuunnitelman yhteydessä kerättyjä kuntalaismielipiteitä ja muuta materiaalia on hyödynnetty myös laadittaessa kulttuuriympäristöohjelman tavoitteita ja toimenpide-ehdotuksia.

2. Mitä kulttuuriympäristö on?

Kulttuuriympäristö on ihmisen asuma ympäristö, joka syntyy, kun ihminen ajan kuluessa muokkaa ympäristöään tarpeidensa mukaan. Kulttuuriympäristö koostuu kulttuurimaisemasta, rakennetusta ympäristöstä ja muinaismuistoista. Se kertoo alueen historiavaiheista ja perinteistä sekä kuvaa ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksen aiheuttamia muutoksia, jotka syntyvät asukkaiden hyödyntäessä ja sopeuttaessa maaperää, ilmastoja ja maastonmuotoja.

Usein kulttuuriympäristöksi käsitetään vanha rakennettu ympäristö ja kulttuurimaiseman viljelyalueet, mutta myös nuoremmat ympäristön kerrostumat kertovat kulttuurihistorian tärkeistä piirteistä. Kulttuuriympäristö ei ole pelkästään arvokkaita maisemia ja rakennuksia, vaan siihen sisältyvät myös muistot, tarinat, tulkinnat, merkitykset ja taloudelliset odotukset sekä arvostus.

Kulttuuriympäristöä muokataan ja luodaan koko ajan. Maankäytöstä johtuvat ympäristön ja käyttötapojen muutokset — kuten rakentaminen ja purkaminen — vaikuttavat jatkuvasti kulttuuriympäristöömme ja sen merkitykseen. Vaikka kulttuuriympäristö muuttuukin, onnistuneessa muutoksessa uudemmat kerrostumat eivät hävitä tai jätä varjoonsa ympäristön olemassa olevia arvoja ja ominaispiirteitä.

Menneisyys liitetään nykyiseen ympäristöön usein paikannimistön avulla. Nimet kertovat tapahtumista, aiemmista asukkaista ja paikkojen merkityksistä. Maaseudulla kulttuuriympäristöön vaikuttavat eniten maa- ja metsätalouden muutokset. Taajamissa rakentamisen ja maastonmuokkauksen tuomat maisemalliset muutokset ovat yleensä hallitsevia ja helposti havaittavia. Teollinen maisema muuttuu, kun teollisuuden ja tuotantolaitosten kehittyessä alueelle syntyy muutakin rakentamista, kuten liikenneväyliä ja asuntoalueita.

Vääksyntyie vuonna 1952. Postikortti.

Vääksyntyie vuonna 2015.

Kanava.

Maisematekijöiden merkitys Vääksyn taajaman syntyyn ja sijoittumiseen on selvästi nähtävissä.

Kulttuuriympäristöohjelma ja sen tavoitteet

Kulttuuriympäristöohjelma on yhteistyönä viranomaisten, asukkaiden ja yhteisöjen kanssa tuotettu kuvaus paikallisen ympäristön ominaispiirteistä sekä ehdotus tärkeimmistä toimenpiteistä kulttuuriympäristön hoitoon, säilyttämiseen ja hyödyntämiseen liittyen. Ohjelmassa kuvataan nykyisen ympäristön kehityshistoriaa ja lisätään sitä koskevaa ymmärrystä. Tarkoituksena on antaa ohjeita alueiden ja kohteiden huomioimiseen maankäytössä sekä ympäristön ylläpitämisessä ja kunnostamisessa, toimia päätöksenteon apuna ja vuorovaikutuksen tukena.

Parhaassa tapauksessa kulttuuriympäristöohjelma palvelee alueen kokonaisvaltaista kehittämistä ja nostaa esiin omaleimaisia piirteitä ja menestymisen edellytyksiä, jotka alueella ovat olemassa. Varsinkin suomalaisille maaseutu- ja vapaa-aikaan pohjautuvat markkinat voivat olla mahdollisuus menestyä ja keino erottua.

Kulttuuriympäristöohjelman tavoitteena on:

- koota valtakunnallinen, maakunnallinen ja erityisesti paikallinen tieto alueen kulttuuriympäristöstä
- laatia alueen ylläpitoa ja kehittämistä koskevia toimenpide-ehdotuksia
- tehdä kulttuuriympäristö näkyväksi ja edesauttaa tunnistamaan ja hyödyntämään ympäristöä alueen myönteisenä voimavarana
- lisätä yhteistyötä kunnan, yritysten, yhdistysten ja asukkaiden välillä
- toimia oppaana matkailuyrityksille, opetusmateriaalina esimerkiksi kouluille ja yleisenä tietolähteenä
- palvella pohjatiedostona maankäytön suunnitelmien laadinnassa sekä rakentamisneuvonnassa. Samalla ohjelma edistää miljööni ja vanhan rakennuskannan huomioon ottamista uusien alueiden suunnittelussa
- edistää ympäristön ja samalla kulttuuriympäristön hoitoa ja
- viihtyisyyden parantamista
- antaa rakentajille ja kunnalle tietoa maiseman ja rakennetun ympäristön huomioon ottavasta uudisrakentamisesta, maisemahoidosta, taloudellisista tukimahdollisuuksista ja arvokkaiden rakennusten korjauksista.

Lähteet:

Ahola, T., Tulonen, A. & Utriainen, H. 2007. Kulttuuriympäristöjen Häme. Hämeen alueellinen kulttuuriympäristöohjelma 2007–2013.

Lahdenvesi-Korhonen, L. 2009. Kulttuuriympäristöohjelma - miksi ja miten.

Huisko, S. & Vikman-Kanerva, M. 2015. Maaseututaajamat osana maaseudun yhdyskuntarakennetta.

Edellisen sivun alempien kuvien lähteet:

Lahden ammattikorkeakoulu, Päijät-Hämeen maisemaselvitys 2006.

3. Kulttuuriympäristön kohteiden merkitys ja arvottaminen

Kohteiden kulttuurihistoriallisia tai maisemallisia arvoja määritettäessä tulee käyttää vakiintuneita kriteerejä. Rakennetun kulttuuriympäristön ja kulttuurimaisemien kohteet jaotellaan niiden pohjalta kolmiportaisella järjestelmällä, johon kuuluvat valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti merkittävät kohteet.

Rakennusten tai rakennelmien kulttuurihistoriallisten arvojen määrittelyssä käytettyjä kriteerejä ovat harvinaisuus, tyypillisuus, edustavuus, alkuperäisyys, historiallinen todistusvoimaisuus ja historiallinen kerroksisuus. Kriteerit on määritelty laissa rakennusperinnön suojelemisesta (LaRS, 498/2010).

Kohteella voi olla myös maisemallisia arvoja, kuten merkitys maisemassa, taajamakuussa, lähiympäristössä tai katunäkymässä. Alue tai kohde voi sijaita maisemallisesti merkittävällä tai näkyvällä paikalla, jolloin sen merkitys osana maisemaa lisää kokonaisuuden arvokkuutta.

Kohteiden ei tarvitse täyttää kaikkia kriteerejä, mutta monet arvokkaat kohteet täyttävät useampia.

3.1 Vääksyn maisemallisesti arvokkaat kohteet

Maiseman huomioiminen maankäytössä ja aluekehityksessä luo yhtenäisyyttä, sitoo asioita yhteen ja auttaa ylläpitämään alueidentiteettiä. Asikkalan tyypillinen maisema on kumpuilevaa maalaismaisemaa. Vääksyn kanavan ja Vääksynjoen yhdistämät Vesijärvi ja Päijänne sekä niiden yhtymäkohta Salpausselän harjuun muodostavat maisemallisesti merkittävän solmukohdan, yhden Päijät-Hämeen merkittävimmistä. Kulttuurimaisemaan kuuluvat Päijänteen lahdet ja selät sekä Vesijärven kaukomaisemaa rajaava II Salpausselkä.

On tyypillistä, että asutus keskittyy järvien ja harjumuodostelman yhtymäkohtaan. Vääksyn taajamaa rajaavat toisen Salpausselän reunamuodostumat, joita pitkin taajama on laajentunut, viime aikoina myös sen viljelyvyöhykkeille. Aurinkovuori sijoittuu Vääksyn taajaman länsipuolelle ja on samalla Natura 2000 -alue. Se kuuluu myös valtakunnalliseen harjunsuojeluohjelmaan. Harjumuodostuma nousee noin 70–80 metriä Vesijärven ja Päijänteen pintaa ylemmäs, joten kyseessä on maisemallisesti hallitseva alue. Hympylänmäki rajaa Vääksyä taajaman itäpuolella. Se on myös osa toisen Salpausselän selännettä.

Metsät ovat enimmäkseen lehtoja tai lehtomaisia kankaita, sillä Salpausselkien suojaavan vaikutuksen ansiosta alueen ilmasto on erityisen suotuisa ravinteikkaille lehtometsille. Alueella on useita harvinaisia kasveja ja monipuolinen linnusto.

3.2 Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY)

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY) on Museoviraston laatima inventointi, jonka kohdeluettelo on tarkistettu ja päivitetty vuonna 2009. Tässä yhteydessä aiemmin mukana ollut Anianpellon alue on jätetty pois, mutta se näkyy vielä voimassa olevassa osayleiskaavassa. RKY-kohteet antavat suomalaisesta rakennetusta ympäristöstä monimuotoisen kokonaiskuvan alueellisesti ja ajallisesti. Inventointi täsmentää käytännössä valtakunnallisia alueidenkäytön tavoitteita, jotka on määritelty maankäyttö- ja rakennuslaissa ja jotka valtioneuvosto hyväksyy. Kulttuuriympäristöalueiden suunnittelussa otetaan huomioon valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ja muinaisjäännekohteet sekä rakennettu ympäristö.

Vääksyn kanava on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö.

Vilkas kesäpäivä kanavalla vuonna 1959. Kuva: Reino Helosuo.

3.3 Maakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt

Maakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt kuvastavat alueelle tärkeitä ominaisuuksia, mutta eivät välttämättä täytä niin monia kriteerejä kuin valtakunnallisesti merkittävät alueet. Maakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt ovat asiantuntijaviranomaisten määrittelemiä ja ne tuovat esiin alueen erityispiirteitä ja ominaisuutta kuvaavaa rakennettua kulttuuriympäristöä.

Vääksyn osayleiskaavassa maakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi on merkitty:

- Vääksyn kanava ympäristöineen. Aluerajaus on RKY -aluetta laajempi ja sisältää mm. vanhan liikekeskustan ja Vesijärven rannan huvila-alueen
- Asevelikylä eli Honkaniemi III
- Kurhila-Hillilän-Syrjäntaustan kylien kulttuurimaisema

Myllytie on osa Vääksyn vanhaa keskustaa. Lauta-aidat ja koristeelliset valopylväät ovat osa katukuvaa.

3.4 Paikallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt

Paikallisesti merkittävät alueet täyttävät merkittävän kulttuuriympäristön kriteerit, mutta eivät edustavuudeltaan yllä maakunnan tai valtakunnan arvokkaimpien kohteiden joukkoon.

Vääksyn osayleiskaavassa paikallisesti merkittäviä kulttuuriympäristöjä ovat:

- Vääksyn vanha keskusta
- Anianpellon kylä ja Lehtolan 1950-luvun asuinalue
- Mikkolan kartano pihapiireineen
- Kompantien 1950-luvun asuinalue
- Vartiovaaran 1950-luvun asuinalue
- Saitan ryhmäpuutarha

Lisäksi on inventoitu yksittäisiä paikallisesti arvokkaita rakennuksia ja pihapiirejä, joista osa on merkitty suojelumerkinnällä Vääksyn osayleiskaavaan tai asemakaavoihin. Kurhila-Hillilän-Syrjäntaustan kylien kulttuurimaisemaa ja Saitan ryhmäpuutarhaa ei ole käsitelty tässä ohjelmassa.

3.5 Muinaisjännökset

Maaperässä ja maisemassa säilyneet kerrostumat, jäljet ja rakenteet kertovat entisajan ihmisten elämisestä. Näitä kutsutaan kiinteiksi muinaisjännöksiksi. Tällaisia ovat muun muassa haudat, kalliomaalaukset, historialliset asuinpaikat ja pyyntikuopat. Muinaisjännökset ovat merkittävä osa kulttuuriympäristöä, konkreettista aineellista perintöä menneestä maailmasta. Muinaisjännökset ovat Muinaismuistolain suojelemia, eikä niihin tule kajota ilman museoviranomaisen (Museovirasto tai maakuntamuseo) lupaa.

Vääksyn taajaman alueelta löytyy uusimman Museoviraston kartoituksen mukaan seuraavat kolme muinaisjännöstä:

1. Keskimylly: vanhan vesimyllyn perustukset, historiallinen. Kirjallisia merkintöjä vesimyllyistä on jo 1400-luvun lopulta lähtien. Mylly purettiin 1960-luvulla.

2. Kalmarinpuisto: maasta ja kivistä rakennetut ajosillan rauniot, historiallinen. Merkitty vuoden 1775 Vääksyn joen karttaan.

3. Anianpelto: vanha markkinapaikka, alueelta löytyy myös suuria maakiviä, historiallinen. Varhaisin maakirjamerkintä vuodelta 1539. Alue on myös merkitty luonnonsuojelualueeksi, jossa kasvaa ikimännikkö. Muinaisjännökset on merkitty isoon aluekarttaan.

Lähteet:

Aarrevaara, E., Uronen, C. ja Vuorinen, T. Päijät-Hämeen maisemaselvitys 2007.
Ahava, T., ym. 2017. Maisema-analyysi. Vääksyn maisema Päijänteeltä katsottuna.
Asikkalan kunta. Vääksyn osayleiskaava 2008.
Härö, M. 2010. Uusi laki rakennusperinnön suojelemiseen.
Kulttuuriympäristömme.fi. 2015. Yleisiä käsitteitä.
Lahdenvesi-Korhonen, L. 2009. Kulttuuriympäristöohjelma – miksi ja miten.
Museovirasto. 2016. Kulttuuriympäristö rekisteriportaali. Muinaisjännösrekisteri.
Museovirasto. 2009. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt 2009.
Tulonen, A. 1998. Asikkalan kulttuuriympäristöohjelma.

4. Vääksyn rakennetun ympäristön kehittyminen

Asikkalan kunta sijaitsee Päijät-Hämeessä Salpausselän harjun ja järvien äärellä. Kunnan asukasluku on noin 8300 ja se kaksinkertaistuu kesäisin runsaan vapaa-ajanasutuksen ansiosta. Asikkala kuuluu maisemamaakuntaossa Hämeen viljely- ja järvimaan alueeseen. Vesireitit, kalastus ja toistatuhatta vuotta jatkunut maatalouskulttuuri ovat mahdollistaneet elämisen edellytykset Asikkalan kylissä vuosisatojen ajan. Monet Asikkalan kylistä ovat kulttuurimaisemiltaan merkittäviä alueita. Kylien kulttuuriympäristöistä kerrotaan tarkemmin Asikkalan kulttuuriympäristöohjelmassa (1998).

Vääksy on Asikkalan kunnan keskustaajama, jossa asuu noin 5000 asukasta (2016). Vääksy on kehittynyt paikalle, jossa Salpausselän harjun reunamuodostuma sekä Päijänne ja Vesijärvi kohtaavat. Järvet yhdistävässä Vääksynjoessa on ollut myllyjä jo keskiajalla. Joen rinnalle valmistui kanava 1871. Nykyiseen Vääksyn taajama-alueeseen kuuluu myös yksi Asikkalan vanhimmista kylistä, Anianpelto.

4.1 Vääksyn ja Anianpellon historia

Vääksy ei ole itsenäinen kylä, vaan se on muodostunut kolmen kylän alueelle, jotka ovat Anianpelto, Hillilä ja Asikkala. Vääksyn nimi on saattanut muodostua sanoista väg-sjö, tie-järvi tai esisuomalaisesta nimityksestä vieks, viiks, vääks, joka tarkoittaa kahden järven välistä laskujokea. Vääksynjoen vesimyllyjen ympärille muodostunutta myllykylää kestiekievareineen voidaan pitää alueen kehittymisen alkusysäyksenä. Vääksynjoen vesimyllyistä on kirjallisia mainintoja 1400-luvulta lähtien. Jo myllykylän aikoihin alueella oli liikennöintiä sekä vesi- että maanteitse. Harjun suuntaisesti kulki Ylisen Viipurintien pohjoisempi linjaus, joka ylitti Vääksynjoen lähellä Vesijärveä sijainnutta siltaa pitkin.

Puolentoista kilometrin päässä Vääksynjoesta sijaitseva Anianpellon kylä on Asikkalan vanhimpia kyliä, siitä on kirjallisia mainintoja jo 1300-luvulta. Anianpelto tunnetaan vanhana markkinapaikkana, ensimmäiset markkinat järjestettiin tiettävästi vuonna 1728. Tuona aikana, jolloin kaupankäynti maaseudulla oli muutoin kiellettyä, maalaismarkkinoilla oli suuri merkitys laajallekin ympäröivälle alueelle. Anianpeltoon kohdistui kauppala- ja kaupunkisuunnitelmia 1730-luvulta aina 1850-luvulle saakka, olihan sillä merkittävä sijainti Päijänteen eteläisenä päätepuolella ja rannikolle johtavan maantieyhteyden varrella. Vuonna 1755 Tukholmassa tehtiin periaatepäätös kauppalan perustamisesta Anianpeltoon, mitä paikkakuntalaiset kuitenkin vastustivat. Vuonna 1775 kuningas Kustaa III teki Suomen matkallaan päätöksen uuden kaupungin perustamisesta. Yksi niistä oli Anianpelto, jossa kuningas henkilökohtaisestikin matkallaan vieraili. Asemakaava laadittiin vielä samana vuonna, mutta suunnitelma hautautui jälleen. Kymenkartanonläänin pääkaupungiksi tuli Heinola. Anianpellon sijainti oli silti merkittävä. Päijänteen sahoilta alettiin tuoda jo 1800-luvun alussa vesiteitse puutavaraa Anianpeltoon ja edelleen Suomenlahden rannikkokaupunkeihin, josta sitä edelleen vietiin ulkomaille. Puukauppa vaurastutti valtiota ja paikallisia maanomistajia. Vuonna 1856 höyrylaivaliikenteen alettua Päijänteellä, suunniteltiin vielä kaupunkia Anianpeltoon, jonka Mustaniemessä tuolloin sijaitsi Päijänteen eteläinen satamalaituri. Arkistoissa säilyneissä asemakaavoissa Vääksynjoen ja Anianpellon kylän väliselle alueelle olisi rakennettu ruutukaavan mukainen kauppala.

Anianpellon kaupunkihankkeiden ohella Vääksynjoen tienoille kohdistui 1700-luvulta alkaen kanavointisuunnitelmia, ja hahmoteltiinpa seudulle 1800-luvun puolivälissä rautatietäkin. Vesijärven ja Päijänteen yhdistävän kanavan rakentamisesta päätettiin vuoden 1867 valtiopäivillä osana suurten nälkävuosien hätäaputoita. Samaan aikaan tehtiin päätös Lahden kautta kulkevan Riihimäki—Pietari -rautatien rakentamisesta. Kauppala ja myöhemmin kaupunki syntyi Anianpellon sijasta Lahteen.

Päijänteen ja Vesijärven yhdistävä noin 1,3 kilometriä pitkä Vesijärven kanava rakennettiin vuosina 1868—1871 ja se uusittiin vuosina 1908—1911. Kanava vilkastutti laivaliikennettä alueella ja sen ympäristöön alkoi rakentua Asikkalan varhainen liikekeskus. Suurin osa pitäjän hallinnollisista ja kaupallisista palveluista keskittyi vähitellen Vääksyn alueelle rahti- ja matkustajaliikenteen lisääntyessä ja kauppaliikkeiden perustamisen tultua vuonna 1859 maaseudullakin lailliseksi.

Kanavamiesten talo ja uusi kanavanvartijan koppi 1974/1975. Kuva: Matti Eskola.

4.2 Vääksyn kulttuuriympäristön kehitysvaiheita

Kanavamiljööit suunniteltiin 1800-luvun loppupuolella klassististen ihanteiden mukaisesti kanavaan liittyvine rakennuksineen. Kanavaan liittyi hoidettu puisto, ja yhdessä rautatiepuistojen kanssa ne olivat ensimmäisiä julkisia puistoja maaseudulla. Tie- ja vesilaitoshallituksen suunnittelijat vastasivat sekä rautateiden että kanavien puisto- ja rakennussuunnittelusta.

Matkustamista helpottavien kulkuyhteyksien myötä — rautateitse pääsi Lahteen ja höyrylaivalla edelleen Vääksyyn — kanavalle ja Vesijärven rannoille alkoi muodostua 1800-luvun lopulla suomenmielisen sivistyneistön huvila-asutusta. Aluksi tapa viettää kesä sisä-Suomen maaseudulla kuului vain säätyläisille ja varakkaille porvareille.

Huviloista mökkiläisiin — kesäasukkaat Vääksyn rikkautena

Ensimmäisiä tunnettuja kesänvietäjiä Vääksyssä oli Alexander ja Elisabet Järnefeltin perhe, joka asutti Vääksynjoen lähellä sijaitsevaa Rantala-huvilaa kesät 1880—1883. Järnefeltien jälkeen Rantalaan asettui kasvitieteen professori Johan Petter Norrlin, jonka vaimon veli, taloustieteen professori Napoleon Lang puolestaan rakennutti 1890-luvun alussa kanavan toiselle puolen oman huvilansa. Hänen vaimonsa veli, yleisen historian professori Johan Richard Danielson-Kalmari osti myös 1892 huvilan Vääksystä. Huviloiden puutarhat olivat ajan ihanteiden mukaan tarkoin suunniteltuja ja hoidettuja. Professori Norrlinin tiedetään auttaneen tuttaviaan kasvihankinnoissa ja kokeilleen kasviharvinaisuuksien istuttamista omille maille. Langin huvilan sittemmin ostanut kemian professori Gustav Komppa perusti 1910-luvulla Vesijärven rantaan arboretumin.

1900-luvun alkupuolella huvilaelämä alkoi keskiluokkaistua. Perheet hankkivat alueelta huviloita ja lisäksi Vääksyssä toimi tuolloin useita täysihoitoloita ja taloista vuokrattiin huoneita kesävieraille. Vääksyn muodostui etenkin taide- ja kulttuuriväen kesänviettopaikka, niin että Lahti-lehdessä kirjoitettiin 1928: ”Kesäl siäl o valla koko Suome taile- ja herrasväk”. Tämä kulttuuriväki osallistui aktiivisesti myös paikkakunnan elämänmenoon ja rikastutti kulttuurielämää mm. puuhaamalla iltamia, esiintyjiä kun oli moneen lajiin omasta takaa. Vuosilomalainsäädännön ja kehittyvien linja-autoyhteyksien myötä lomavietto tuli vähitellen mahdolliseksi myös työväestölle. Myöhemmin Vääksyn muodostui myös joidenkin ammattiryhmien lomaviettopaikkoja, kuten Telakkarantaan Tornatorin tehtaiden henkilökunnalle vuonna 1946 perustettu lomakylä. Sotien jälkeen kesäasukasmäärät kasvoivat ja rantakaavalainsäädäntö edisti mökkirakentamista. Kesäasukkaat ja matkailu ovat tänäkin päivänä Vääksyn elinvoimaisuuden kannalta merkittäviä tekijöitä.

Huvila-asukkaat ja seudun oma väki tarvitsivat monenlaisia palveluita ja Vääksystä muodostuikin vilkas kauppapaikka. Liike-elämän tarpeiden kasvaessa useita rakennuksia laajennettiin satulakattoisesta mansardikattoiseksi. Monesti rakennuksen runkoa levennettiin samalla, jolloin pohjan ala saatiin tuplattua ja lisäksi mansardikaton alle täyskorkea lisäkerros. Mansardikattoiset rakennukset kuuluvat tärkeänä osana vanhan liikekeskustan ominaispiirteisiin.

Myös kunnalliset toiminnot keskittyivät Vääksyyn, kuten virastot, koulut, sairaala. Ensimmäiset kivitalot Vääksyyn saatiin 1930-luvulla ja 1950-luvulla niiden mittakaava suureni kerrostaloiksi. Sotien jälkeisellä jälleenrakennuskaudella omakotiasutus laajeni kanavan molemmilla puolilla uusille alueille, mm. Honkaniemeen ja Vartiovaaraan. 1959 valmistui uusi tie Lahdesta Jyväskylään, kanavan ylittävine kaarisiltoineen.

Kanavaympäristö 1927. Vesimylly, odotushuone ja Vääksyntien talot ovat yhä paikallaan.

Lähde: Ilmavoimien kuva-arkisto, Sotamuseo.

1960—70-luvuilla rakentamisessa alkoivat puhaltua kokonaan uudet tuulet, puutaloja sekä huviloita purettiin uudenaikaisen liikerakentamisen ja elementtikerrostalojen alta. Järnefeltien ja Norrlinin Rantala-huvila joutui väistymään linja-autoaseman alta 1964. Vanhaan liikekeskustaan rakennettiin peräti kolme uutta pankkitaloa. Kanavan varren huviloita väistyi kerrostalon ja seurakuntakeskuksen tieltä. 1970-luvun lopussa liikerakentamisen tarpeet olivat jo kasvanneet niin suuriksi, että Vääksyyn päätettiin rakentaa kokonaan uusi liikekeskus Mikkolan kartanon pelloille.

1970-luvun puolivälissä myös kanavalla toteutettiin peruskorjaus, jossa liikenteelliset tarpeet ohittivat joitakin kanavan historiallisia arvoja. Vanha käänösilta korvattiin 1974 nykyisellä nostosillalla ja uusi kanavanvartijan koppi valmistui. Maantie korotettiin ja tielinjauksia oikaistiin, kanavakasöörin ja kanavamiesten talot purettiin.

Postikortti 1800—1900-lukujen vaihteesta.

"Silloin oli sellainen tapa täällä, että sunnuntaisin mentiin aina laivoille. Sinne näää herrasväetkin, sitten tuli kun laivat meni Jyväskylään ja Jämsään, nin mentiin katsomaan sinne laivoille, tuonne kanavalle siellä oli sitten tätä herrasväkeäkin. Se oli sellainen tapahtuma, aika paljonkin kerääntyi väkeä sinne."

— Asukkaan kertomaa

"Sulkumestari Paananen oli innokas käyttämään kanavan kuulusjärjestelmää ja sitä kautta opastamaan ja ojentamaan veneilijöitä. Tietyvästi osa lahtelaisista veneilijöistä siirsi veneensä kesäksi Päijänteen puolelle, ettei tarvinnut mennä kanavasta läpi."

— Asukas, Vääksyn tarinat -kysely 2016

(Kulttuuriympäristöstä hyvinvointia ja liiketoimintaa -hanke)

4.3 Nykyinen rakennuskanta

Vääksy on pientalovaltaista, mutta alueella on myös kohtuullisen paljon kerrostaloja. Alue on kuitenkin väljästi rakentunut ja viheralueiden määrä on huomattava. Suurin osa Vääksyn alueen asutuksesta on painottunut kanavan itäpuolelle. Vesijärven ja Päijänteen rannoilla on sekä vakituista että loma-asutusta, mutta ranta-alueita on myös yleisessä virkistyskäytössä.

Keskustatoimintojen alue sijoittuu kanavan molemmille puolille. Kaupallisen keskuksen painopiste ja muu liikerakentaminen ovat sijoittuneet uuteen liikekeskukseen. Tämä on edesauttanut kanavan seudun säilymistä kulttuurimaisemana.

4.4 Tieyhteydet

Asikkalan alueelta on löydetty merkkejä varhaisesta asutuksesta ja alueen kautta on kulkenut vanhoja tieyhteyksiä, jotka sijoittuvat II Salpausselälle. Salpausselällä kulkeva tie on pitänyt vanhan linjauksensa Asikkalan Vesivehmaalta Heinolaan jo keskiajalta asti. Vääksynjoella on muinaisjäänneenä jäljellä sillanpenkereet paikassa, jossa Ylisen Viipurintien pohjoisempi linjaus ylitti joen. Silta ja vanha tielinjaus jäivät osin pois käytöstä kanavan rakentamisen alettua 1860-luvulla, kanavan ylitse kuljettiin sulun kohdalta. Seuraava iso muutos Vääksyn tielinjauksissa oli Lahti-Jyväskylä-tien ja kanavan ylittävän kaarisillan valmistuminen 1959.

Nykyään Vääksyn taajaman läpi kulkee kolme suurempaa tietä; valtatie 24 (Lahti—Jyväskylä) sekä maantiet 313 (Vääksy—Vierumäki) ja 314 (Vääksy—Sysmä).

Uudet tielinjaukset sekä teiden leventäminen tai korottaminen vaikuttivat osaltaan kulttuuriympäristöön. Nykyinen valtatie 24 katkaisi valmistuessaan useiden vanhojen huviloiden yhteyden rantaan päärakennusten jäädessä tielinjan taakse. Maantien 313 varrella sijaitsee etenkin kanavan ja Anianpellon kylän kohdalla vanhaa rakennuskantaa. Maantien korottamisen seurauksena joidenkin rakennusten sokkelit ovat jääneet alemmas kuin tien pinta. Mikkolan kartano jäi valtatie 24 ja maantien 313 väliin ja sitä ympäröivä puisto pieneni.

Lähteet:

Blomstedt, Y. 1981. Asikkalan historia.

Asikkalan kunta. Vääksyn osayleiskaava 2008.

Lilius, H. & Kärki, P. 2014. Suomen kaupunkirakentamisen historia II.

Lounatvuori, I & Putkonen, M (toim.). 2001. Rakennusperintömme: Kulttuuriympäristön lukukirja.

Muranen, L. 2007. Päijännettä pitkin.

Myllykylä, T. 1991. Suomen kanavien historia.

Rahkonen, P. 2013. Suomen etymologisesti läpinäkyvätöntä vesistönimistöä.

Tulonen, A. 1998. Asikkalan kulttuuriympäristöohjelma.

Kanavatie.

Kanavatie helmikuussa 2017.

5. Rakennettu kulttuuriympäristö Växjössä

Kulttuuriympäristöohjelman päivityksessä on käyty läpi aiempaan Asikkalan kulttuuriympäristöohjelmaan 1998 kuuluneet kohteet sekä myöhemmin nykyisen Hämeen ELY-keskuksen toimeksiannosta (ent. Hämeen ympäristökeskus) Teija Aholan tekemät rakennusinventoinnit Asikkalassa vuosilta 2004–2006 ja kunnan omistamista kiinteistöistä Rakennussuunnittelutoimisto Blåfield Oy:n tekemät rakennushistoriaselvitykset vuodelta 2015. Mukaan on otettu myös joitakin uusia kohteita, jotka sijaitsevat maakunnallisesti tai paikallisesti merkittävällä alueella tai kuuluvat yhtenäiseen kokonaisuuteen. Osa näistä on inventoitu Lahden ammattikorkeakoulun ohjattuna opiskelijatyönä. Kohteet on jaoteltu alueittain. Lopuksi on lueteltu edellisen ohjelman tekemisen jälkeen puretut kohteet.

Suojelumerkinnät kaavoissa

Osa kulttuuriympäristöohjelmassa esitellyistä kohteista on suojeltu asema- ja/tai osayleiskaavan nojalla. Kohde-esittelyiden perään on merkitty kaavoissa esiintyvät suojelumerkinnät. Osa rakennuksista on merkitty myös vuosien 1980–2011 asemakaavoihin suojeltaviksi rakennuksiksi.

Osayleiskaavassa suojellut rakennukset on merkitty SR-merkinnöillä:

SR-1 luokka: suojeltava rakennus tai rakennusryhmä

Kohteella on erityistä rakennushistoriallista ja/tai historiallista ja/tai maisemallista arvoa. Kohteen rakennuksia ei saa purkaa ilman lupaa (MRL 127:1§) eikä niiden ulkoasua saa muuttaa siten, että niiden kulttuurihistoriallisesti arvokas tai miljöön kannalta merkittävä luonne turmeltu.

SR-2 luokka: suojeltava rakennus tai rakennusryhmä

Kohteella on erityistä rakennushistoriallista ja/tai historiallista ja/tai maisemallista arvoa. Rakennus- ja purkulupa-asioissa tulee pyytää lausunto Museovirastolta tai ELY-keskukselta.

SR-3 luokka: suojeltava rakennus tai rakennusryhmä

Kohde on rakennetun kulttuuriympäristön kannalta paikallisesti merkittävä, ja se tulisi säilyttää.

Asemakaavoissa suojellut rakennukset on merkitty:

sr-luokka:

Taajamakuvaan säilymisen kannalta tärkeä rakennus/säilytettävä rakennus. Rakennusta ei saa purkaa ilman pakottavaa syytä. Rakennuksessa suoritettavien korjaus- ja muuntotöiden tulee olla sellaisia, että taajamakuvaan kannalta merkittävä luonne säilyy.

sr-1 luokka:

Suojeltava rakennus.

Historiallisesti ja rakennustaiteellisesti arvokas rakennus, jonka ominaispiirteet tulee muutos- ja korjaustöissä säilyttää. Rakennusta ei saa ilman pakottavaa syytä purkaa. Rakennus- ja purkulupa-asioissa tulee pyytää lausunto museoviranomaiselta tai ympäristökeskukselta.

Kulttuurihistoriallisesti ja kaupunkikuvallisesti merkittävä rakennus. Rakennusta ei saa purkaa. Rakennuksessa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden tulee olla sellaisia, että rakennuksen kulttuurihistoriallisesti merkittävä luonne säilyy. Mikäli tämän pyrkimyksen vastaisesti rakennuksessa on aiemmin suoritettu rakennustoimenpiteitä, tulee rakennus korjaus- ja muutostöiden yhteydessä korjata entistään.

AO/s-1 luokka:

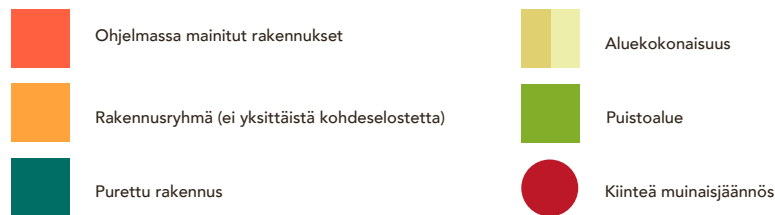
Erillispientalojen korttelialue, jolla ympäristö säilytetään. Vääksyn huvilakulttuuriin liittyvä ja rakennushistoriallisesti mielenkiintoinen kokonaisuus. Rakennuksia ei saa ilman pakottavaa syytä purkaa. Rakennus- ja purkulupa-asioissa tulee pyytää lausunto museoviranomaiselta tai ympäristökeskukselta.

KANAVA-ALUE JA VÄÄKSYNJOKI

Vääksyn kanava on otettu käyttöön vuonna 1871 ja se on tänä päivänä Suomen vilkkaimmin liikennöity veneilykanava. Kanavaa reunustavat hoidetut puistoalueet ja ryhdikkäät puurivistöt.

Kanavan vieressä kulkeva Vääksynjoki ja sen ympäristö muodostaa osittain luonnontilaisen puistoalueen. Joki on säilynyt lähes kokonaan luonnollisena avouomana, ainoastaan yläjuoksun puolelta Danielson-Kalmarin huvilan eteläpuolelta alkuperäinen uoma on katkaistu.

Kanava-alue on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY).

1. Kanavan odotushuone

Rakennuksen on suunnitellut rautatiehallituksen rakennussuunnitteluosaston arkkitehti Thure Hellström ja se on rakennettu vuonna 1910, jolloin elettiin matkustajalaivaliikenteen kulta-aikaa. Kanavan odotushuone on tärkeä osa kanavan rakennuskantaa. Rakennuksessa oli erikseen miesten ja naisten odotushuoneet omilla sisäänkäynneillään. Pääovenä on pariovet, joissa koristeellinen risti keskellä. Ovet ja ikkunat ovat alkuperäiset. Toinen yksinkertainen pääovi varsinaisen pääoven vieressä on lisätty myöhemmin. Alkuperäiseltä väritykseltään rakennus oli tumma, todennäköisesti punamultaa, valkoisine vuorilautoineen. Odotushuoneessa toimii kesäkahvila. Rakennuksen omistaa Liikennevirasto. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-1

2. Kanavakasöörin piharakennus

Vuonna 1868 rakennettu varastorakennus on ainoa jäljellä oleva osa alkuperäistä kanavakasöörin pihapiiriä. Rakennus on pitkänomainen punamullalla maalattu hirsinen piharakennus upeine puuleikkauksineen. Piharakennuksen hirret ovat peräisin Anianpellon laiturin varastorakennuksista, jotka sijaitsivat Kuotaan Mustaniemessä 1850-luvulla. Vanha 1868 rakennettu kaksikerroksinen asuin- ja toimistorakennus kanavan kaitsijalle korvattiin uudemmalla rakennuksella 1970-luvulla, joka vuorostaan purettiin vuonna 2014. Miehen kylkiluu (1937) -elokuvan kuvauspaikkana toimi alueen alkuperäinen pihapiiri. Rakennus on edelleen merkittävä osa sulkualueen säilynyttä rakennuskantaa. Rakennuksen omistaa Liikennevirasto. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-1

3. Jokiranta ja nahkurin versta

Nahkuri Gustaf Vuorio rakennutti vuonna 1920 asuinrakennuksen, nahkurin verstaan ja saunan Vääksynjoen varteen. Vuorion suvulta Jokirannan tilan osti 1928 mylläri Joel Leino, jonka perheen käytössä tila oli 45 vuotta. Tämän jälkeen tila vaihtoi vielä kaksi kertaa omistajaa, toimien edelleen kesä- ja vakituksena asuntona.

Asikkalan kunta tuli rakennuksen omistajaksi 1997. Vanha pihapiiri omenapuineen, kasvimaainen ja saunoineen on osin hävinnyt Toivo Kärjen -puistoalueen tieltä, mutta vanha pääarakennus on säilyttänyt pitkälti alkuperäisen olemuksensa. Myös alkuperäinen nahkurin versta on tallella uuden kuorirakenteen alla. Rakennuksia vuokrataan näyttely- ja liikekäyttöön kesäaikoina. Nykyinen silta Vääksynjoen yli on rakennettu vuonna 2000 ja se on uusiin kolmesta joen alajuoksua ylittävästä sillasta. Jokirannasta on laadittu rakennushistoriaselvitys vuonna 2015. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-3.

4. Venevaja Vääksynjoessa

Keltamullattu venevaja Vääksynjoessa on rakennettu 1953, korjattu 1965 ja 2001. Kohteen arvot liittyvät sen merkitykseen jokimaisemassa. Vääksynjoki on aina ollut paikallisille ja huvila-asukkaille tärkeä reitti kalaan tai huviretkille ja joen varressa on säilytetty veneitä joko venevajoissa tai rannassa. Yksityisomistuksessa. Uusi kohde, inventoitu kulttuuriympäristöohjelman päivityksen yhteydessä.

5. Växsyn Vesimyllymuseo

Växsynjoessa on kirjallisten lähteiden mukaan ollut vesimyllyjä ainakin 1400-luvulta lähtien. Myllyistä on enää jäljellä vesimyllymuseo ja vastarannalla sijaitsevan myllyn massiiviset lohkokiviperustukset sekä kiviportaot, mitkä ovat merkitty kiinteiksi muinaisjäännöksiksi. Nykyisen vesimyllymuseon vanhimmat rakenteet ovat ainakin 1700-luvulta. Myllyn etuosan rakenteet ovat 1930-luvulta, jolloin myllyä ja sen tekniikkaa uudistettiin ja perustettiin vaihtovirralla toimiva sähkövoimalaitos. Myllyn yhteyteen oli perustettu ensimmäinen tasavirralla toimiva sähkövoimalaitos jo vuonna 1918. Mylly toimi yksityisenä tullimyllynä vuoteen vuonna 1955, jonka jälkeen toiminta siirtyi Växsyn mylly Oy:lle. Asikkalan kunnan omistuksessa oleva mylly kunnostettiin museokäyttöön 1980-luvulla talkoovoimin ja avattiin ensimmäisen kerran yleisölle vuonna 1985. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-1 ja asemakaavassa sr.

6. Kalahautomo

Kalaviljelylaitos eli kalahautomo on aloittanut toimintansa vuoden 1937 lopulla. Rakennus sijaitsee niillä kohdilla, missä ennen sijaitsi Växsynjoen Keskimylly. Kalaviljelylaitos on perustettu pohjakivien ja kallion varaan, betonista rakennukseen on valettu perusmuuriosuus. Itse hautomon puolelle on rakennettu betonirakenteinen alapohja. Alun perin kalaviljelylaitos oli hirsirakenteinen, julkisivuiltaan vuorilaudoitettu. Rakennusta on laajennettu 1960-luvulla puurunkoisella, eristämättömällä varastoosalla. Alkuperäinen pulpettikatto on muutettu myöhemmin loivaksi harjakatoksi. Rakennuksen hirsiosa purettiin ja korvattiin harkkorakenteella vuonna 2016. Julkisivuverhous noudattaa vanhaa ulkoasua. Rakennus on edelleen toiminnassa alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan. Uusi kohde, inventoitu kulttuuriympäristöohjelman päivityksen yhteydessä.

7. Myllytupa

Myllytupa on yksi neljästä myllytuvasta, jotka toimivat pitkällä jauhatusmatkoilla olleiden talonpoikien taukopaikkana. Rakennus palveli myöhemmin mylläriin asuntona. Rakennus on noin 1920-luvulta, mutta samalla paikalla on sijainnut myllytupia jo 1700-luvulta. Nykyinen ulkoasu on 1980-luvun lopulta. Myllytupa on osa yksityistalon pihapiiriä. Myllytuvan tontti kuuluu Anianpellon kylään, kun taas päätalo tontteineen Asikkalan kirkonkylään. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2 ja asemakaavassa sr.

8. Thurenin tupa

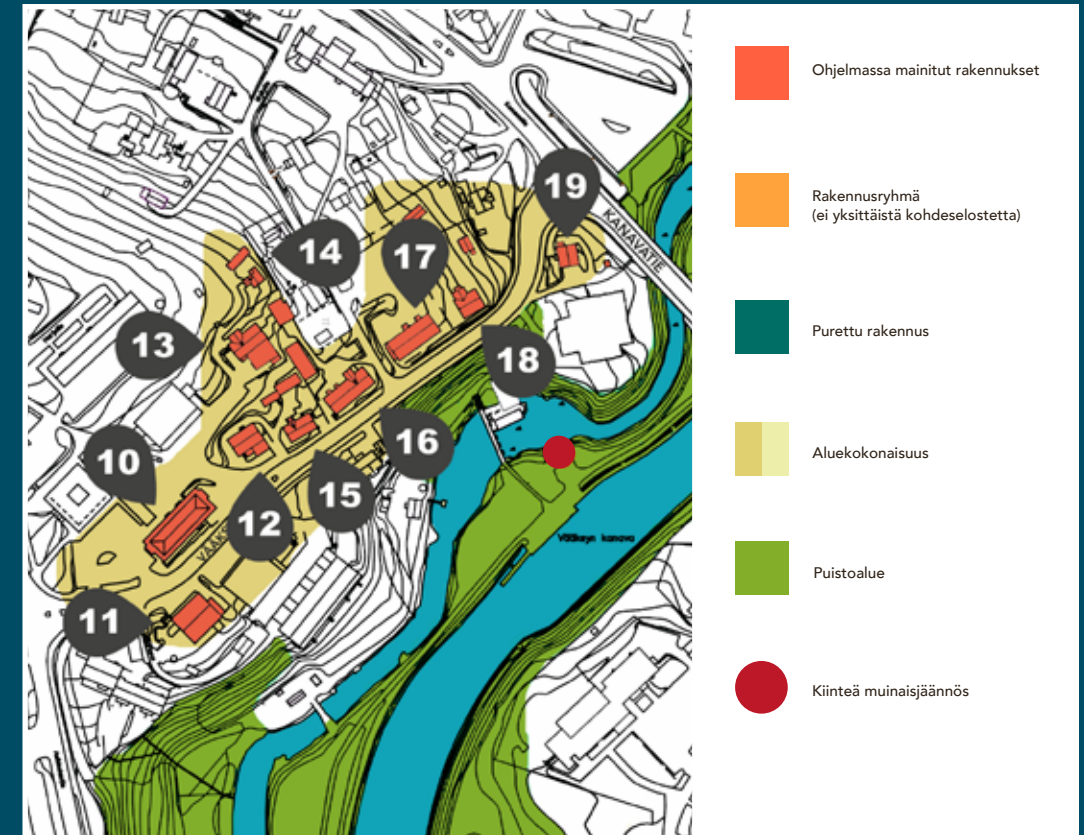
Rakennus on perimätiedon mukaan entinen Anianpellon mylläriin tupa ja siirretty nykyiselle paikalleen uittamalla Danielson-Kalmarin huvilan mailta vuonna 1892. Danielson-Kalmari lahjoitti tuvan palveluksessaan olleelle neiti Thurenille. Rakennus on Växsyn vanhimpia, mutta tarkkaa ikää ei ole tiedossa. Kyseessä on pieni paritupa, jossa on erittäin koristeelliset vuorilaudat. Pihapiirissä on maakellari ja vaja. Pihasauna on alun perin ollut savusauna. Pihapiirin rakennukset muodostavat ehyen, vaalimisen arvoisen kokonaisuuden. Kohde sijaitsee asemakaavassa puistoalueella. Rakennus on yksityisomistuksessa oleva kesäasunto. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2.

9. Pohjolan talo

Sulkuvartija Juho Wilhelm Silfvenius rakennutti hirsi-rakenteisen parituvan vuoden 1907 paikkeilla. Muutaman omistajanvaihdoksen jälkeen kanavankasööri Frans Ewald Blässar osti vuonna 1927 Pohjolan tilan, ja laajensi rakennuksen alkuperäisen parituvan nykyiseen asuunsa vuonna 1929. Rakennus muutettiin tämän laajennuksen yhteydessä mansardikattoiseksi ja se edustaa 1900-luvun alkuvuosikymmenille tyypillistä asikkalalaista rakentamisen tapaa. Vuonna 1953 Rauma-Repola Oy:stä tuli Pohjolan talon omistaja, tontin ympärille rakennettiin aita ja pärekaton päälle tiilikatto. Asikkalan kunta osti tilan vuonna 1986 ja kunnosti rakennuksen matkailuinfon käyttöön. Piharakennukset purettiin. Sittemmin kunta on vuokrannut rakennusta mm. yritys- ja galleriakäyttöön. Vuodesta 2014 lähtien rakennuksessa on toiminut SPR:n Asikkalan osasto. Kone- saumattu peltikatto on vuodelta 2010. Rakennuksesta on laadittu rakennushistoriaselvitys vuonna 2015. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2.

VÄÄKSYN VANHA KESKUSTA

Vääksyntie

Vääksyntien ympäristössä on säilynyt vanhoja puu- ja kivirakenteisia asuin- ja liikerakennuksia aina varhaisen liikekeskustan ajalta asti. Alue on maakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä ja osa rakennuksista on suojeltu kaavalla.

Suojeltujen päärakennusten ohella kyläkuvan kokonaisuuden kannalta huomionarvoisia ovat mm. piharakennukset, aidat ja maisemapuut. Vääksyntien katunäkymää hallitsevat tiehen rajautuvat puutalot ja tänäkin päivänä useimmista niissä yhdistyvät liiketoiminta ja asuminen.

10. Säästöpankkitalo

Vuonna 1951 valmistunut rakennus on arkkitehti Yrjö Lindgrenin (1900–1952) suunnittelema. Lindgren tuli tunnetuksi Helsingin olympiastadionin toisena suunnittelijana. Lindgrenin ja Asikkalan Säästöpankin johtajan Veikko Koskisen puoliset olivat sisaruksia, mikä selittää kuuluisan arkkitehdin kädenjäljen Vääksyssä. Asikkalan Säästöpankki toimi rakennuksessa vuoteen 1969. Katutasen liiketiloissa on toiminut kauppaliikkeitä ja Posti. Pankin toimitila ja osa katutasen liiketiloista on muutettu asuinkäyttöön. Säästöpankkitalo kuuluu Vääksyntien ja Asikkalantien risteysalueella sijaitsevan aukiomaisen tilan vaikuttavimpiin rakennuksiin ja sen tärkeimpiä ominaispiirteitä on julkisivujen kimmeltävä terastirappaus. Rappaus, liuskekivet ja punatiilikatto ovat alkuperäiset. Ovet ja ikkunat on uusittu 2000-luvulla. Rakennuksen suojeluluokitus perustuu arkkitehtuuriin: rakennus tyyli ja julkisivupinta. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2.

11. Oksasen talo (Lauran kauppa)

Arvi Oksasen autokorjaamo, bensiiniasema ja huoltamotalon rakennus on vuodelta 1952. Se rakennettiin heti Säästöpankkitalon jälkeen kadun toiselle puolelle ja on Vääksyntien katunäkymän kannalta merkittävällä paikalla. Oksasen jälkeen tiloissa on toiminut mm. apteekki ja kauppoja. Rakennus tunnetaan Lauran kauppana, josta on muodostunut jopa nähtävyys ja jonne tullaan ostoksille kauempaakin. Uusi kohde, inventoitu kulttuuriympäristöohjelman päivityksen yhteydessä.

12. Osuuskassan talo

Vuonna 1939 rakennettu Osuuskassan talo on Vääksyn ensimmäisiä kivitaloja yhdessä samaan aikaan rakennetun Puhelinkeskuksen kanssa. Samalla paikalla sijaitsi aiemmin vuonna 1929 valmistunut funkkistyylinen ”Vääksyn kauppapalatsi”, rakennus kuitenkin tuhoutui palossa vuonna 1930. Osuuskassan talon tasakattoinen siipiosa on korotettu 2000-luvulla harjakattoiseksi. Rakennus on yhtä liiketilaa lukuun ottamatta asuinkäytössä. Uusi kohde, inventoitu kulttuuriympäristöohjelman päivityksen yhteydessä.

13. Puhelinkeskus

Rakennus on Vääksyn ensimmäisiä kivitaloja, valmistunut vuonna 1939 ja sen on rakennuttanut Asikkalan Puhelin Oy. Klassismin tyyliin tyylipiirteitä edustava rapattu tiilitalo toimi Vääksyn puhelinkeskuksena ja puhelinyhtiön käytössä 1970-luvun loppuun saakka. Rakennusta on laajennettu 1957, jolloin siihen saatiin myös mukavuudet kuten juokseva vesi. 2000-luvun alussa on rakennettu lisäksi piilikäyttöön. Rakennus on yksityiskäytössä. Uusi kohde, inventoitu kulttuuriympäristöohjelman päivityksen yhteydessä.

14. Niemimaa

1800-luvun lopulta peräisin olevan rakennuksen vanhin osa on savupirtti, jonka ympärille nykyinen mansardikattoinen talo on 1900-luvun alussa laajentunut. Rakennus on yksi vanhimmista asuinrakennuksista Vääksyssä, perimätiedon mukaan talossa on asunut kanavan rakennustöiden aikana mäkitupalaisia. Pienipiirteiseen pihapiiriin olennaisena osana kuuluvassa piharakennuksessa on vierashuone ja sauna. Ennen taloon kuljettiin Puhelinkeskuksen pihan poikki Vääksyntieltä, mutta nykyään Harjutien kautta. Rakennus on yksityiskäytössä. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2.

Rakennus kesken laajamittaisen kunnostuksen 2017

15. Hilasmaan talo (1998 ohjelmassa nimellä Leivon talo)

Talo on rakennettu vuonna 1912 ja laajennettu 1930-luvulla nykyiseen kokoonsa. Rakennus oli alun perin hirsipintainen ja väritykseltään punainen. Nykyään rakennus on vaalean vihreä. Talossa toimi pitkään Hilasmaan kahvila-ravintola ja Kansallis-Osake-Pankki, mutta nykyään rakennus on asuinkäytössä. Tämän muutoksen myötä Vääksyntien puoleiset portaat ja sisäänkäynti on poistettu. Kivijalassa sijaitsee pieni liiketila, jossa on toiminut mm. Leipomokahvila. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-3 ja asemakaavassa sr.

16. Hannulan talo

1800- ja 1900-luvun vaihteessa rakennettu talo on alun perin ollut symmetrinen ja vuonna 1918 rakennusta on jatkettu toisesta päädystä liiketilalla, jossa on toiminut mm. Kultasen ja Hannulan kaupat sekä Sainion pyöräliike. Rakennuksen liiketila on edelleen käytössä, vaikka yritykset ovat aikojen saatossa vaihtuneet. Pihapiiriin kuuluu sementtitiiliset talli- ja varastorakennukset. Liiketilaa lukuun ottamatta rakennus on asuinkäytössä. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2 ja sr.

17. Apteekin talo

Rakennus oli 1900-luvun alussa satulakattoinen. Vuonna 1919 rakennus muutettiin mansardikattoiseksi ja samalla sitä levennettiin. Samoihin aikoihin rakennuksessa toiminut ns. "apteekkiloota" itsenäistyi Asikkalan apteekiksi. Apteekki toimi vuosina 1905–1959. Piharakennuksessa oli limonaditehdas vuoteen 1925. Piharakennus purettiin vuonna 1980. Samana vuonna kunnan tuolloin omistama rakennus saneerattiin kansalaisopiston käyttöön opistotaloksi. Nykyiset omistajat kunnostivat talon vuonna 2007 majataloksi (Apteekinmajoitus). Pihapiiriin on rakennettu saunarakennus. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2 ja asemakaavassa sr.

18. Verhon talo

Rakennus toimi työmaaruokalana kanavan rakennustöiden aikana, joten se on valmistunut ennen vuotta 1868. Alkuperäinen rakennus oli yksikerroksinen, johon kuului eteinen ja kolme huonetta. Eteishuoneessa toimi Vääksyn ensimmäinen posti vuosina 1899–1908. Vuonna 1916 rakennusta laajennettiin pihan puolelle ja korotettiin mansardikattoiseksi. Kauppias, myöhemmin talousneuvos Niilo Verho perusti laajentamaansa rakennukseen 1918 maalaustarvikkeita ja ikkunaliasia myyvän erikoisliikkeen ja myöhemmin Asikkalan Kirja- ja Paperikaupan. Pihapiirissä on 1800-luvulta oleva sauna ja 1950-luvulla rakennettu piharakennus. Rakennus on yksityiskäytössä ja se on 2010-luvulla entisöity vuoden 1916 asuunsa mm. palauttamalla alkuperäiset ikkunat ja ovet. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2 ja asemakaavassa sr.

19. Leivon talo (Kanavatien ja Vääksyntien kulma)

Vuonna 1948 rakennetussa liikerakennuksessa toimi alkujaan Leivon nahka-, valjas- ja kenkäkauppa. Vääksyntie kulki ennen tämän liikerakennuksen rappujen edestä Vääksynjoen sillan yli kanavalle. Tielinjaus on muutettu 1970-luvun puolivälissä, jolloin liiketilojen sisäänkäynnit jäivät pihan puolelle. Rakennus on yksityiskäytössä oleva asuintalo. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-3.

MYLLYTIE

Myllytie edustaa viehättävää kyläraittia, jonka varrella on säilynyt asuin- ja lomarakennuksia mansardikattoineen, päättyen Vääksyn myllylle. Myllytiestä erkaneva Jyvätie liittyy samaan kokonaisuuteen.

20. Vääksyn Mylly Oy

Tiilirakenteinen myllyrakennus on valmistunut ja myllyn toiminta on alkanut sotavuonna 1942. Alkujaan myllyn kanssa samalle tontille rakennettiin asuin- ja konttorirakennus. Nykyään pihapiirin rakennukset on lohkottu omalle tontilleen. Myllyrakennusta on laajennettu vuonna 1969 ja silloin on rakennettu ensimmäiset terässiilot. Irtojauhlastaukseen liittyvät rakennelmat on rakennettu vuonna 1981. Vuonna 1984 terässiiloa laajennettiin entisestään. Tuotteiden raaka-aineena käytettävät eri viljalajit kuten ruis, ohja, kaura ja vehnä saadaan pääasiassa omasta maakunnasta. Mylly on aktiivisessa käytössä ja sen yhteydessä toimii vanhan ajan myllypuoti. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-3.

21. Vuorisen talo

Alkujaan satulakattoinen hirsirakennus, jossa oli kaksi huonetta. Rakennus laajennettiin Hilja ja Nestor Vuorisen aikana vuonna 1927 täysihoitolaksi. Runkoa levennettiin pihalle ja rakennus korotettiin mansardikattoiseksi. Yläkertaan rakennettiin asuinhuoneita ja pohjoispäättyyn rakennettiin suuri lasikuisti kesäravintolaksi. Täysihoitola ja kesäravintola toimivat aina 1960-luvulle asti. Talvisin talo toimi koulu-laiskortteerina. Nestor Vuorinen oli ensimmäisiä autoilijoita Vääksyssä. Piharakennuksessa oli alun perin sauna, kaksi lämmitettävää asuinhuonetta, halkovaja, sikala, kuorma-autotalli, aitta, puucee, ullakolla kesähuone ja varastotilaa. Pihapiirissä on myös maakellari ja upea puutarha. Rakennus on yksityiskäytössä ja se on kunnostettu 1920-luvun asuunsa. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2.

22. Mäntymäki

Mansardikattoinen pieni huvila on vuodelta 1927. Alkujaan rakennuksen hirsikehikko on ollut kalamaja Asikkalan kirkonkylän Vedentaalla. Rakennuksen arvot liittyvät kesäasumisen historiaan ja se on pieni, mutta merkittävä osa Myllytien ja Harjutien pienimittakaavaisen rakennuskannan kokonaisuutta. Rakennus on yksityiskäytössä. Uusi kohde, inventoitu kulttuuriympäristöohjelman päivityksen yhteydessä.

23. Lottakioski

Vääksyn torilla sijainnut, vuonna 1939 rakennettu Lottakioski siirrettiin läheiselle Mäntymäki-tilalle ja se toimi huvilan piharakennuksena ja kesäasuntona 1946–2005, jonka jälkeen sille lohkottiin oma tontti. Kohteen arvot liittyvät sen historiaan Lottakioskina ja myöhempään uusio-käyttöön kesämajana. Uusi kohde, inventoitu kulttuuriympäristöohjelman päivityksen yhteydessä.

24. Vaatturi Mäkisen talo

Rakennus kuuluu osana 1900-luvun vaihteen tienoilla rakennettuihin ja myöhemmin mansardikattoisiksi laajennettuihin rakennuksiin, jotka ovat merkittävä osa Myllytien idylliä. Talon pihapiirissä on myös kolme maakellaria ja hirsinen saunarakennus. Talossa on asunut kylän vaatturi. Hän rakennutti taloon englantilaistyyliisen puutarhan betonisine pengerryksineen, jotka on nykyisten asukkaiden toimesta otettu uudelleen esiin. Rakennuksen ikkunat ja ulkovooraus on uusittu 1990-luvulla. Rakennus on yksityiskäytössä. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-3 ja asemakaavassa sr.

MEIJERITIE

Kanavatieltä Päijänteen rantaan johtava Meijeritie on nimetty entisen osuusmeijerin mukaan, joka nykyään tunnetaan Päijännetalona. Meijeritien länsipuolella avautuu Honkaniemen omakotialue.

	Ohjelmassa mainitut rakennukset		Aluekokonaisuus
	Rakennusryhmä (ei yksittäistä kohdeselostetta)		Puistoalue
	Purettu rakennus		Kiinteä muinaisjäänös

25. Meijeri

Tyypillistä 1920-luvun meijeriarkkitehtuuria edustava Länsi-Asikkalan osuusmeijeri rakennettiin vuonna 1927. Meijerin toiminta kesti vuoteen 1987 asti, mitä voidaan pitää harvinaisen pitkänä aikana. Rakennus on vuosien saatossa kokenut hyvin paljon muutoksia. Meijeritoiminnan jälkeen vuonna 1987 rakennus otettiin paloasemakäyttöön. Vuonna 2001 rakennus peruskorjattiin ja uudistettiin Päijännetaloksi, jossa toimii Vapaa-ajan kalastusmuseo ja kunnan matkailuinfo. Osa tiloista on toimistokäytössä ja rakennuksen päädyn tiloissa toimii pienpanimo. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2.

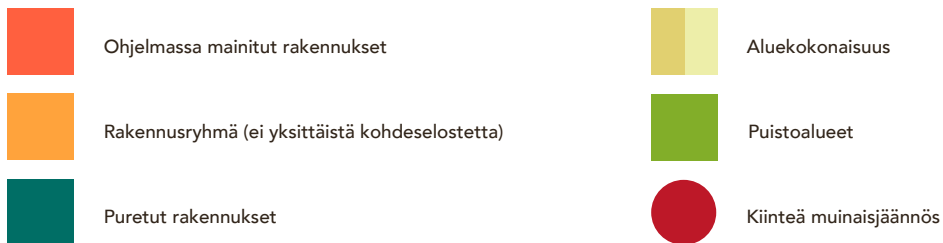
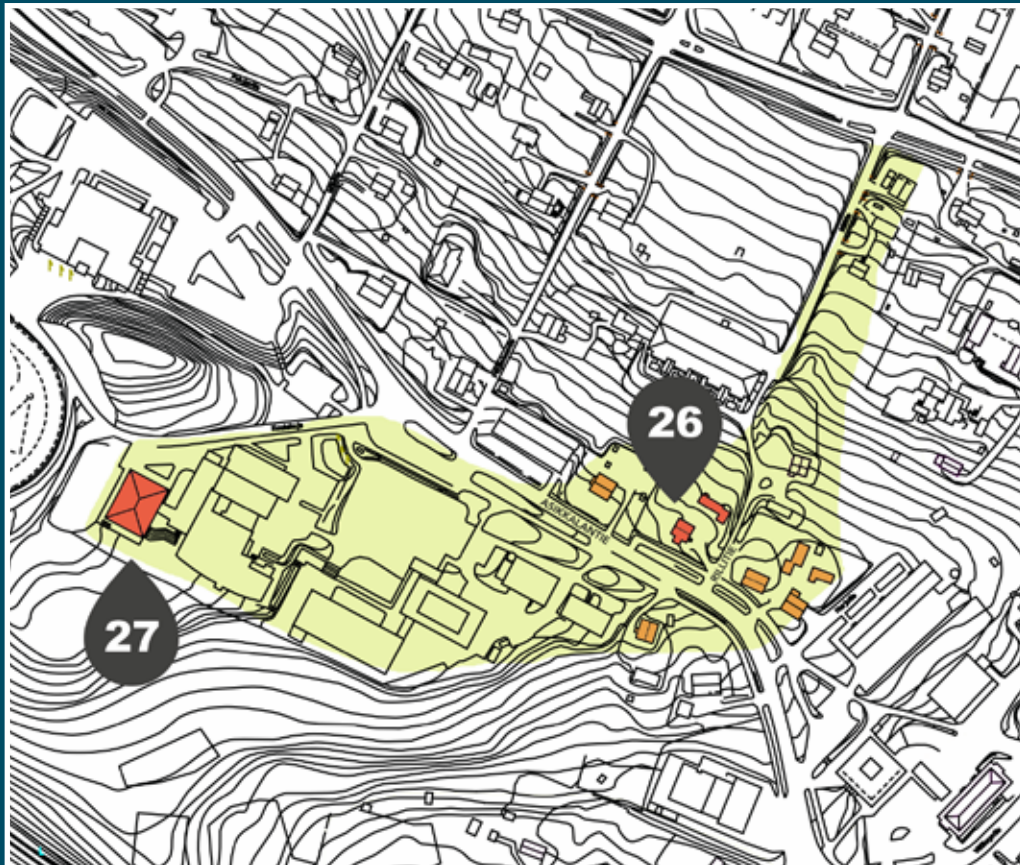
Meijerin piharakennus on rakennettu vuonna 1960. Siinä toimii käsityöpajoja.

ASIKKALANTIE JA RILLITIE

Asikkalantien varrella, ylös koulunmäelle mentäessä, on säilynyt vanhempaa rakennuskantaa, etenkin Rillitien risteuksen tuntumassa. 1800-luvun lopussa paikalla sijaitsi tukinkuljetuslaitos. Puutavaraa kuljetettiin kiskoilla Päijänteeltä Vesijärveen harjun yli ensin hevosilla ja sittemmin höyrykoneen voimalla.

Kiskot rakennutti Lahden kartanon omistaja, tehtailija August Fellman. Tukinvetolaitos poistettiin käytöstä vuonna 1898 ja lopulta purettiin vuonna 1905. Rillitien ja Rullatien varrella on säilynyt useita vanhoja satulakattoisia rakennuksia, jotka on rakennettu tukinvetolaitoksen purkamisen jälkeen sen maa-alueesta vuonna 1926 palstoitetuille tonteille.

Asikkalantieltä Päijänteen rantaan nykyään johtavat Rillitie ja Rullatie ovat vanhan Tukinvetolaitoksen rullatien luoteispuolella.

26. Jaakkolan talo

Pihassa kasvaa Ansion kartanosta 1930–40-luvun taitteessa saatu Keltainen kaneli-omenapuu.

Aaretti Jaakkola on rakentanut talon 1920-luvun lopussa ja siihen kuuluu kahdet parihuoneet (molemmissa keittiö ja kamari) sekä yläkerta. Piharakennuksessa sijaitsee mm. sauna, joka on aikoinaan rakennettu vanhasta siirretystä hirsikehikosta. Pihapiiri on säilynyt piharakennuksineen pitkälti alkuperäisessä asussaan, muodostaen vaalimisen arvoisen kokonaisuuden. Perimätiedon mukaan rullaradan venäläiset rakentajat laittoivat ruokaa tällä paikalla, tulisi-
jan mustat kivet ovat yhä näkyvissä tontin pohjoislaidalla. Rakennus on yksityiskäytössä.

Asikkalantien rakennuksia koulunmäelle mentäessä:

Jaakkolan talon vieressä kuusiaidan takana on rehtori Helmi Toivosen rakennuttama uudempi talo.

Vastapäinen keltainen Alalääkkölän talo on tietyvästi 1930–40-luvulta. Kelloseppänä Päijänne-hotellissa työskennellyt sotainvalidi asui talossa perheineen.

Punamultapintainen autio hirsitalo on naapuritalojaan vanhempi ja se on kuulunut aikoinaan kalastaja Mikko Haapalalle, joka asui talossa kolmen tyttärensä kanssa. Tytäristä kaksi muutti Helsinkiin ja yksi heistä asui talossa koko elämänsä.

Taksiautoilija Hjalmar Kallioisen tontilla on uudemman jälleenrakennuskauden asuinrakennuksen lisäksi vielä pieni vanha talo piharakennuksineen. Vanha rakennus on siirretty kirkonkylän Papsalasta 1900-luvun alussa.

Asikkalantien varrella sijaitsevien talojen pihapiirit ovat kaventuneet nykyisten kävelyteiden alta.

Kallioisen vanhassa talossa on erityisen koristeelliset vuorilaudat.

Yhteiskoulun vuonna 1929 rakennettu osa.

27. Vääksyn yhteiskoulu ja koulukeskus

Vääksyn yhteiskoulun on suunnitellut vuonna 1929 kouluhallituksen arkkitehti Toivo Salervo. Koulu edustaa selkeää 1920-luvun klassismia ja sillä on rakennushistoriallista sekä historiallista arvoa. Rakennushistoriallinen arvo on laskenut ikkunoiden muutoksen ja uudempaan koulurakennukseen yhdistettäessä. Rakennuksessa on aikakaudelleen tyypillistä koristelua ja ratkaisuja, kuten ulko-ovet. Koristeiden väriyty on myös ajalle tyypillinen. Historiallinen arvo juontaa pitkän aikaa jatkuneesta koulutoiminnasta. Koulumäellä oli jo ennen yhteiskoulua sijainnut Asikkalan nuorisoseurantalo vuosina 1896–1967. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2.

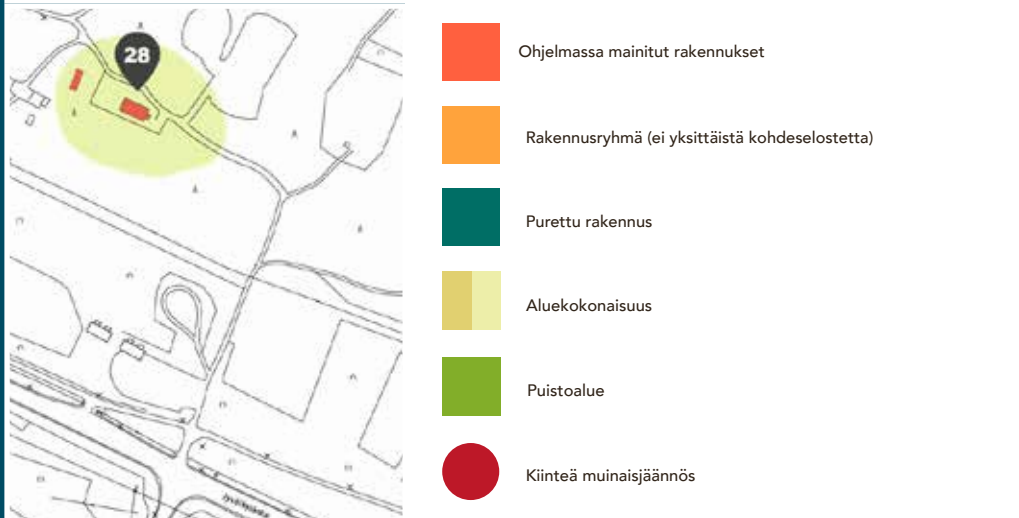
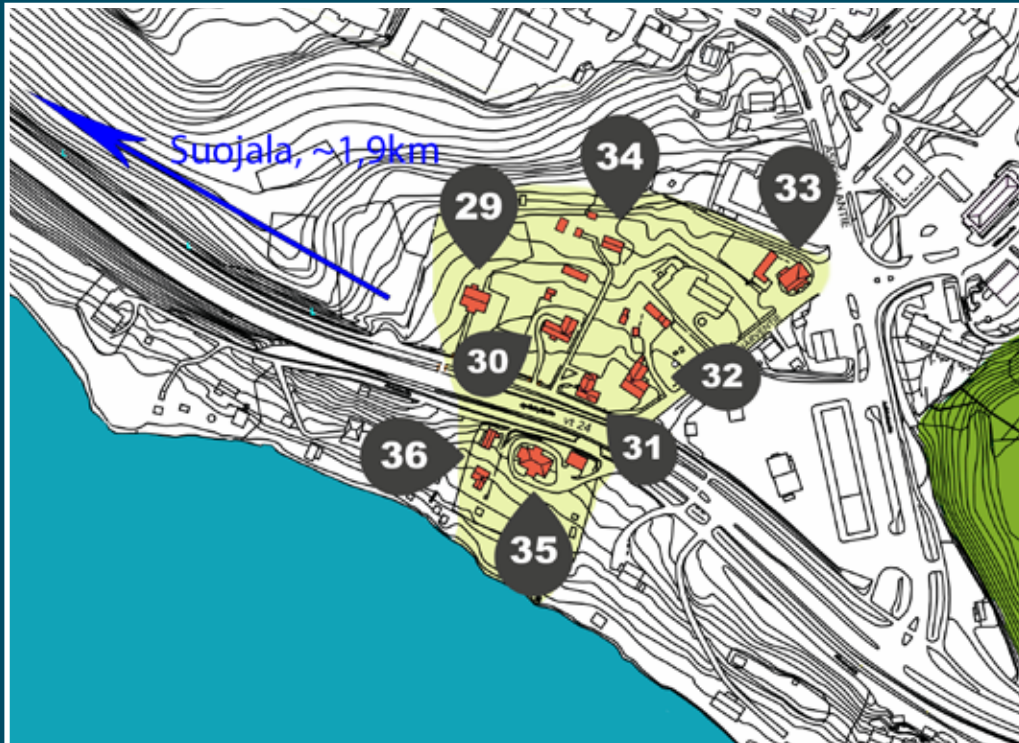
Koulukeskuksen uudemmat osat ovat rakennettu vuosina 1958, 1975 ja 1999. Vuoden 1999 saneeraushankkeessa rakennukset yhdistettiin toisiinsa. Viimeisin laajennus on vuodelta 2014, jolloin uusi Aurinkovuoren koulu valmistui osaksi koulukeskusta. Entinen erillinen ala-asterakennus oli purettu aiemmin. Uusi kohde, inventoitu kulttuuriympäristöohjelman päivityksen yhteydessä.

JYVÄSKYLÄNTIEN, VESIJÄRVENTIEN JA AHTOLANTIEN PUURAKENNUKSET

Vesijärven rantaan ja entisen Ylisen Viipurintien varrelle alkoi muodostua huvila-asutusta 1900-luvun alussa. Tielinjauksen paikalle rakentui 1950-luvun lopussa nykyinen valtatie 24, jonka myötä useiden huviloiden yhteys rantaan on katkennut.

Ennen uuden tien käyttöönottoa tie Padasjoen suuntaan kulki Vesijärventien mutkan kautta, jota nimitettiin siinä sijaitsevan nimismies Pitkosen virkatalon mukaan nimismiehen tai vallesmannin mutkaksi.

28. Suojala

Entinen Suojeluskunnan talo valmistui vuonna 1930. Asikkalan Suojeluskunta perustettiin vuonna 1918 ja lakkautettiin vuonna 1944. Rakennuksen vieressä sijaitseva ampumarata on myös Suojeluskunnan rakennuttama. Yhdistyksen lakkauttamisen jälkeen rakennus lahjoitettiin Vääksyn yhteiskoulun kannatusyhdistykselle, mikä taas myi rakennuksen vuonna 1967 rakennuksen nykyiselle omistajalle Vääksyn yhteiskoulun Tuki- ja Stipendisäätiölle. Vuonna 1958 perustettu Asikkalan reservialiuupseerit ovat joskus vuokranneet tiloja. Suojala sijaitsee Vääksyn taa-jaman länsipuolella, eikä se näy maantielle. Rakennus on säilynyt alkuperäisessä ja ryhdikkäässä asussaan, mutta on hyvin vähäisessä käytössä. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-3.

29. Selinheimon huvila "Ohtolinna"

Helsingiläisen varatuomari Vilho Selinheimon huvila on rakennettu vuonna 1907 ja se kuului suvulle liki sadan vuoden ajan. Huvilan koristukset on tehty 1909 ja ne olivat perheen 13-vuotiaan pojan, sittemmin everstilutnantti Oras Selinheimon suunnittelema. Rakennus on kunnostettu 2000-luvun alkupuolella ympärivuotiseen asuinkäyttöön rakennuksen historiaa ja perinteistä rakennustapaa kunnioittaen ja se on edelleen Hämeen väreissä eli valkopunainen. Pihapiiriin kuuluu leikkimökki, jääkellari, puuliiteri ja puusee. Huvilaan kuljettiin aurinkoportista, joka on 1900-luvun alun mallia ja se on säilytetty osana pihapiiriä Vesijärventien vieressä. Rakennus on yksityisomistuksessa. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2.

30. Hinkkasen talo

Rakennuksen alkuperästä ei ole aivan varmaa tietoa, mutta nykyisellä paikallaan se on ollut jo vuodesta 1907. Siihen aikaan rakennuksessa asui perheineen kansakoulunopettaja Verner Haverinen, joka siirtyi 1912 Hämeenlinnaan Paloapuyhdistyksen toimitusjohtajaksi. Hänen jälkeensä rakennukseen asettui kalastusneuvoja Kalle Hinkkanen perheineen. Vanhin osa saattaa olla vanha meijeri, joka on siirretty 1900-luvun alussa Hillilästä. Vaaleassa satulakattoisessa rakennuksessa on paljon koristeellisia yksityiskohtia. Rakennus on laajennettu ja korotettu alkuperäisestä, mutta se silti edustaa tyyliltään 1900-luvun rakentamista. Rakennus on yksityisomistuksessa. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-3.

31. Miettisen talo

Huvila on rakennettu 1900-luvun alussa ja se kuului helsinkiläiselle lihakauppiaille Fredrik Mäkiselle ja hänen vaimolleen Iidalle. Rakennus on muutettu 1940-luvulla ympärivuotiseksi asunnoksi. Tiealueiden leventymisen myötä rakennus rajautuu nykyisin kiinni kävelytiehen. Tästä syystä tien puolella olevan kuistin portaikko on poistettu käytöstä. Satulakattoinen rakennus on muuten säilynyt hyvin alkuperäisessä asussaan, ainoastaan alkuperäiset ruutuikkunat on muutettu ja rakennuksen kylkeen on tehty autotalli. Pihapiiri on suuri ja siellä sijaitsee pieni hirsinen piharakennus, joka on entinen savupirtti. Rakennus on yksityisomistuksessa. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-3.

32. Pitkosen talo

Rakennus oli alkujaan 1800-luvulla rakennettu pieni mökki. 1900-luvun alussa rakennus oli insinööri Andersenin perheen huvila, joka on laajentunut vuosien saatossa nykyiseen asuunsa. Asikkalan nimismieheksi nimitettiin vuonna 1919 Toivo Pitkonen. Hänellä oli rakennuksen Vesijärventien puolella omalla sisäänkäynnillä varustettu toimisto- ja arkistotila. Pitkonen jäi eläkkeelle virastaan vuonna 1960. Nykyisen omistajan Tuovisen vanhemmat ostivat talon vuonna 1971, jonka jälkeen taloon tehtiin sisäänkäyntikatokset, joista toinen on hyvin koristeellinen puretun rautatieaseman katos. Rakennusta ei ole sen jälkeen muutettu, ainoastaan peruskorjauksia tehty. Talon pihapiiriin kuuluu vanha hirsinen saunarakennus ja uudemmat autotalli sekä huvimaja. Rakennus on yksityisomistuksessa. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-3.

33. Päijänne-hotelli

Alkujaan 1,5-kerroksinen mansardikattoinen asuinrakennus, jonka korotus ja laajennus nykyiseksi 3-kerroksiseksi ”kivitaloksi” aloitettiin vuonna 1927. Rakennus oli alueen ensimmäisiä rapattuja hirsitaloja ja se oli Vääksyn ensimmäinen kerrostalo. Rakennus tunnettiin 1930-luvulla Päijänne-hotellina. Hotelli edustaa klassismin aikaista rakentamista ja alkuperäiseltä väritykseltään se oli puhtaan valkea. Ravintolana ja matkustajakotina Päijänne-hotelli toimi 1960-luvulle asti. Rakennuksen pohjakerroksessa oli liikehuoneistoja, toisessa koko kerroksen kokoinen ravintolasali ja ylimmässä kerroksessa oli majoitustilat. Piilarakennuksessa oli karstaamo, kylän yhteinen mankeli sekä majoitustilat. Rakennuksessa toimi 1990-luvulla vanhan tavaran liike sekä lelukauppa. Vuosina 2013–2014 rakennus on kunnostettu kahvila- ja myymäläkäyttöön (Ranskalainen kyläkauppa). Piilarakennukseenkin on tehty myymälätilaa, osa toimii varastona. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2.

34. Kajanderin talo

Talon tontti on lohkottu 1920-luvulla, mutta rakennuksen perusosan rakensi jo sitä aikaisemmin Kajander-niminen mies, joka kulkui toripäivinä ympäri toreja ja etsi pennistä alkaen vaikka minkälaista ihmisiltä pudonnutta rahaa. Säästäväisenä miehenä hän vähitellen vaurastui ja sen mukaan lisäsi taloonsa sekä kokoa että näköä. Kajander eli talossaan koko ikänsä. Talon seuraava omistaja katosi sotien aikana metsään ja jäi sille tielleen. Hänen jälkeensä rakennus kuului vuosikymmeniä Tevannon perheelle. Nykyinen omistaja on ostanut rakennuksen vuonna 1997. Rakennus on yksityisomistuksessa. Uusi kohde, inventoitu kulttuuriympäristöohjelman päivityksen yhteydessä.

35. Ahtola

Asikkalan kirkkoherra Frans Fritiof Coleruksen leski, ruostinna Wilhelmiina Sofia Colerus rakennutti jugendtyylisen talon itselleen ja aikuisille tyttärilleen 1910. Coleruksen neidit pitivät talossa täysihoidolaa, jossa monet kuuluisat henkilöt mm. Eero Järnefelt ja Toivo Kuula vierailivat kesäisin. Neidit pitivät talossa ja myöhemmin Trotsila-nimisessä piilarakennuksessa myös postitoimistoa 1950-luvulle saakka. Nykyään piilarakennuksen paikalla sijaitsee autotalli. Rakennusta on kutsuttu myös pappilaksi, sillä Ahtola oli Asikkalan seurakunnan omistuksessa Colerusten jälkeen. Rovasti Korpinen asui perheineen vuokralla Ahtolassa vuoteen 1972 asti. Vuonna 1983 rakennuksen osti rakennusarkkitehti Heikki Sipponen, joka uusi rakennusta sisältä ja ulkoa. Nykyinen autotalli ja pihaa reunustava aita ovat myös Sipposen suunnittelemia. Rakennus on yksityisomistuksessa. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2.

36. Piha-Ahtola

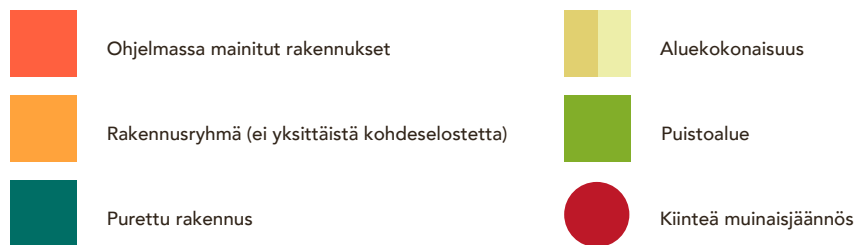
Rakennuksen vanhimpia osia ovat eteinen ja keittiö, jonka hirrestä löytyy vuosiluku 1856. Myöhemmin rakennukseen on tehty tupaja ja kamari. Torppa oli tietävästi alkujaan vanhan ruotusotamies ”Kolvin” mökki. Hänen poikansa peltiseppä Adolf Golv, myöh. Aalto, piti peltiseppäliikettä asuaan talossa ja hänen ajaltaan talon pohjoislappeelta löytyy yhä ensimmäisiä Suomessa käytettyjä kattopeltoja eli ns. ”Apollo-peltiä”. Nykyään omalla tontillaan sijaitsevasta torpasta tuli Ahtolan rakentuessa 1910 sen piilarakennus. Torppa lohkaistiin omalle tontille vasta vuonna 1983. Rakennuksen lasikuisti on vuodelta 1993. Tontilla sijaitsee myös Ahtolan talon entinen liiteri, jonka koristukset ovesa ja sen vuorilaudoissa ovat alkuperäisiä 1980-luvulla uusitun Ahtolan piilarakennuksen yksityiskohtia. Rakennus on yksityiskäytössä kesäasuntona. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2.

JOUTSENKUJAN HUVILAT

Aurinkovuoren juurella Vesijärven rannassa on joukko huviloita ja kesäasuntoja, joista vanhimmat ovat rakentuneet jo 1920-luvulla. Alue on osa maakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä. Ranta-alue kuuluu Hillilän kylään. Alue koostuu eri-ikäisistä rakennuksista, mutta suurin osa niistä on rakennettu 1950-luvun jälkeen. Lähes kaikki ovat yksityiskäytössä olevia kesäasuntoja.

Vanhimmat Joutsenkujan huvilat ovat hilliläläisen Gustafssonin perheen helsinkiläistyneiden lasten rakennuttamia 1920-luvulla. Näille lohkottiin tontit omalta maalta. Huvilat ovat pienimittakaavaisia.

37. Helmi Gustafssonin huvila

Gustafssonin tyttären rakennuttama hirsipintainen huvila. Rakennus on ollut alun perin pulpettikattoinen ja siihen on jälkikäteen tehty katettu avokuisti. Rakennus on korotettu harjakattoiseksi. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-3.

38. Wuolion huvilat

Insinööri Väinö Wuolio (ent. Gustafsson) rakennutti ensin kokonaan hirsirakenteisen ja satulakattoisen punaisen huvilan rannan suuntaisesti. Toinen, vaaleaksi maalattu huvila, valmistui hieman myöhemmin. Rakennukset on sittemmin lohkottu omille tonteilleen. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-3.

39. Kartton huvila

Helsingin palopäällikkö Lauri Karto (ent. Gustafsson) rakennutti huvilansa 1923. Huvila on kuutiomainen hirsirakenteinen rakennus, jossa on nelilapekatto ja rimaristikkorappaus. Myöhemmin huvila on verhottu ruskealla rakennuslevyllä. Tontilla sijaitseva valkoiseksi rapattu rantasauna edustaa samaa muotokieltä kuin päärakennus. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-3.

40. Somersalmen huvila

Hilma (os. Gustafsson) ja näyttelijä Yrjö Somersalmen huvila on alkujaan Kurhilasta, josta se on siirretty nykyiselle paikalleen. Huvila on vuosien saatossa kokenut muutoksia ja sen nykyasu edustaa 1940–50-luvun tyyliä. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-3.

41. Joutsenkujan muita rakennuksia

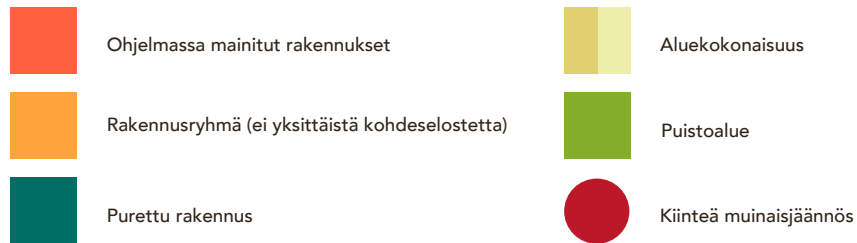
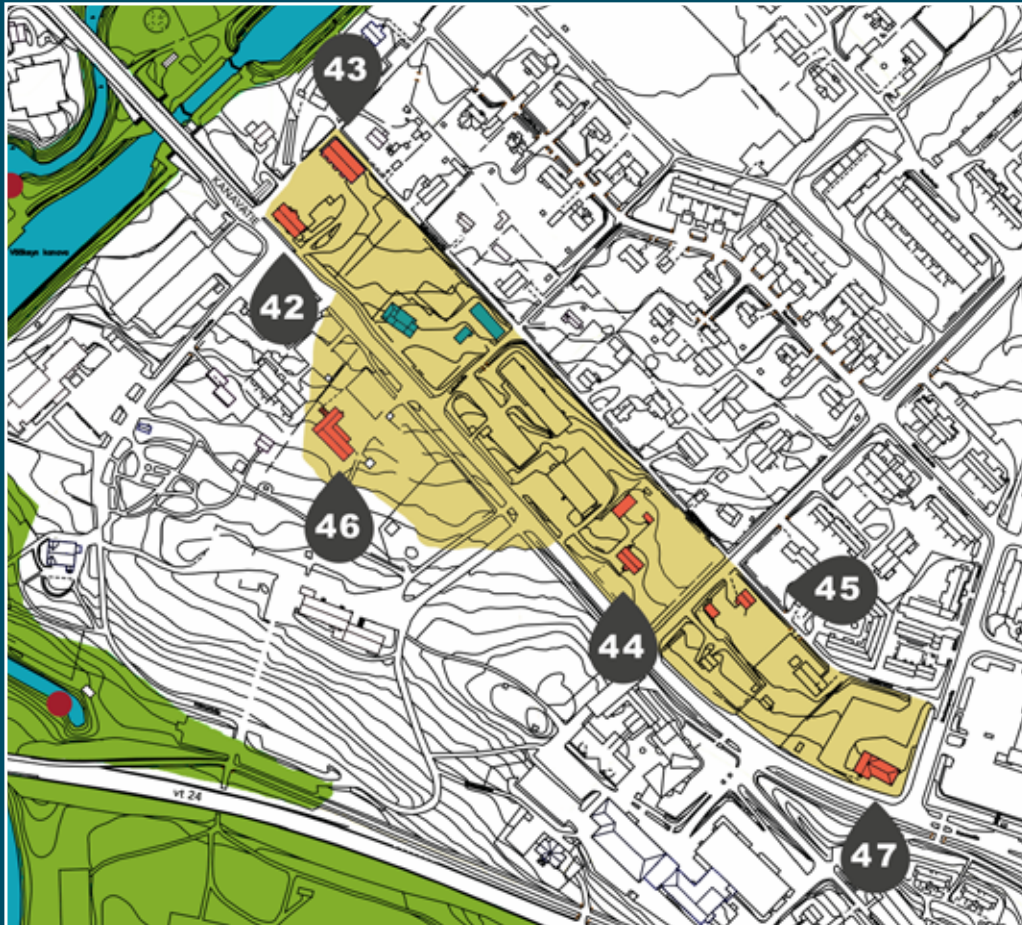
Ritvala on rakennettu 1960-luvun alussa ja edustaa aikakaudelle tyypillistä yksikerroksista rakentamista. Samalla paikalla sijaitsi aikaisemmin viulutaiteilija Johan Leopold ”Lepo” Laurilan kolmikerroksinen huvila, jota myös kutsuttiin Ritvalaksi hänen tyttärensä mukaan. Hän piti vaimonsa Allin kanssa rakennuksessa täysihoitola kesäisin ja perillistensä menettäyttyä testamenttasi paikan Pelastakaa Lapset ry:lle lastenkotikäyttöön.

Joutsenkujan alkupäässä on pienimuotoista kesäasutusta edustava mökki. Alkujaan Alkioiden omistaman mökin tontti on lohkottu vuonna 1928, jonka jälkeen sinne on rakentunut ensimmäinen mökki vuonna 1953. Mökkiä on myöhemmin laajennettu sen nykyiseen kokoonsa. Piha-piirissä olevat vajat on samana vuonna rakennettu. Uudempi kesämökki on rakennettu vuonna 1965. Nykyiset omistajat ainoana lähisukulaisina perivät mökin Alkioilta. Uusia kohteita, jotka on inventoitu kulttuuriympäristöohjelman päivityksen yhteydessä.

KANAVATIEN ALUE

Kanavatie yhdistää selkärankamaisesti uuden ja vanhan keskustan. Liikekeskustasta aina kirjastolle, Asikkalantien risteykseen asti ”kylänraittia” reunustavat lehmukset ja vaahterat.

Tien varren matalat rakennukset kertovat tarinaa Vääksyn kehittymisestä eri vuosikymmenten ajalta. Muutamista tarinan rakennuksista on jäljellä tyhjät tontit. Yhtenäiseen maisemaan ja näkymiin kuuluvat myös lehtipuut.

42. Kanavan kahvila

Mansardikattoisen liiketalon rakennutti 1930-luvun alussa kauppias Lauri Suominen, joka piti kauppaa ja kahvilaa talossa 1930-luvun puoleenväliin. Tontti oli erotettu Rauhalan eli Saran täysihoidtolan tilasta 1926 ja kauppias Suominen kerrotaan rakennuttaneen talonsa 1929 valmistuneen ja 1930 palaneen Vääksyntien varressa sijainneen kauppatalonsa vakuutuskorvauksilla. Rakennuksessa toimi 1930-luvun loppupuolella matkahuolto, kahvila ja matkustajakoti. Rakennus on kokenut suuria muutoksia vuosien varrella. Asikkalan Osuusliikkeen ostettua talon vuonna 1949 ikkunoita on suurennettu näyteikkunoiksi ja lisätty. Kauppakunta toimi rakennuksessa vuodesta 1962. Rakennus koki 1970-luvulla uuden muutoksen sisätiloissa, kun alakerran tiloja muutettiin taas pienemmiksi myymälöiksi ja kahvilaksi. Rakennus pelastui purku-uhalta ja korjattiin jälleen kerran asunnoiksi ja kahvilaksi vuonna 1997. Rakennuksen nykyinen julkisivun sävy on 1990-luvulle tyypillinen vaalean vihreä. Rakennuksessa toimii sisustustavara-liike ja kahvila-ravintola, jonka tarpeisiin rakennukseen on tehty kookas terassi ja laajennuksia sisäpihan puolelle. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2.

43. Taidevintti / Kulmala

Vuonna 1950 rakennettu tiilirunkoinen rakennus oli alun perin Kanavan kahvilan rakennuksen Osuusliikkeen aikaiseen kokonaisuuteen liittynyt kylmä varastorakennus, joka on myöhemmin lohkottu eri tontille. Rakennus muodostaa kortteliin sisäpihamaisen kokonaisuuden. Julkisivuiltaan rakennus oli tiilimuurattu, mutta 1997 tulipalon jälkeen rakennus ulkokuorattiin laudalla ja pellillä. Alakerrassa on versta- ja liiketiloja. Ullakolla sijaitsee avoin yhtenäinen tila, joka toimii Asikkalan taiteilijaseuran näyttelytilana. Uusi kohde, inventoitu kulttuuriympäristöohjelman päivityksen yhteydessä.

44. Purman talo

Rakennuksen tontti on lohkottu vuonna 1915 Mikkolan kartanon maista ja rakennukset ovat ilmeisesti tuolta ajalta. Römbergin kangaskauppa toimi rakennuksessa sodan jälkeen. 1950-luvulla rakennus kuului henkikirjoittaja Erkki Purmalle, joka piti toimistoaan talossa. Rakennusta on laajennettu 1990-luvun alkupuolella rungon suuntaisesti. Pihapiiriin kuuluu sauna ja piharakennus, joista saunarakennus on todennäköisesti päärakennuksen kanssa saman ikäinen. Vanhaa hirsistä piharakennusta on laajennettu liiteri- ja autotallirakennukseksi. Piharakennuksen toisessa päädyssä on vanha kivirakenteinen maakellari. Päärakennukseen on tehty pihanpuoleiselle sisäänkäynnille ulkokuisti 2000-luvulla. Rakennuksella ja sen pihapiirillä on vahva merkitys sekä Kanavatien että Sulkumiehentien miljöölle. Rakennus on yksityiskäytössä. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2.

45. Päijät-Häme -lehden talo

Purman talon naapurissa 1929 rakennetussa mansardikattoisessa talossa asui alun perin neljä perhettä. 1955 rakennuksessa on tehty iso remontti, jossa julkisivua, huonejakoja ja ulko-oven paikkaa on muutettu sekä tehty pihapiiriin saunarakennus. Rakennuksessa toimi Päijät-Häme-lehden toimitus 1960–75, jolloin talossa asui lehden silloinen päätoimittaja Timo Töyrylä. Taloa ympäröivässä hoidetussa puutarhassa on runsaasti vanhoja omenapuita. Puutarhaan on siirretty myös vanha Kalkkisten kanavan laiturijohon laivat ehtivät kiinnittyä vuosisadan ajan. Rakennus on yksityiskäytössä. Uusi kohde, inventoitu kulttuuriympäristöohjelman päivityksen yhteydessä.

46. Kansakoulu (vuoden 1998 ohjelmassa nimellä Nuorisotalo Nuokku)

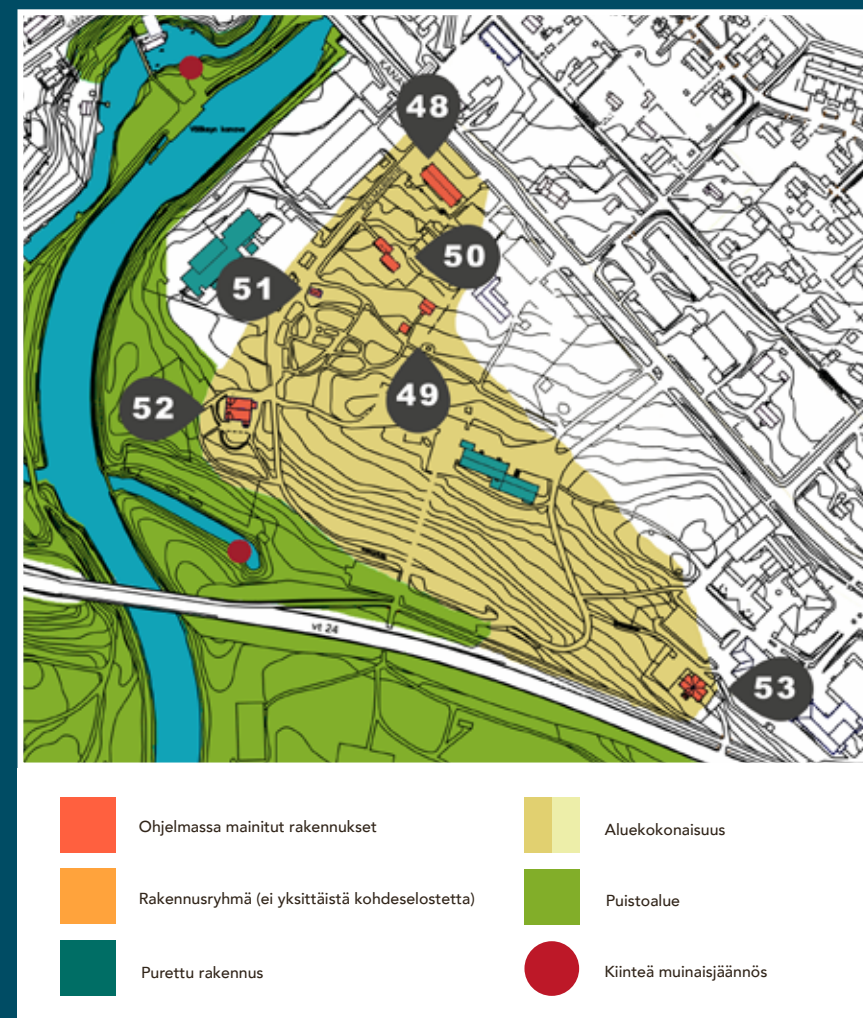

Vääksyn ensimmäinen kansakoulu rakennettiin vuonna 1925. Rakennuksen suunnittelijat olivat lahtelaiset A.V. Nieminen ja M. Vihonen. Urakan toteutti Aarre Kuitunen. Luokkahuoneita rakennuksessa oli kolme, joissa opiskeli kuusi luokkaa. Kaksikerroksisessa siipiosassa sijaitsivat opettajien asunnot. Koulu toimi rakennuksessa vuoteen 1968 saakka. Rakennus pääsi uudelleen koulukäyttöön vuosina 1978–1987. Siinä välillä rakennus toimi alle kouluikäisille suunnatun Mannerheimin lastensuojeluliiton leikkikouluna. 1980-luvun loppupuolelta vuoteen 2014 saakka rakennus toimi nuorisotalo Nuokkuna. Rakennus on vähäisellä käytöllä muutamien yhdistysten kokoontumistilana. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2.

47. Vääksyn torppa

Anianpellon työväenyhdistyksen omistama rakennus. Rakennus on talkoovoimin rakennettu vuonna 1912 Mikkolan kartanon lahjoittamista puista. Yhdistys on perustettu vuonna 1906. Rakennus on kaksikerroksinen, L-muotoinen ja siinä on hirsirunko. Alakerrassa sijaitsee juhlasali, ravintola, keittiö ja vaatesäily. Yläkerrasta löytyy kerhohuone, wc ja asuinhuoneisto. Rakennus on peruskorjattu vuonna 1967–1968. Rakennuksessa toimii kirpputori. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2.

KALMARINTIEN ALUE

Kalmarintien alueen rakennuskanta on keskenään hyvin erityyppistä. Kanavan rantaan rajautuneista huviloista on jäljellä Danielson-Kalmarin huvila. Sirkkusentien varrella sijaitsee Metsälinna-huvila. Teiden nimet juontavat juurensa entisistä huvila-asukkaista.

Backmaninkujan kerrostalot on rakennettu Asikkalan entisen kunnantalon paikalle. Tien nimi kertoo seurakuntakeskuksen tyhjillään olevan tontin paikalla sijainneesta kapteeni Axel Backmanin huvilasta.

Kalmarintie toimii reittinä Vääksyn hienoimmalle uimarannalle ja sen varrella sijaitsee myös lasten liikennepuisto.

48. Koivula, As. Oy. Kalmarinkulma

Asuin- ja liikekerrostalo Kanavtien varrella vuodelta 1962. Arkkitehti Olavi Etelä suunnitteli rakennuksen ja urakoitsija oli Rakennusliike Lauri Laaksonen. Rakennus on huomion arvoinen sijainniltaan jäädessä nykyisen liikekeskuksen ja vanhan keskustan väliin. Kyseessä on taajaman vanhimpia kerrostaloja. Alkujaan kerrostalossa oli Vääksyn Sähkö Oy:n toimisto ja nimismiehen kanslia. Uusi kohde, inventoitu 2006 (Ahola).

49. Maijala

Vuonna 1938 rakennettu omakotitalo. Pieni harjakattoinen rakennus on puolitoistakerroksinen ja sijaitsee vanhan kansakoulun vieressä. Rakennus luo yhdessä Koivurinteen kanssa mielenkiintoisen ja viihtyisän ympäristön, vaikka ne eivät ole yhtenäinen rakennusryhmä. Rakennus on yksityiskäytössä. Uusi kohde, inventoitu 2006 (Ahola).

50. Koivurinne

Arkkitehtonisesti omaleimainen rakennus vuodelta 1961. Rakennus sijaitsee yhdessä Maijalan kanssa liikennepuiston ja kerrostalojen välissä. Rakennus on yksityiskäytössä kesäasuntona. Uusi kohde, inventoitu 2006 (Ahola).

51. Liikennepuiston huoltorakennus

Alkujaan L-muotoisen asuinrakennuksen toisen sakaran yksittäistupa. Rakennus kuului Axel Backmanin pojalle Harry Backmanille ja se sijaitsee entisillä Danielson-Kalmarin mailla. Rakennuksen sakara toimii liikennepuiston huoltorakennuksena. Uusi kohde, inventoitu kulttuuriympäristöohjelman päivityksen yhteydessä.

52. Danielson-Kalmarin huvila Suviniemi

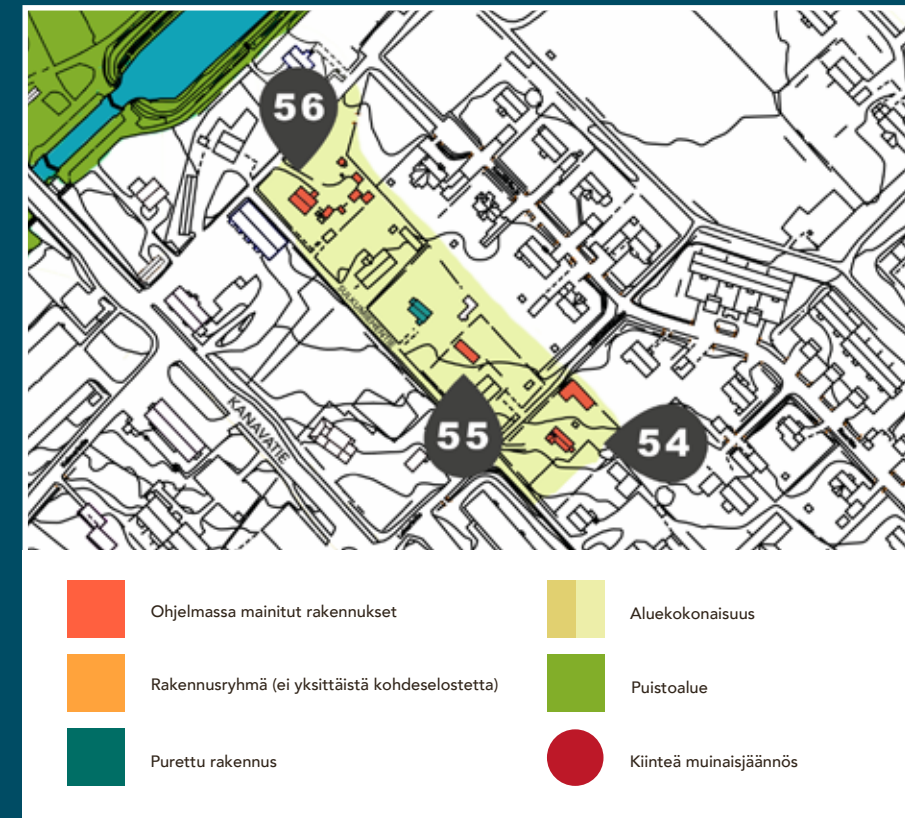
Asikkalan nimismies Gustaf Sigurd Svinhufvud rakennutti huvilan alun perin nimismiehen kansliaksi ja asuintaloksi vuonna 1891, mutta myi sen jo seuraavana vuonna historian professori Johan Richard Danielsonille (vuodesta 1906 lähtien Danielson-Kalmari), joka vietti huvilassa kaikki kesät kuolemaansa 1933 saakka. Danielson-Kalmarin perikunta myi huvilan kunnalle vuonna 1949, jonka jälkeen huvila toimi mm. kouluna ja kansalaisopiston työtiloina. Huvila kunnostettiin 1980-luvulla ja sen puutarha vuonna 1992 takaisin 1920-luvun asuun. Puutarhassa on Wäinö Aaltosen vuonna 1930 veistämä J.R. Danielson-Kalmarin rintakuva. Rakennuksessa on kaksi huonetta, jotka toimivat Danielson-Kalmari-museona, loput tilat ovat näyttely-, kulttuuritilaisuuksien ja yksityisjuhlien käyttöön vuokrattavissa. Rakennusta on viimeksi kunnostettu vuonna 2012, jolloin julkisivut maalattiin. Rakennuksesta on laadittu rakennushistoriaselvitys vuonna 2015. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-1 ja asemakaavassa sr-1.

53. Metsälinna

Nykyisen huvilan paikalla sijaitsi alkujaan taloustieteen professori Joel Napoleon Langin rakennuttama huvila, joka paloi heti valmistuttuaan juhannuksena 1891. Ei ole tarkkaa tietoa korjauttiko vai rakensiko professori kokonaan uuden huvilan palaneen tilalle. Langin leski myi Metsälinnan huvilan vuonna 1915 kemian professori Gustaf Kompalle, joka rakennutti sen tilalle nykyisen pystyhirsirunkoisen kaksikerroksisen huvilan arkkitehti Yrjö Sadeniemen suunnitelmien mukaan ja perusti Vesijärven rannalle arboretumin. 1920 Komppa myi huvilan tehtailija Emanuel Sirkküselle ja siirrätti kasvit perustamaansa uuteen, suotuisamman ilmaston arboretumiin Karjalohjan Tammistoon. Kalmarinrannan keltainen hirsirakenteinen saunarakennus on todennäköisesti Sirkkusen tai Kompan rakennuttama (kuva Kalmarinrannan yhteydessä). Saunan katto on uusittu ja piippu purettu 2016.

Metsälinna on ollut vuosina 1940–2016 Asikkalan kunnan omistuksessa. Rakennusta on remontoitu vuosien varrella useasti. Rakennus siirtyi yksityisomistukseen 2017. Pystyhirsirunkoisen rakennuksen julkisivut ovat säilyttäneet alkuperäisen muotokielensä. Metsälinnasta on laadittu rakennushistoriaselvitys vuonna 2015. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-1 ja asemakaavassa sr.

SULKUMIEHENTIEN PIHAPIIRIT

Pihapiirit muodostuvat 1800-luvun ja 1900-luvun rakennuskannasta ja niillä on paitsi historiallista ja rakennushistoriallista arvoa, myös maisemallista arvoa. Alkujaan rakennukset olivat Mikkolan kartanon vuokramökkejä.

Alueelle ominaisia ovat olleet hoidetut puutarhat, portit ja aidat. Puutarhoissa kasvatettiin aikoinaan kukkia Lahden torilla myytäväksi, mistä juontuu alueen vanha nimitys Kukkaiskujaksi. Vanhat perinnekasvit kukoistavat edelleen monessa kadunvarren pihapiirissä.

Osayleiskaavaan rakennusten pihapiirit on merkitty säilytettäväksi. Purettun Toivosen talon paikalle on tehty uudisrakennus.

54. Kotila

Talon osti itselleen Hugo Laiho 1900-luvun alussa ja nimesi Kotilaksi. Alun perin talo oli yksittäistupa, mutta sitä on laajennettu 1900-luvun alussa molempiin pätyihin tuvilla. Rakennusta on myös korotettu ja yläkerrasta löytyy ns. kesähuone. Pihan puutarhassa Hilja Laiho kasvatti kukkia myyntiin Lahden torille. Rakennuksen puutarha on säilyttänyt loistonsa näihin päiviin saakka. Pihapiiristä löytyy hirsi- ja rankorakenteinen piharakennus sekä maakellari. Rakennukset muodostavat vaalimisen arvoisen kokonaisuuden. Rakennus on yksityiskäytössä kesäasuntona. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2.

55. Raitapiha

Raitapihan talo kuuluu samalle tontille vuonna 1980-luvulla rakennetun uudemman asuinrakennuksen kanssa. Vanha asuinrakennus toimii varastona. Sulku- miehentieltä portista avautuva näkymä vanhalle asuinrakennukselle on kasvanut umpeen. Rakennus on yksityiskäytössä. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2.

56. Virtasen talo

Nykyisen omistajan isovanhemmat ovat ostaneet talon 1920-luvulla. Rakennus on jonkin verran muuttunut ajan saatossa remonttien johdosta, mutta se on silti säilyttänyt vanhan olemuksensa ja siinä on kauniisti koristellut ikkunapielet. Rakennus on keskeisellä paikalla kanavan läheisyydessä ja sen pihapiiriin kuuluu liiteri ja hirsinen saunarakennus. Rakennus on yksityisomistuksessa. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2.

TELAKKARANTA, ÄMMÄLÄNHAKA JA VARTIOVAARA

Kanavan itäpuolella Päijänteen rannassa sijaitsee nykyisin Kanavalahden vierasvenesatama palveluineen. Alueen asutus on omakotivaltaista, pääosin jälleenrakennuskaudelta ja sitä nuorempaa.

Telakkarannan alueen varhaisista lastaus- ja telakka-toiminnoista muistuttavat laivalaituri ja vanha telakkatupa.

57. Telakkatupa

Uittoyhtiön kämppänä toiminut tupa on tuotu sen nykyiselle paikalleen uittamalla. Rakennus on sydänseinäinen ja symmetrinen hirsirakennus, joka edustaa tyyppillistä 1800- ja 1900-luvun vaihteen rakennusta. Telakkarannan alueella on ollut satamatoimintoja ainakin jo 1800-luvulla ja se ostettiin Tornatorin Lahden Rullatehtaan (myöhemmin Enso-Gutzeit) telakka-alueeksi 1914. Telakkarannassa toimi myös Tornatorin omistama Ämmälän proomuveistämö. Vuonna 1946 alue muutettiin yhtiön työntekijöiden kesäviikkoalueeksi. Kunnan omistukseen siirryttyään Telakkatupa on luovutettu 1996 Asikkalan sotaveteraanien käyttöön ja sitä on jatkettu rakentamalla sen toiseen päättyyn vuonna 1997 saunatilat. Saunan hirsirunko on Vähimaalta. Pihapiiristä löytyy katos ja muistolaatta sekä siirtokivilohkareeseen kiinnitetty Lahden sotaveteraanien tammenlevä. Rakennus sijaitsee männikkörinteessä, metsän siimeksessä, joka on asukkaiden suosima lenkkeilyalue. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2.

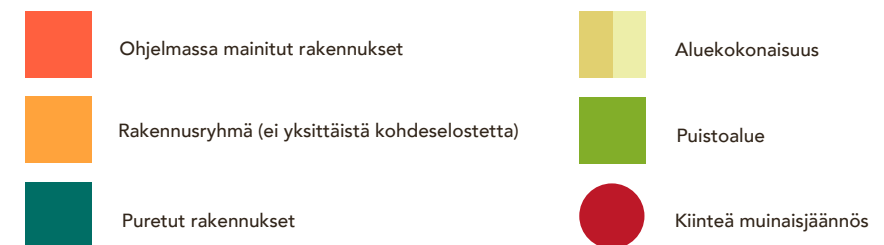
58. Ämmälänhaan tiilitalot

Pientalorakentaminen alueella on alkanut jo jälleenrakennuskaudella, mutta 1900-luvun loppupuolella rakennetut tiili- ja lautaverhoillut talot luovat yhtenäisimmän rakennusryhmän kokonaisuuden. Arkkitehtuuri tämän alueen taloilla ilmentää aikakaudelle tuttua tyyliä ja rakennustapaa. Yhtenäiset pientaloalueet luovat taajamaan tasapainoista kerroksellisuutta. Alue on inventoitu 2006 (Ahola).

59. Mikkolantie eli Vartiovaaran alue

Alue edustaa 1950-luvun pientaloaluetta. Yhtenäinen rakennustapa ja mittakaava korostaa alueen luonnetta. Vartiovaara-nimi juontuu aikoinaan paikalla sijainneesta silmälääkäri Vartiovaaran huvilasta. Vääksyn osayleiskaavassa paikallisesti merkittävä kulttuuriympäristö.

TERVEYSTIEN JA KOMPANTIEN PIENTALOALUEET

Terveystie

Rakentaminen Terveystielle on aloitettu 1940-luvun puolivälissä. Terveystien rakennuksista yksikään ei täysin edusta jälleenrakennuskauden pelkistynyttä noppamaista rakennustyyliä, vaan jokaisella talolla on oma persoonallinen tyyliinsä.

60. Terveyskeskus

Entinen kunnansairaalan eli nykyinen Asikkalan terveyskeskuksen vanhin osa kuvastaa tyyliltään funktionalismia ja sen on suunnitellut W.G. Palmqvist. Rakennus on valmistunut 1950-luvun alussa. Alun perin rakennuksessa oli vastaanottotilojen lisäksi henkilökunnan asuntoja. Myöhemmin rakennusta on laajennettu useaan otteeseen. Kunnanlääkärin ensimmäinen virka perustettiin vuonna 1901. Heikki Rytkönen (1915–1933) ja Aarne Ilmari Aalto (1933–1958) olivat ensimmäisiä pitkäaikaisimpia lääkäreitä. Vuonna 1950 päätettiin täyttää toinen kunnanlääkärin virka. Uuteen terveydenhoidonhallintoon siirryttiin vuonna 1973 ja silloin syntyi Asikkalan terveyskeskus. Uusi kohde, inventoitu 2006 (Ahola).

61. Sepän paja

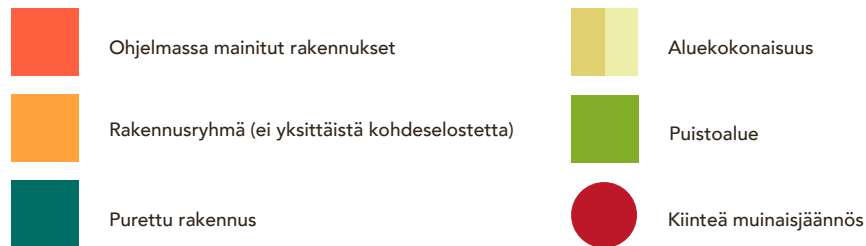
Sementtitiilestä muurattu paja on rakennettu 1946 ja sitä on laajennettu vuonna 1987. Rakennus on alueen ensimmäinen ja sen tontti on ostettu sodan jälkeen. Paja ja sen läheisyydessä sijaitseva asuinrakennus ovat osa Terveystien pientaloaluetta. Hongan suvun seppiä on toiminut Vääksyssä jo kuuden sukupolven ajan, aikaisempi paja sijaitsi kanavan lähellä ja sitä edellinen Anianpellossa. Uusi kohde, inventoitu kulttuuriympäristöohjelman päivityksen yhteydessä.

62. Kompantie

Kompantien paikalla kulki 1800-luvun puoliväliin saakka Ylisen Viipurintien pohjoinen linjaus, joka ylitti Vesijärven rannan tuntumassa Vääksynjoen ja jatkui kohti Anianpeltoa. Tämän kulttuurihistoriallisesti merkittävän tien varrelle on jälleenrakennuskaudella muodostunut yhtenäinen pientaloalue. Nimensä tie on saanut kemian professori Gustav Kompan mukaan, joka oli kesäasukkaana Metsälinna-huvilassa 1910–20. Rakennukset ovat tavanomaisempia aikakautensa esimerkkejä, kuin Terveystien talot, mutta silti tyypiltään erilaisia. Yhtenäisyys Kompantielle syntyy massoittelemasta ja rakennustavasta.

Nykyinen 24-tie valmistui 1959. Kompantien pientaloalueen liittymät suoraan 24-tielle ovat poistuneet tien mittakaavan ja liikennemäärien seurauksena. Nykyään Kompantien liittymä kulkee Rantakulmantieltä. Vääksyn osayleiskaavassa paikallisesti merkittävä kulttuuriympäristö.

HONKANIEMEN ALUE

Honkaniemen alueen ensimmäisiä rakennuksia olivat Päijänteen rantaan rakentuneet kesähuvilat ja yksittäiset asuinrakennukset. Jälleenrakennuskauden myötä alueesta muotoutui yhtenäinen omakotialue. Honkaniemi III eli Asevelikylä on maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö.

Honkaniemen alueen muuta rakennuskantaa ei ole kattavasti inventoitu, alueella on melko paljon 1900-luvun alkupuolen rakennuksia mm. Kanavatien, Päijänteentien, Rullatien ja Rillitien varsilla.

”Honkaniementie oli alunperin pieni polku rantaan. Siellä oli lähde, joka oli viinatrokareitten säilytyspaikka. Kun me muutimme 1934 palstallemme, alkoi tilanne rauhoittua ja polkukin leveni. Nythän se taitaa olla jo asfaltoitu”.

— taiteilija Helmiriitta Honkanen

63. Asevelikylä

Asevelikylä on rakentunut 1940-luvulta lähtien. Alue tunnetaan myös nimellä Honkaniemi III. Asevelikylä on pientaloalue, jossa suurin osa rakennuksista on rintamamies-taloja. Pääasiallisina rakennuskausi Asevelikylässä oli 1940- ja 50-luvuilla. Honkaperäntie on yhdistävä osa Asevelikylää ja siitä erkaantuvat kujat kulkeutuvat suoraan Päijänteen rantaan, josta avautuu upea järvimaisema. Asevelikylän alkuperäisten rakennusten ilme on yksinkertainen, koruton ja suoralinjainen. Tontit ovat kohtalaisen suuria ja niihin kuuluu jälleerakennusajalle tyypillisiä piharakennuksia. Näihin asioihin perustuu eniten alueen viihtyisyys. Alue on määritelty maakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi ja sille on tehty rakentamissuhteisto.

64. Warosen huvila

Huvila on Honkaniemen ensimmäinen ja vanhin huvila. Kunnanlääkäri Heikki Rytönen rakennutti huvilan noin vuonna 1930. Huvila on lautarakenteinen ja purueristeinen. Alakerrassa on kaksi huonetta ja keittiö, yläkerrassa kaksi makuuhuonetta. Rakentajana oli paikallinen kirvesmies Väinö Vuorinen. Huvilan tontti oli kooltaan 12,7 hehtaaria. Kerrotaan, että lääkäri Rytönen olisi alun perin suunnitellut alueelle keuhkotautiparantolaa suotuisan harjuilmaston takia. Hän kuitenkin menehtyi ja leski Anni Rytönen myi huvilan Helsingin apulaiskaupunginjohtaja Eino Warosen perheelle vuonna 1939. Rakennuksen avoverantaa jatkettiin kesällä 1939 ja muutettiin lasikuistiksi. Rannassa sijaitsee hirsirakenteinen saunarakennus. Samassa pihapiirissä sijaitsee vuonna 1980-luvulla rakennettu tiilitalo ja toinen omakotitalo. Yksityiskäytössä. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2 ja asemakaavassa sr-1.

65. Setälän huvila

Arkkitehti Salme Setälä suunnitteli ja rakennutti huvilan, joka valmistui vuonna 1934. Rakennus on pulpettikattoinen ja edustaa funkistyyliä. 1950-luvulla rakennusta on jatkettu pohjoispäättyyn lisäämällä yksi huone. Alkuperäiseltä väritykseltään huvila oli vaalean keltainen. Pihan reunalle on rakennettu pulpettikattoinen puucee. Saunarakennus (kuvassa) on valmistunut vuonna 1936. Se on kaksikerroksinen hirsirakennus, jonka yläkerrassa on tulisijalla varustettu huone. Saunan vieressä oleva pulpettikattoinen ja lautarakenteinen rantamaja on peräisin 1950-luvulta ja se on myös Setälän suunnittelema. Rakennus on säilynyt suvussa kesäasuntona. Yksityiskäytössä. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2 ja asemakaavassa AO/s-1.

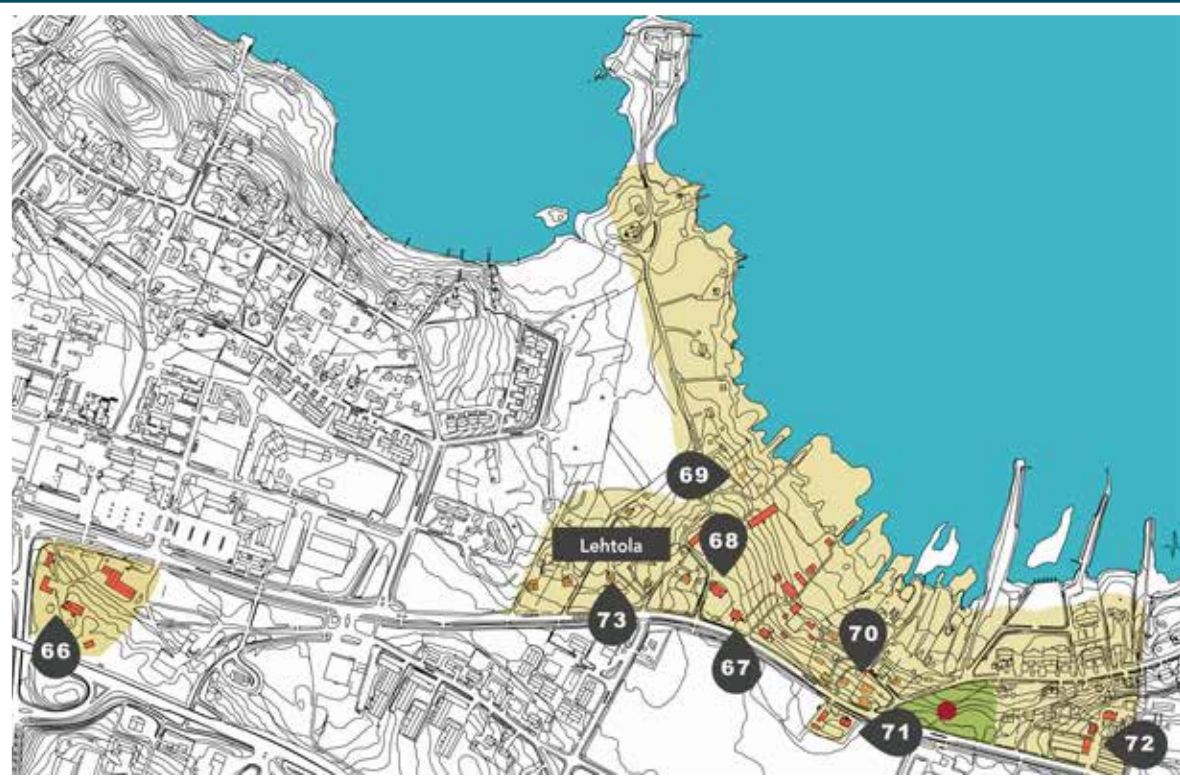
ANIANPELLON KYLÄ

Ensimmäisiä kirjallisia mainintoja Anianpellon kylästä löytyy jo 1360-luvulta, se on Asikkalan kunnan vanhimpia kyliä. Vanha kyläkeskittymä sijaitsee Päijänteen rannan tuntumassa puolitoista kilometriä kanavalta itään. Anianpellon kylässä oli useita taloja jo keskiajalla. Kylä oli Päijänteen eteläinen lastaus- ja markkinapaikka. Päijänteen ensimmäistä höyrylaivaa ”Suomea” varten Mustaniemen lastauspaikalle rakennettiin 1850-luvulla mittava satamalaituri.

Ensimmäiset Anianpellon markkinat pidettiin tiettävästi vuonna 1728, viimeiset vuonna 1910. Markkinamännikkö on muinaismuisto- ja luonnonsuojelualue. 1900-luvun alussa se oli nuorison suosittu kokoontumispaikka kyläkeinuineen. Vuonna 1918 männikkö oli sisällisodan taistelutantereena, mistä kertoo alueelle vuonna 1928 pystytetty muistomerkki.

Kylän vanhaa tieverkostoa ovat nykyiset Armontie, Orjastentie ja Männiköntie, joka johti kyläalueelta Mustaniemen satamaan, ja sen varrella sijaitsi myös asutusta. Orjastentie oli alkujaan pieni polku kyläalueella. Sitä päätettiin 1900-luvulla parantaa hiekkatieksi. Orjastentien linjaus Anianpellontieltä Kedon ohitse Orjastenkärkeen ei enää ole käytössä.

Alueen rakennuskantaan kuuluu yhä hyvin säilyneitä 1800- ja 1900-luvun rakennuksia, joiden ympärille uudempi rakennuskanta on 1970-luvulta alkaen muotoutunut melko onnistuneesti. Vanha rakennuskanta on levittäytynyt nauhamaisesti Anianpellontien ja Männiköntien alueelle, mutta myös Hympylänmäelle, peltojen ympärille.

	Ohjelmassa mainitut rakennukset		Aluekokonaisuus
	Rakennusryhmä (ei yksittäistä kohdeselostetta)		Puistoalue
	Purettu rakennus		Kiinteä muinaisjäänös

66. Mikkolan kartano

Mikkolan kartano sijaitsee sivussa Anianpellon kyläkeskittymästä, Vääksyn nykyisessä liikekeskustassa. Mikkolaa on aiemmin nimitetty myös Roosin ratsutilaksi ja Anianpellon kartanoksi. Kartanon nykyistä rakennusryhmää on alettu rakentaa vuonna 1865 Mikkolan torpan paikalle. Hirsinen päärakennus on klassististyylinen ja sen ensimmäinen kerros on rakennettu vuonna 1868. Laajennus kaksikerroksiseksi on valmistunut vuonna 1928. Tiilinavetta sijaitsee Anianpellontien vieressä ja se on rakennettu 1880-luvun alkupuolella. Kartanon puutarha on pienentynyt huomattavasti uusien liikennejärjestelyjen myötä. Samalla alkuperäinen kulkureitti maantieltä pihaan on katkennut. Rakennus pihapiireineen on upea kartanomiljö, joka on säilyttämisen arvoinen. Aikoinaan kartanon maat ulottuivat Vääksynjokeen saakka. Vääksyn uusi liikekeskus on rakentunut Mikkolan kartanon pelloille. Nykyisen omistajasuvun hallussa Mikkola on ollut vuodesta 1921. Yksityiskäytössä. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-1.

Väentupa on rakennettu 1800-luvulla, tarkkaa vuotta ei ole tiedossa. Myöhemmin rakennus on toiminut mm. retkeilymajana.

Hirsirakenteinen vilja-aitta on rakennettu vuosina 1865–1872.

Nykyään navetassa toimii pienyrityksiä.

Nykyinen päärakennus on klassistinen pyöreine pylväineen.

67. Vähä-Laakkala

Rakennus sijaitsee Anianpellon kyläkeskuksessa ja se on vanhan Laakkalan tilan toinen puolisko, joka jaettiin vuonna 1798 veljesten kesken. Alkuperäinen päärakennus tuhoutui Anianpellon kylän palossa vuonna 1928. Vanhan päärakennuksen paikalle rakennettiin nykyinen puoli-toistakerroksinen päärakennus heti seuraavana vuonna. Vähä-Laakkalan talouskeskuksen tontti on laaja, se rajautuu Päijänteeseen rantaan, Anianpellontiehen, Armontien asuntontteihin ja Kedon talouskeskukseen. Pihapiirissä sijaitsee 1800-luvulla rakennettuja torppia ja mäkitupia sekä talousrakennuksia kuten navetta, aitta ja riihi. Tontilla on myös vanhana postina ja kauppana toiminut hirsitalo sekä suurehko harmaa hirsirakennus. Rakennuksen pihapiiri on avointa niittyä, mutta alueella on myös kohtuullisen rehevää lehtipuustoa. Yksityiskäytössä. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2.

Pihapiirin torpat ovat 1800-luvulta.

Taustalla Maria Lindholmin postitalo, jossa oli joskus kauppakin. Myöhemmin kesäasuntona.

68. Keto

Tilan rekisterinimi on Keto, mutta 1792 isojaon aikaan sitä nimitettiin Uusi-Konkoseksi, kun alkujaan Anianpellon kantataloista Konkonen ja Lautamies yhdistettiin. Tila on säilynyt saman suvun omistuksessa jo vuodesta 1609. Nimitys Keto juontuu perimätiedon mukaan siitä, että alue oli kuivaa ketoa, jossa kasvoi kissankäpälää, katajia ja neilikoita. Anianpellon kylän palossa vuonna 1928 Kedon rakennukset tuhoutuivat, lukuun ottamatta vilja-aittaa ja riiheä. Vanhan päärakennuksen edustalla oli aikanaan Anianpellon markkinalaani tavara-aittoineen ja myyntipöytineen. Nykyinen hirsirunkoinen päärakennus rakennettiin vanhan talon paikalle vuonna 1930. Tyyliltään rakennus on klassistinen. Rakennus on muuten säilynyt entisessä asussaan sekä ulko- että sisäpuolelta, ainoastaan lasitettu kuisti on rakennettu myöhemmin. Pihapiiriin kuuluu vuonna 1930 rakennettu säterikattoinen sementtitiilestä tehty karjarakennus ja lautaseinäinen varastosuoja.

Orjastentien päässä on vanhoja mökkejä, jotka ovat vuosien saatossa tulleet osaksi Kedon tilaa. Rakennuksen olemuksen ja pihapiirin puolesta Kedon taloa voitaisiin paremmin kutsua vanhaksi maalaiskartanoksi. Yksityiskäytössä. Kohde on suojeltu osayleiskaavassa merkinnällä SR-2.

69. Kedon mökit Orjastentiellä

Kedon navetan takana Orjastentien päässä metsikössä sijaitsevat mökit on rakennettu 1900-luvun alussa, mutta itse alue on ollut asuttuna jo 1800-luvulta lähtien. Rakennuksia ovat alkujaan rakentaneet itselleen tilallisten työlläiset ja kanavan valmistumisen jälkeen laivojen työntekijät. Kedon alueella sijaitsevien mökkien asukkaat maksoivat tonttiensa vuokran tekemällä töitä tilalla. Jokaisella mökillä oli omat perunakuoppansa ja kasvimaansa. Tonttien reunamilla sijaitsivat lehmien ja lampaiden laidunmaat. 1950-luvulle asti pienet mökit olivat ympärivuotisessa käytössä ja eläinten laiduntamisen ansioista alue säilyi avoimena. Nykyään kaikki mökit ovat Kedon suvun omistuksessa ja niitä vuokrataan kesäasukkaille.

Perimätiedon mukaan vanhin jäljellä olevista rakennuksista on ”Leena-moorin” mökki, joka on tiettävästi 1880-luvulta. Juho Koivusen 1910-luvulla rantatontille rakennuttaman keltainen mökki sijaitsi Kedon maiden ulkopuolella. Rannassa sijaitseva punainen mökki rakennettiin Maria Huukille, joka oli Hilma Kedon äiti. Pieneen hirsimökkiin kuului vain keittiö, kamari sekä myöhemmin rakennettu porstua. Alueella sijaitsevan toisen punaisen mökin rakennutti 1900-luvun alussa Hannes Rautalaakso, mutta nykyään mökki tunnetaan pitkäaikaisen asukkaan Nadia Kedon mukaan ”Nadian mökkinä”. Rehevöityneen alueen reunalta löytyy pieni pitkään asumaton ”Elsan mökki”, jonka Juho Sinisalo rakennutti vuonna 1910-luvulla perheelleen. Mökki on saanut nimensä Sinisalon vaimon Elsan mukaan. Omistajat ovat kunnostaneet vanhaa mökkiä ja sen pihaa vuodesta 2014 alkaen.

70. Armontie-Männiköntie

Armontie jatkui ennen suoraan Vähä-Laakkalan tontin läpi. Nykyisin tie päättyy Laakkalan alueelle sijaitsevan rakennuksen pihaan. Pari suurempaa harjakattoista omakotitaloa Armontiellä ovat uudisrakennuksia, mutta alueella on vielä pienimittakaavaisia asuin- ja piharakennuksia, jotka ovat vanhan kylän ajoilta.

Puutaloissa toistuvat samat värit: keltainen ja punainen. Puutaloissa on valkoiset ja koristeelliset ikkunanpielet sekä harjakatto.

Armontie on hiekkakuja, jossa uudisrakennukset istuvat hyvin kokonaisuuteen.

Rakennuksia alueella:

Männikkö on 1940-luvulla rakennettu vaalea puutalo Anianpellontien ja Männiköntien kulmassa. Harjakatto rakennettiin uudelleen 1990-luvulla tulipalon jälkeen. Piharakennus on alkuperäinen. Rakennus on todennäköisesti alun perin kauppataloksi rakennettu ja siinä on toiminut Suviluhdan, Paakkarin ja Jokisen kaupat, viimeksi mainittu vielä 1970-luvulla. Pihassa oli myös erillinen pieni kioski.

Keltainen harjakattoinen talo on kylän asuinrakennuksia 1900-luvun taitteesta. Sen hoidettuun pihapiiriin kuuluu myös talousrakennus.

Kaivomäen mansardikattoinen vanha päärakennus on osa kylän vanhaa rakennuskantaa ja se kuului hyvin pitkään Vaarasan suvulle. Pihapiirissä on myös uudempi päärakennus ja talousrakennus.

Rauhala on Armontien alussa sijaitseva punainen hirsimökki 1800-luvun loppupuolelta. Se kuului Aaretti Laakkalalle (myöh. Laaksonen). Myöhemmin tytär ”Vierulan Aliina” piti talossa kotikioskia, jossa myytiin limonadia ja piparkakkuja.

Männiköntien alkupäässä sijaitseva talo Rantamaa on rakennettu tietyvästi vuonna 1935 ja se on säilytetty alkuperäisessä asussaan. Nykyinen omistaja on ostanut talon 1980-luvulla sen alkuperäisen rakennuttajan Anselmi Jokisen suvulta. Piharakennus, jossa on mm. sauna, on rakennettu 1986. Vehreä pihapiiri rakennuksineen muodostaa sopusointuisen kokonaisuuden. Rakennus on yksityiskäytössä vapaa-ajanasuntona.

Männiköntie on kokenut eniten muutoksia. 1980-luvulta lähtien aluetta on alettu rakentaa rivi- ja pientaloasutuksella. Uudisrakennusten lomassa on joitakin vanhoja taloja. Lautavuoraus yhtenäistää alueen eri vuosikymmenten rakennuksia. Varsinkin vanhemmat rakennukset ovat hyvin lähellä tietä, vanhojen puutarhojen ja pensasaitojen suojassa.

71. Vanha Sepän talo

Tontin vanhin rakennus on tiilinen piharakennus, jossa toimi sepän paja. Tontti on kuulunut aikoinaan Vääksyn seppä Hongalle ainakin kahden sukupolven ajan. Todennäköisesti sepän ensimmäinen paja sijaitsi alkujaan tien toisella puolella olleessa hirsirakennuksessa. Mansardikattoisen päärakennuksen tarkkaa ikää ei tiedetä, mutta rakennukset ovat sijainneet tontilla ennen sen lohkomista vuonna 1920. Nykyiset omistajat ovat ostaneet talon 1990-luvun lopulla ja kunnostaneet taloa. Päärakennus on maalattu vuonna 2015. Yksityiskäytössä. Uusi kohde, inventoitu kulttuuriympäristöohjelman päivityksen yhteydessä.

72. Harjula (Lehtoranta)

Harjulan tila tunnetaan paremmin Lehtorannan puutarhana, jonka kasvihuoneet eivät voi jäädä huomaamatta Anianpellontietä kulkiessa. Tila on ollut Lehtorannan suvulla 1930-luvulta alkaen. Mansardikattoinen, hirsirunkoinen päärakennus on 1920-luvun alusta ja sitä on jatkettu yhtenäisesti 1950-luvulla. Piharakennus on alkuperäinen. Ensimmäisen kerran tilalle on rakennettu kasvihuoneita 1930-luvun lopulla. Alkujaan tilalla on harjoitettu avomaaviljelyä, myöhemmin kasvatettu hedelmäpuita. Kukkatuotanto alkoi 1960-luvulla. Liiketila on vuodelta 1983. Nykyään tila on keskittynyt kesäkukkien kasvatukseen ja myyntiin. Uusi kohde.

Kuva: Sari Niemi

73. Lehtolan 1950-luvun asuinalue

Anianpellon kyläkeskittymästä liikekeskustaan päin rakentunut Lehtolan alue edustaa 1950-luvun pientaloaluetta, joka on rakennustavaltaan ja mittakaavaltaan yhtenäinen. Alue alkaa kulttuurihistorian kannalta merkittävän, Kedon naapurissa sijainneen Kuoppalan talon paikkeilta. Kuoppalassa oli yöpynyt kuningas Kustaa III vuonna 1775. Rakennus tuhoutui kylän palossa 1928. Tontille on rakennettu 1954 uusi talo, ja pihamaalta löytyy kuninkaan vierailusta kertova muistokivi.

Lehtolan alue Vääksyn osayleiskaavassa paikallisesti merkittävä kulttuuriympäristö.

Anianpellon kylän tulipalo

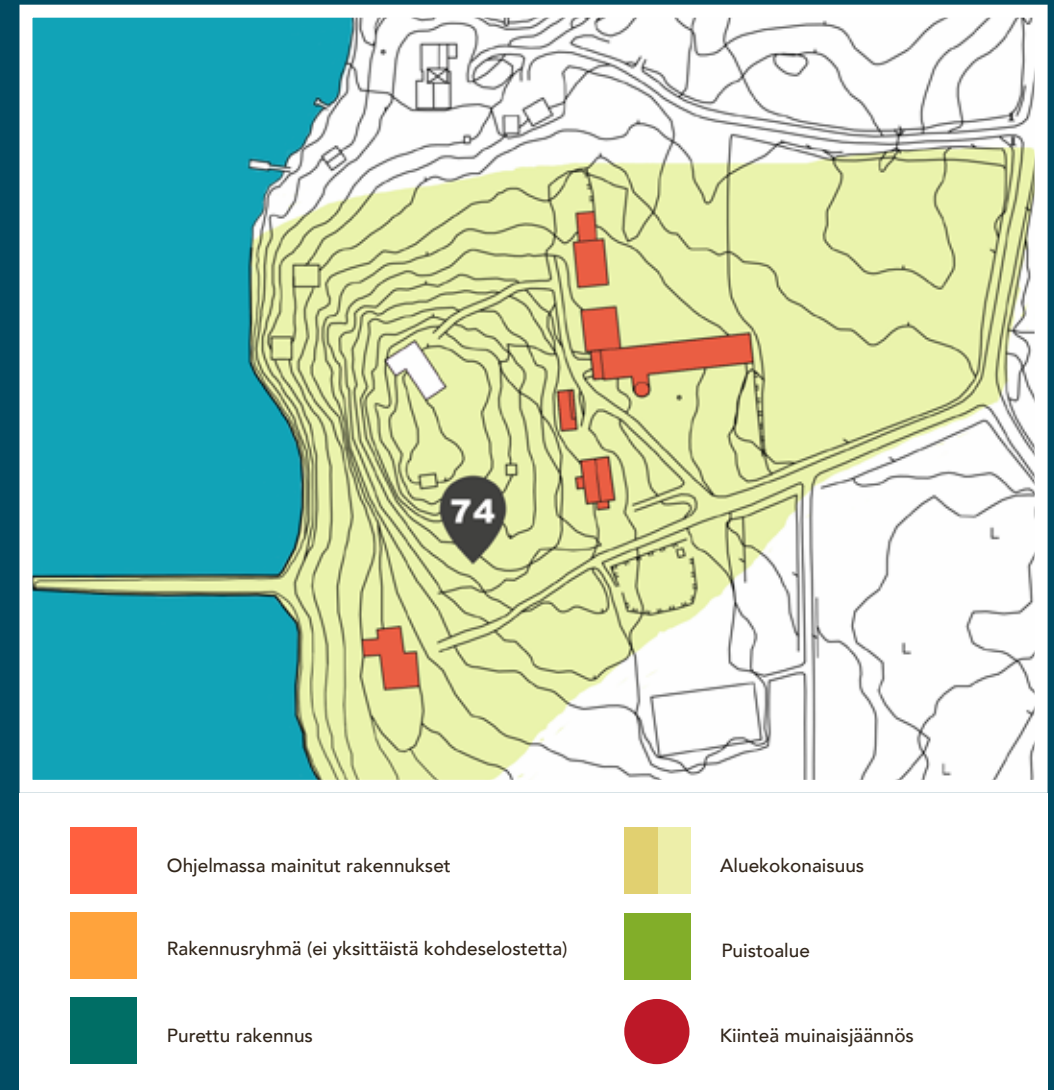
Vuonna 1928 Anianpellon kylää kohtasi tuhoisa tulipalo, osa rakennuksista paloi kivijalkaa myöten. Lehtiartikkelin perusteella alueella oli tuolloin 50 rakennusta.

Anianpellon kylän palo vuonna 1928 alkoi perimätiedon mukaan Kedon karjakeittiöstä, jossa Huukin mamma laitto padan alle tullen. Pärekatolle lennähti kipinä, josta tuli pääsi leviämään niin nopeasti, että Kedon lehmätkin kuolivat parsiinsa.

Tynnyrikivi

Anianpellon markkinoiden viina- ja sahtikauppa tapahtui Tynnyrikivellä, joka sijaitsi pienellä mäellä kylän itäpuolella. Itse Tynnyrikivi oli puolitoista metriä korkea, halkaisijaltaan viitisen metriä ja pyöreä. Kiven päällä oli kolme suurempaa koloa, joissa säilytettiin oluttynnyreitä ja kaksi pienempää koloa viinatynnyreille. Tynnyrikiven kerrottiin olevan jättiläisen tekoa, mutta kiven koloja olivat todennäköisesti Anianpellon taitavat kivenveistäjätkin muokanneet. Siltavouti määräsi 1800-luvun alkupuoliskolla oluen ja viinan myynnin Tynnyrikivelle, runsaan kilometrin päähän markkinapaikasta, järjestyshäiriöiden vähentämiseksi. Markkinapaikalle sai sieltä palata vain jalkaisin, jotta pää ehtisi matkan varrella selvitä. Tynnyrikivestä on jäljellä enää pieni osa, sitä on räjäytetty pienemmäksi maantien leventämisen takia. Paikalla on muistomerkki.

RANTAKULMA

Vesijärven rannan tuntumassa sijaitseva Rantakulman alue on nykyisin kohtalaisen tiiviisti rakennettua omakotialuetta. Rantakulman alueen vanhoista tiloista Iso-Laakkala on säilynyt ehyenä kokonaisuutena, sijaiten yhä muusta asutuksesta hieman erillään.

Päärakennus on valkeaksi rapattu.

74. Iso- Laakkala

Laakkalan talo oli alkujaan verotila. Isojaon seurauksena vuonna 1798 Laakkalan tila päätettiin jakaa veljesten kesken, jonka seurauksena muodostuivat Vähä- ja Iso-Laakkalan talot. Päärakennus on rakennettu aiemmin paikalla sijainneen pitsihuvilan paikalle vuonna 1952 professori Olli Pöyryn piirustusten mukaan. Rakennus sijaitsee Rantakulmalla Vesijärven rannalla kaukana Anianpellon vanhasta kylästä. Yksityiskäytössä. Kohde on inventoitu kulttuuriympäristöohjelman päivityksen yhteydessä, mainittu myös 1998 ohjelmassa.

Iso-Laakkalan vanhaan talouskeskukseen kuuluvat väentupa, navetta ja ulkorakennukset, joita on kunnostettu alkuperäistä kunnioittaen.

KULTTUURIYMPÄRISTÖ- OHJELMASSA 1998 INVENTOIDUT, MYÖHEMMIN PURETUT RAKENNUKSET

Puretut rakennukset

Puistoalueet

Mustaniemenhuvi sijaitssee kartta-alueen ulkopuolella

75. Saran talo, purettu 2010

Kuva: Päivi Siikaniemi 12.11.2008

Rauhalan päärakennus eli ns. Saran talon vanhin osa oli vuonna 1868 rakennettu Mikkolan eli Roosin rusthollin sivurakennus, jota ensimmäisen kerran laajennettiin satulakattoisena kanavalle päin 1883. Rakennus korotettiin mansardikattoiseksi 1910-luvulla. Saran perhe osti Rauhalan 1916 ja perusti Matkustajakoti Rauhalan 1920. Rakennusta laajennettiin vielä 1927 ja 1939. Täysihoitola ja kesäravintola toimivat aina 1960-luvulle asti. Talvisin rakennus toimi koululaiskortteerina. Kaksikerroksisessa piharakennuksessa toimi 1940-luvulla limonaditehdas, yläkerta toimi kutomona. Pitkässä piharakennuksessa oli mm talli, sikala, sauna, puuceet (6 paikkaa), puusepän versas, varastotilaa ja mankeli. Saralla oli myös kioski kanavan laidalla, jonne valmistettiin jäätelöä piharakennuksessa. Rakennukset säilyivät Saran perikunnan asuttamana tai kesäkäytössä 2000-luvun puolelle. Asikkalan kunnan omistukseen siirtyneet rakennukset purettiin korjauskelvottomina keväällä 2010 sen jälkeen, kun niistä oli ensin laadittu Päijät-Hämeen maakuntamuseon edellyttämä rakennushistoriallinen dokumentointi ja arkistotutkimus. Saran talo oli Vääksyn osayleiskaavassa suojeltu (SR-2). Tontille on suunniteltu kerrostalojen rakentamista.

76. Toivosen talo, purettu 2000-luvun alussa

Sulkumiehentien pienimittakaavaista rakennuskantaa edustanut Toivosen talo oli rakennettu vuonna 1910 ja se muodosti yhdessä naapurikiinteistö Raitapihan kanssa yhtenäisen osan kulttuuriympäristöä. Talossa oli keittiö, pieni makuuhuone ja olohuone, yläkerrassa koko talon pituinen vintti. Rakennuksessa oli lasitettu kuisti, erityisen koristeelliset vuorilaudat ja hoidettu puutarha. Rakennuksen osti 1920-luvulla kanavamies Robert Toivonen ja vaimonsa Edit, joka kasvatti tontilla kukkia ja myi niitä Lahden torilla. Heidän poikansa Eino Toivonen perheineen asui taloa sittemmin, hän toimi kanavalla sulkumestarina. Vuoden 1998 inventoinnin aikaan rakennus oli tyhjillään. Vanha rakennus on purettu 2000-luvun alussa ja tilalle on rakennettu uudisrakennus vapaa-ajanasunnoksi, suuria vanhoja puita ja pensaita on pyritty säilyttämään. Paikka kuuluu edelleen samalle suvulle. Rakennus oli osayleiskaavassa suojeltu (SR-2).

77. Pereniuksen talo, purettu 2008—2009

Rakennus sijaitsi Vääksynjoen rinteellä Thurenin huvilan yläpuolella ja näkyi sieltä kanavalle. Rakennuksessa oli jugendtyylinen piirteitä ja upea lasikuisti. Talon pitkäaikainen asukas oli kalastaja Lyyli Perenius, joka oli taitava verkontekijä. Hänellä oli kymmeniä kissoja, mistä syystä taloa kutsuttiin kissataloksi. Hän oli ostanut talon 1920-luvulla, mutta tarkkaa rakennusvuotta ei ollut tiedossa. Vuoden 1998 inventoinnin aikaan rakennus oli ollut pitkään tyhjillään ja sen todettiin vaativan pikaista vesikatteen korjausta. Peruskorjaus aloitettiin vuoden 2000 tienoilla, mutta se osoittautui rakennuksen huonon kunnan ja voimakkaan kissanhajun takia hankalaksi. Päärakennuksesta on jäljellä kivijalka. Piharakennus on vanhan perustuksen päälle 2009 rakennettu uudisrakennus. Rakennus oli osayleiskaavassa suojeltu (SR-3).

78. Danielson-Kalmarin pesutupa, purettu 2008

Vääksynjoen rannalla sijainnut 1890-luvun alussa rakennettu huvilan piharakennus, jossa oli sauna, pesutupa ja leipomo. Rakennusta käytettiin 1950—70-luvuilla kesäteatterin kullassina. Rakennukseen kohdistui tuhopolttoyrityksiä 2000-luvulla, joiden jälkeen rakennus purettiin.

Kuva: Päivi Siikaniemi.
Kuvasajankohta ennen vuotta 2007

79. Meijerin isännöitsijän asuintalo Taunola, purettu 2007

Meijerin (1927) pihapiiriin rakennettiin vuonna 1952 meijerin isännöitsijälle asuintalo, Taunola. Sittemmin rakennus oli toiminut mm. Päijännetalon oheistilana. Rapattu, tiilirunkoinen 1950-luvun asussa säilynyt Taunola ilmensi hyvin tasapainoista, hienostunutta aikansa asuintalosuunnittelua. Maakuntamuseon mukaan se oli osa Vääksyn meijerin kulttuurihistoriaa ja sillä oli paikallista arvoa. Rakennus rajasi Päijännetalon avoimen pihamaan ja suurehkon paikoitusalueen esiintymislavan ympäristöstä. Rakennusta ei oltu erikseen inventoitu, mutta se oli mainittu meijerin inventointikortissa.

Kuva: Aulis Lehto

80. Mustaniemen huvila

Kuutaan Mustaniemessä oli jo 1850-luvulla kaksi jyväskyläläisten kauppiaiden varistorakennusta, joista toisen hirsistä on rakennettu 1868 Vääksyn kanavakasöörin piharakennus. Päijänteen ensimmäisen siipiraslaiva ”Suomen” mittava satamalaituri rakennettiin Mustaniemen pohjoiskärkeen 1856. Sataman luotsin asunto sijaitsi niemessä ennen huvilan rakentamista. Helsingin yliopiston professori Hytönen osti huvilan alkuperäiseltä omistajalta, joka nimettiin Roomaan suurlähettilääksi. Rakennus edusti 1900-luvun alun huvilarakentamista. Huvila näkyi upeasti sekä porteilta käsin tien päässä, että Päijänteeltä katsottuna Mustaniemen päässä. Nykyään tilalla on uudisrakennus.

Vuosina 2004—2006 nykyisen Hämeen ELY-keskuksen (ent. Hämeen ympäristökeskuksen) toimesta Teija Aholan tekemät rakennusinventoinnit Asikkalassa, myöhemmin puretut rakennukset

81. Varjola, purettu 2004

Vuonna 1935 rakennettu pientalo sijaitsi vanhaa kunnantaloa lähimpänä ja kuului samaan, joskin ei-yhtenäiseen ryhmään kahden muun alueella edelleen sijaitsevan pientalon kanssa. Asikkalan kunta osti rakennuksen ja se purettiin vuonna 2004. Rakennuksen paikalla sijaitsee kerrostalo.

82. Kunnantalo, purettu 2011

Asikkalan kunnantalo oli rakennettu vuonna 1951 ja se edusti rakennusajalleen tyypillistä hallintorakennusta. Rakennus oli arkkitehtuuriltaan niukka, vaaleaksi rapattu massiivitiilitalo. Virastotilojen lisäksi rakennuksessa oli henkilökunnan asuntoja, jotka 1980-luvulla otettiin toimistokäyttöön. Asikkalan kunta julkaisi vuonna 2005 listan purettavista kunnan kiinteistöistä, jossa kunnantalo oli mukana. Vuonna 2006 valtuusto päätti myydä rakennuksen tontteineen YIT Rakennus Oy:lle ja käynnistää asemakaavanmuutoksen. Viiden kunnan rakennuskulttuurihankkeen Asikkalan rakennusinventointi-raportissa 2006 rakennus oli luokiteltu K I -luokkaan (säilytettävä rakennus). Maakuntamuseo esitti kaavaluonnosvaiheessa vaihtoehtoisia kunnantalon säilyttävää kaavatarkastelua. Kunnantalon paikalle kaavoitettiin kolme kerrostalotonttia, joihin on mahdollista rakentaa 5-, 6- ja 8-kerroksiset talot. Yksi rakennuspaikka on vielä rakentamatta.

Lisäksi alueelta on purettu vuonna 1978 rakennettu ja 1994 laajennettu seurakuntakeskus. Tiiliverhoiltu rakennus purettiin 2016 sisäilmaongelmien vuoksi.

Kuva: Päivi Siikaniemi 12.4.2007

PUISTO- JA VIRKISTYSALUEET

Puisto- ja virkistysalueet kuuluvat kulttuuriympäristöön siinä missä rakennuksetkin. Ne ovat kulkuväyliä ja oleskelupaikkoja.

Koska vesistö on olennainen osa Vääksyn kulkureittejä, ohjelman valmistelussa tehtiin myös maisema-analyysit vesiltä käsin.

1. Kanava-alueen puistot
2. Vääksynjoki
3. Norrlinin puisto
4. Kanavaniemi
5. Aurinkovuori
6. Kalmarinranta
7. Markkinamännikkö

Vääksyn kanava-alueen puistot

Kanavien puistot olivat ensimmäisiä julkisia puistoja maaseudulla. Kanavapuistoon kuuluvat tänäkin päivänä ryhdikkäät puurivit, hoidetut nurmikentät ja kanavaa reunistavat hiekkapintaiset kävelytiet. Lehtikuuset ovat osa historiallista kanavakulttuuria. Niitä istutettiin kanavien varsille käytettäväksi myöhemmin kanavaosien kunnostamiseen. Lehtikuusta käytettiin sulkuporttien materiaalina sen erinomaisen kosteuden kestävyden ansiosta. Kanavan lehtikuuset ovat merkittäviä maisemapuita. Kanavan odotushuoneen takana sijaitsee ”Menneiden sukupolvien työlle” omistettu muistomerkki. Sen on suunnitellut rakennusarkkitehti Heikki Sipponen. Vesimyllyn läheisyydessä kanavan puolella on Rapala Oy:n perustajan Lauri Rapalan (1905–1974) patsas. Sen on tehnyt kuvanveistäjä Toivo Pelkonen vuonna 1989.

Kaarnalaivojen SM-kilpailut Vääksynjoessa 2016.

Vääksynjoki

Vääksynjoen ympäristö on luonnonmukainen virkistysalue. Kanavapuiston alueella joen pääsee ylittämään puisia kaarisiltoja pitkin, joiden kautta pääsee kanavapuiston puolelta Toivo Kärki -lavan alueelle sekä Päijänne-talolle. Valtakunnallisesti tunnettu vanhojen ajoneuvojen tapahtuma Mobilisti-ilta ja monet muut kesätapahtumat sijoituvat tähän ympäristöön.

Vääksynjoki on säilynyt lähes kokonaan luonnollisena avouomana, ainoastaan yläjuoksun puolelta Danielson-Kalmarin huvilan eteläpuolelta alkuperäinen uoma on katkaistu. Kanavan rakentamisen yhteydessä joen laajimpia mutkia on oikaistu, Vesimyllyn vieressä on siitä johtuen poikkeavan jyrkkä rantapenger. Vääksynjoki on myös kalataloudellisesti tärkeä kohde, jota on kunnostettu. Kalat tarvitsevat lisääntymiseen varjoisia paikkoja, joita kasvillisuus luo. Uuden kerrostalon kohdalla joessa on taimien tärkeä kutupaikka. Vääksynjoen padolla otettiin vuonna 2014 käyttöön Suomen suurin ankeriasarkku, jonka avulla saadaan pelastettua Vesijärveltä kutumatkalle lähteneet ankeriaat joutumasta Kymijoen voimalan turbiineihin. Kiinni otetut ankeriaat merkitään ja kuljetetaan maanteitse turvallisimmille vesille jatkamaan kutumatkaansa kohti Sargassomerta.

Kanavan pohjoispäädyssä oleva Jokipuisto ympäristöineen on säilynyt luonnontilaisena. Jokipuistossa olevan Enskala-luontopolun varrella on lapsille ja nuorille tarkoitettuja onkipaikkoja. Muutoin Vääksynjoessa on kalastuskielletty.

Vääksynjoen länsirannan suistoalueella sijaitsevalla Lehtiniemen luonnonsuojelualueella kasvaa rehevää lehtipuustoa. Luonnonsuojelualueen ja kanavapuiston välisellä alueella on luontopolku, jonka pääsee kiertämään pitkospuista tehtyä reittiä pitkin.

Norrlinin puisto

Puisto on osa kasvitieteen professori J.P.Norrlinin huvilansa ympärille perustamasta kasvitieteellisestä puutarhasta. Nykyisen puistoalueen elvyttämisen aloitti vuonna 2008 talkoovoimin ja Leader-rahoituksella Vanhan Vääksyn Kehittämisyhdistys. Puistoaluetta hoidetaan pääosin metsäpuutarhan periaatteella ja sinne on tehty kävelyreittejä sekä huvimaja. Alue sijaitsee aivan Vääksynjoen rannassa ja puiston porttina toimii vanhan, vuonna 1964 puretun Norrlinin huvilan julkisivua mukaileva katos.

”Silloin kun me muutimme tänne, oli nykyinen linja-autoaseman seutu suurenmoinen puutarha, jonka omisti professori J.P. Norrlin, maailmankuulu keltanoitten tutkija. — Se oli suurenmoinen puisto, ei ollut juuri sitä kasvia, mitä Suomessa pystytään viljelemään taikka istuttamaan, joka olisi puuttunut professori Norrlinin puutarhasta. Ja kun hän kesäkuumalla paksuun talviturkkiin puettuna asteli meidän portistamme sisään, niin isäni oli liikutukseen asti kohtelias tälle vanhalle tiedemiehelle. Saatteli häntä ympäriinsä ja tämä kepillä osoittaen osoitteli kaikkia niitä kymmeniä kukkia, nimenomaan keltanoita ja voikukkia, joita meidän pihassamme kasvoi, ja selitti etteivät nämä ole samaa lajia, tuo on se ja se ja tuo on ihan joku muu. Hän sanoi täydellisen latinalaisen nimen joka ikisestä kukkasesta jokaisella neliometrillä. Hän oli niin valtavan tietorikas kasvitieteen professori.

Hän oli vaan kovin erikoinen. Hän oli asunut täällä jo ennen kuin tulimme. Hän oli kotoisin Viitailan kylästä, josta hän lähti opin teille ihan tommosena talon poikana ja omilla lahjoillaan luki itsensä ylioppilaaksi ja maisteriksi muutamassa vuodessa, mikä herätti valtavaa kiinnostusta koko Suomen ja Helsingin yliopistossa. Sellaista kasviopin lahjakkuutta ei oltu siihen asti Suomessa nähty eikä kuultu.”

— Everstiluutnantti Oras Selinheimo, 1983.

Kanavaniemi

Alueella on järjestetty tansseja ja kuuluisia juhannusjuhlia 1930–70-luvuilla. Kanavaniemeen oli rakennettu kaksi pyöreää tanssilavaa, jotka purettiin 1980-luvun alussa. Ensimmäisen lavan rakensi Suojeluskunta vuonna 1937. Kanavaniemessä on viimeksi toiminut kesäteatteri, jonka näyttämön pohjana toimi juuri toinen vanhoista tanssilavoista. Kiviset katsomorakenteet on rakennettu 1950-luvulla Sotainvalidien Veljesliiton toimesta. Kanavaniemessä on pieni vierasvenesatama ja lintutorni. Alue on virkistyskäytössä.

”Kanavaniemessä on pidetty Suomen ainoa Sibelius-ulkoilmakonsertti 1955. Felix Krohn luki yleisölle Sibeliuksen lähettämät terveiset. Missään muualla Sibelius ei suostunut, että ulkoilmassa esitetään, että Vääksyn kanavaniemi on ainut, jossa on ollut. Ja hän on itse ollut niin otettu, että on lähettänyt tervehdyksen.”

— Asukkaan kertomaa

Aurinkovuori

Aurinkovuori on Natura 2000-verkostoon ja harjunsuojeluohjelmaan kuuluva alue, josta suuri osa on tarkoitettu virkistyskäyttöön. Aurinkovuori on osa toisen Salpausselän reunamuodostumaa. Se tarjoaakin loistavat ulkoilumahdollisuudet kauniissa harjumaisemassa, sillä siellä risteilee kattava ulkoilureitistö. Laella olevalla laavulla on hieno näköalapaikka. Paikalla on sijainnut hyppyrämäki, jonka portaat harjun juurelta ylös on kunnostettu ja valaistu.

Aurinkovuori on osa maisemallisesti hallitsevaa selänne-muodostelmaa ja sillä on merkitystä paitsi taajamakuvassa, myös Päijänteeltä ja Vesijärveltä käsin katsottuna. Alueella on harvinaisia kasveja, mm. alppivuokko.

Kalmarinranta

Kalmarinranta on Vääksyn alueen merkittävin julkinen uimaranta. Alueella järjestetään joka vuosi Asikkalan perinteiset Anianpellon markkinat. Ranta sijaitsee kanavan suun vieressä Vesijärven puolella ja näkyy hyvin myös järveltä katsottuna. Alueelle on rakennettu frisbeegolf-rata, tennis- ja beach volley-kenttä. Metsälinna-huvilaan kuulunut keltainen hirsinen rantasauna sijaitsee rantaviivan tuntumassa. Alueella kasvaa yhä joitakin erikoisempia kasvilajeja jäänteinä professori Kompan sadan vuoden takaisesta arboretumista. Koko ranta oli aikoinaan siihen rajautuneiden huvilatonttien omistajien yksityiskäytössä.

Anianpellon markkinamännikkö

Mikkolan kartanon mailla sijaitseva Anianpellon markkinamännikkö on suojeltu sekä muinaismuistona että luonnonsuojelualueena. Perimätiedon mukaan männikön on rauhoittanut jo kuningas Kustaa III, joka vieraili Anianpellossa vuonna 1775.

Näkymät Vesijärveltä ja Päijänteeltä

Vesijärven puoleisella rannalla uudempi rakennuskanta erottuu selvästi enemmän maisemakuvasta kuin vanha rakennuskanta. Uudisrakennukset kiinnittävät enemmän huomiota kuin vanhemmat rakennukset. Huomiota herättävä ero johtuu uudisrakennusten suuremmasta koosta, erilaisesta rakennustyylistä ja -materiaaleista sekä siitä, että niitä rakentaessa alueelta on poistettu puita (esimerkiksi Vaappuranta ja Ahtolan alue).

Pääosa Päijänteen puolella olevasta reunavyöhykkeestä on hyvää ja yhtenäistä. Maisemassa on kuitenkin havaittavissa vaurio johtuen Aurinkovuorella tehdyistä avohakkuista. Päijänteeltä päin katsottuna Vääksyn harjumaisema on säilynyt rakentumattomana. Alueella on havaittavissa vain muutama kerrostalo, jotka lähes häviävät puiden lomaan korkeammassakin maastossa. Harjun päälle rakennetut kerrostalot ovat mittakaavaltaan sellaisia, etteivät ne ylitä puiden latvojen korkeutta Päijänteeltä päin. Vesijärveltä katsottuna kerrostalojen ylimmät kerrokset ovat havaittavissa.

Rakennetusta ympäristöstä ainoastaan rantarakentaminen näkyy selvästi Päijänteelle. Rakentaminen on ollut hyvin monivaiheista, mikä ilmenee rakennusten värienkäytön ja arkkitehtuurin erilaisuutena. Osa rakennuksista on rakennettu aivan rannan läheisyyteen, mikä viittaa vanhempaan rakennusaikaan, jolloin rakentaminen rannan läheisyyteen on vielä ollut sallittua. Majakka-Paviljongin rakennus erottuu maisemasta erittäin vahvasti ja toimii veneilijöille maamerkinä.

Lähteet:

- Ahava, T., ym. 2017. Maisema-analyysi. Vääksyn maisema Päijänteeltä katsottuna.
 Ahola, T. 2006. Rakennusinventointi - Asikkala. Hämeen ympäristökeskuksen moniste 108. Asikkalan kunta. Vääksyn osayleiskaava 2008.
 Blåfield, T. 2015. Anianpellon vanhat huvilat Osa II. Metsälinna. Rakennushistoriaselvitys.
 Blåfield, T. 2015. Anianpellon vanhat huvilat Osa III. Suviniemi. Rakennushistoriaselvitys.
 Blåfield, T. 2015. Jokirannan historiaa. Rakennushistoriaselvitys.
 Blåfield, T. 2015. Pohjolan talon historiaa. Rakennushistoriaselvitys.
 Eskelinen, A. Kanervo, P. & Käkelä, L. 2016. Vääksyn yhteiskoulu, inventointi.
 Hongelin, A. Asikkalan Aniapellon Laakkalat 1539—2001.
 Honka, A. & Keto, J. Anianpellon markkinat.
 Keto, A. & Kurkikangas, F. 2016. Säästöpankin talo, inventointi.
 Ketolainen, R. Vääksyn koulu 70 vuotta 1925—1995.
 Lahden museolautakunta, 1986. Selvityksiä ja kannanottoja, osa 26: Päijät-Hämeen seurantalot.
 Muranen, L. 2007. Päijännettä pitkin.
 Muranen, L. 2001. Rauhan ja sodan Asikkala.
 Pennanen, T. ym. 2016. Kanavan odotushuone, inventointi.
 Ranta, T. 2015. Virta- ja pienvesien käyttö- ja hoitosuunnitelma 2015-2019.
 Romo, O., ym. 2017. Maisema-analyysi Vesijärveltä.
 Ruokolainen, J. & Ranta, T. 2013. Vääksynjoen kalataloudellisen kunnostuksen täydennyssuunnitelma.
 Tiainen, A.-M., ym. 2017. Maisemaselvitys. Vääksyn kanavan ympäristö.
 Tulonen, A. 1998. Asikkalan kulttuuriympäristöohjelma.
 Vanhan Vääksyn Kehittämisyhdistys. 2016. Kävelykierros kanavan kulttuuriympäristössä. Asukkaiden ja kiinteistön omistajien haastattelut kesällä 2016

6. Kulttuuriympäristöohjelman tavoitteet ja hoitotoimenpiteet

Kulttuuriympäristöohjelman on tarkoitus toimia työkaluna kunnan viranhaltijoille, päättäjille ja paikallisille toimijoille Vääksyn alueen kehittämistyössä. Ohjelmaan kirjatut tavoitteet ja hoitotoimenpiteet ovat konkreettisia ehdotuksia siitä, miten kulttuuriympäristöä voidaan sen ominaispiirteet huomioiden hoitaa ja kehittää.

Tässä osiossa tarkastellaan ensin vuoden 1998 ohjelmaan kirjattujen hoito- ja toimenpide-ehdotusten toteutumista. Päivitetyin ohjelman pohjalta on myös laadittu uusia tavoitteita ja hoitotoimenpiteitä. Lopuksi on listattu yleisiä hoitoperiaatteita ja rahoitusmahdollisuuksia.

6.1 Edellisen kulttuuriympäristöohjelman tavoitteiden toteutuminen

Asikkalan kulttuuriympäristöohjelmassa 1998 Vääksyelle tyypillisiksi kulttuuriympäristökokonaisuuksiksi määriteltiin kanava puistoineen, vanhan Vääksyn alue, Kanavatie sekä Anianpellon kylä ja markkinamännistö.

Oleellisena nähtiin ympäristöhoidon ohjelmointi kunnassa: hoidon tavoitteellisuus ja seuranta sekä yhteistyö asukkaiden, päättäjien ja viranhaltijoiden kesken. Ohjelmassa ehdotettiin vuotuista ohjelman toteutumisen seuranta ja hoitokohdeluettelon päivittämistä sekä inventointien jatkamista. Hoitokohdeluettelon listattiin tarpeellisia toimenpiteitä ympäristön ja rakennuskannan kunnossapidämiseksi.

Ohjelman toteutumisen seuranta ja hoitokohdeluettelon päivitys ovat jääneet toteutumatta. Uusia inventointeja sen sijaan on toteutettu vuosina 2004–2006 (Ahola). Kulttuuriympäristöohjelmaan 1998 laaditun hoitokohdeluettelon toteutumisen seuranta tehdään tässä yhteydessä.

Hoitokohdeluettelo 1997—1998 ja sen toteutuminen Vääksyn alueella

Kanavaympäristön kehittäminen

Kanava-alueelle laadittiin Vääksyn kanava-alueen kehittämissuunnitelma 1997 (Asikkalan kunta ja Arkkitehtityö Oy, Juhani Boman), mutta sitä ei sellaisenaan toteutettu. Suunnitelma käsitti kanavan, Kanavatie, Vääksynjoen, Kanavaniemen, Kanavalahden ja Kalmarinrannan alueille kehittämisehdotuksia pääosin matkailun näkökulmasta, huomioiden alueen ainutlaatuisuuden ja perinteikkään ympäristön säilyttämisen.

Myllyperinteeseen, kanavahistoriaan ja huvilakulttuuriin liittyvää rakennuskantaa vaalitaan.

- Vääksyn osayleiskaavassa on merkitty säilytettäväksi useita rakennuksia.
- Asikkalan kunnan tekninen toimi on teettänyt rakennushistoriaselvityksiä omistamistaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaista rakennuksista kuten Rauhala eli Saran talo, Danielson-Kalmarin huvila Suviniemi, Metsälinna, Jokiranta ja Pohjolan talo.
- Danielson-Kalmarin huvila on maalattu vuonna 2012 ja Jokirannan huvilaa on huoltomaalattu vuonna 2015. Pohjolan talon katto on uusittu 2010 ja Jokirannan katto 2015.
- Vesimyllymuseota on pidetty kesäisin auki museona ja sen katto on uusittu.
- Vääksyn Mylly Oy on kappale elävää kulttuuriympäristöä pitäessään yllä uudempaa, toiminnassa olevaa myllyrakennusta ja myllypuotia.
- Useita vanhoja rakennuksia on kunnostettu yksityisten omistajien toimesta ja moniin on asettunut uusia pienyrityksiä.
- Rauhalan eli Saran, Toivosen, Pereniuksen, Varjolan ja Taunolan talot on purettu.
- Vanhat harjakattoiset kellarit kanavapuistosta Vääksynjoen rannasta on purettu 2014.

Uudisrakennuksista pyritään tekemään ympäristöään täydentäviä ja rakennustaiteellisesti valtakunnallisesti arvostettuja.

- Uudisrakennuksia on tehty pääasiassa uuden liikekeskustan ja Kanavatie-alueelle. Näistä massiivisimpina terveyskeskuksen alueen laajenus ja liikekeskustan taakse sijoitetut omaa aikakauttaan edustavat kerrostalot. Backmaninkujalle on rakennettu 5-6 kerroksiset kerrostalot. Vääksynjoen äärelle Vesimyllymuseon viereen on rakennettu 4-kerroksinen kerrostalo. Korkeat kerrostalot erottuvat taajaman mittakaavassa. On toivottavaa, että jatkossa uudisrakennusten kerroskorkeudet ovat pienempiä, jotta taajamakuva säilyy tasapainoisempana.
- Omakotialueilla täydennysrakentaminen on ollut osin ympäristöään täydentävää, osin täysin eri tyyppistä. Kanava-alueen läheisyyteen pientalo-alueelle on sovitettu onnistuneesti uutta hirsirakentamista.
- Pieniä, mutta ympäristöönsä hyvin sopivia yksityiskohtia ovat puurakenteiset bussipysäkkien katokset ja keskellä keskustaa sijaitseva taksiasema. Katokset kaipaavat jo osin uutta maalia pintaansa.

Kanava-alueelle ja siihen liittyviin puistoihin laaditaan pitkän tähtäimen puistosuunnitelma, jossa palautetaan aiempia avoimia nurmikenttiä, järjestelmälliset puurivit ja jalot, kanavamiljoille tyypilliset maisemapuut; tammetsikat ja lehtikuuset.

- Puistosuunnitelmaa ei ole laadittu. Kanavaympäristön vanhoista lehtikuusista on kaadettu sekä huono- että hyväkuntoisia. Puistonhoito on ollut lähinnä perusylläpitoa.

Vanha Vääkysy liitetään osaksi kehitettävää kanavaympäristöä.

- Pienyrittäjyyden uudelleen synty on kasvattanut matkailu- ja palvelu- aluetta ja tämän myötä on vanhan Vääkсын alue herännyt uudelleen henkiin.
- Kunnan elinkeinostrategiassa 2013—2016 todettiin ”*Vanhan Vääkсын alue tunnelmallisine liikkeineen on jo matkailijoiden löytämä helmi ja hyvässä kehityssuunnassa.*”
- Alueella toimiva Vanhan Vääkсын Kehittämisyhdistys on teettänyt kartta- sovelluksen ja esitteen (2015), joka tutustuttaa kulttuuriympäristön koh- teisiin kanavan molemmin puolin ja vanhassa keskustassa. Yhdistys jär- jestää myös tapahtumia Vanhassa Vääkсыssä.

Kanavatien taso palautetaan säilyviin rakennuksiin sopivaksi.

- Kanavatien tasoa ei ole madallettu, eikä sitä nähdä toteuttamiskelpoisena toi- menpiteenä tulevaisuudessakaan. Rakennuksiin kohdistuvan haitan ratkai- semiseksi on haettava muita keinoja.

Anianpellon kylä

Vanha ympäristö säilytetään ja aluetta Vääkсын porttina korostetaan.

- Suurimmaksi osaksi ympäristö on säilynyt entisellään. Vanhat isot kiinteis- töt ja puut muodostavat yhtenäisen nauhan Anianpellontielle. Markkina- männikön aluskasvillisuus on rehevöitynyt ja männikön sekaan on kasva- nut lehtipuita, vaikka aluskasvillisuutta onkin talkoovoimin raivattu.
- Porttina Anianpellon kyläaluetta ei olla korostettu, joten taajama-alueelle saavuttaessa alueen ohittaa hyvin nopeasti.

Tien taso palautetaan rakennuksiin sopivaksi.

- Tien tasoa ei ole madallettu suhteessa rakennuksiin sopivaksi, eikä sitä nähdä toteuttamiskelpoisena toimenpiteenä tulevaisuudessakaan. Raken- nuksiin kohdistuvan haitan ratkaisemiseksi on haettava muita keinoja.

Nuorisotalo Nuokku (Kansakoulu)

Rakennuksessa ilmenevien vaurioiden laajuus ja syyt tutkitaan ja eteneminen pysäytetään pikimmiten.

- Suunnitelma ei ole toteutunut. Nuorisotilojen siirryttyä Aurinkovuoren koululle vuonna 2014 talon käyttö on ollut vähäistä. Asikkalan kunnan tek- ninen toimi on teettänyt rakennuksesta kuntotarkastuksen 2014. Rakennus on myytävänä ja tontin asemakaavamuutos käynnissä.

Danielson-Kalmarin sauna (pesutupa ja leipomo)

Julkisivut kunnostetaan.

- 1890-luvun alussa rakennettu Vääkсынjoen rannassa sijainnut rakennus oli alun perin huvilan pesutupa ja leipomo. 1950—70-luvuilla rakennusta käy- tettiin osana kesäteatterin kulisseeja. Rakennukseen kohdistui 2000-luvulla tuhopolttoyriytyksiä, joiden jälkeen rakennus purettiin 2008 ja siitä on jäljellä enää osa kivijalasta.

Meijeri

Hirsirakenteisen ylemmän kerroksen vaurioiden laajuus ja korjattavuus selvitetään.

Rakennuksen käyttövaihtoehdot tutkitaan, kenties osana uudisrakennusta.

- Kaikki suunnitelmat ovat toteutuneet ja rakennus on kauttaaltaan uudis- tettu. Rakennus tunnetaan nykyään Päijänne-talona, jossa toimii Kalastus- museo ja matkailuinfo. Osa rakennuksen tiloista on vuokrattu toimistoiksi ja vuonna 2016 rakennuksessa aloitti toimintansa myös pienpanimo.

Yleis- ja asemakaavoitus

Honkaniemi III, laaditaan ympäristöä säilyttävä rakennuskaava.

Olemassa oleva kaava tarkastetaan ja tarpeellisilta osin muutetaan ympäristöä säilyttäväksi.

- Alueen asemakaava on vahvistettu vuonna 2000.
- Vääkсын osayleiskaavassa alue on osoitettu maakunnallisesti arvok- kaana rakennettuna kulttuuriympäristönä perustuen maakunnalli- sesti arvokkaiden alueiden inventointiin.
- Kaavalla oli tarkoitus taata yhtenäinen rakennustapa ja kulttuuri- arvojen säilyminen. Asevelikylään on teetetty rakentamisohjeisto (laatinut Arkkitehtuuritoimisto Kari Järvinen), joka tukee rakenne- tun ympäristön säilymistä yhtenäisenä.
- Alueelta on purettu joitakin rakennuksia ja joidenkin tilalle on rakennettu uudisrakennuksia. Niiden osalta ei ole noudatettu rakentamisohjeistoa.

Mobilisti-ilta on kesän suosittu tapahtuma.

Tilannekatsaus

Kuluneen kahden vuosikymmenen aikana ymmärrys ja kiinnostus kulttuuriympäristöön on kasvanut niin Asikkalassa kuin koko Suomessa. Kulttuuriympäristöohjelman (1998) tavoitteet eivät kuitenkaan kaikilta osin ole toteutuneet, tavoitteellisuus ja seuranta ovat jääneet puuttumaan.

Toisaalta Vanhassa Vääksyssä uudelleen vilkastunut pienyrittäjyys ja kasvava kiinnostus vanhojen rakennusten kunnostamiseen on aktivoitunut alueen asukkaita ja yhdistyksiä toimimaan ympäristönsä hyväksi. Vääksy sai vuonna 2015 pienten kaupunkikeskustojen PIKE-palkinnon, perusteluina vesistöä ja kulttuuriympäristöä hyödyntävä maisemakehitys, kulttuurin ja historian näkyminen, hyvinvoinnin tukeminen, runsas pienyrittäjyys ja monipuoliset tapahtumat. Palkinnon myönsi Elävät kaupunkikeskustat ry, joka aloitti tämän palkitsemiskäytännön vuonna 2014.

Kulttuuriympäristöohjelman päivityksen kuvaus- ja kohdekäynneillä kesällä 2016 yksityisomistajien suhtautuminen vanhan rakennuskannan ja miljööön vaalimiseen oli pelkästään positiivista. Useita rakennuksia on korjattu. Mm. kunnan yksityisomistukseen myymästä vanhasta opistotalosta on kunnostettu matkailijoiden suosima majatalo, Apteekinmajoitus. Monta suojeltua rakennusta on kuitenkin vuosien aikana purettu eikä uudisrakentaminen ole kaikissa tapauksissa ollut kyläkuvan kannalta onnistunutta. Tältä osin toimintamallissa on kehitettävää, huomiota on kiinnitettävä myös resursseihin ja vastuun jakamiseen.

Arvojen säilymisen varmistaminen jatkossa

Kulttuuriympäristön muutosten seurauksena menetetään ympäristön rakennus- ja kulttuurihistoriallisia piirteitä ja kerroksellisuutta. Rakennetun ympäristön mittakaava muuttuu herkästi, varsinkin jos alueiden kehittämistavoitteena on rakentamisen tiivistäminen. Suomalaiset maaseututaajamat ja kirkonkylät ovat muuttuneet valitettavan samanlaisiksi tässä suhteessa ja paikallisia erityispiirteitä on hävinnyt merkittävästi. Vääksyssä, jossa tätä ainutlaatuista miljöötä on säilynyt suhteellisen hyvin verrattuna moniin muihin saman tyyppisiin taajamiin, tulee kiinnittää erityistä huomiota omaleimaisuuden säilyttämiseen ja vaalimiseen.

Rakennusten kunnostamistarve voidaan arvioida myös liian suureksi, mikä johtaa hätäkoituihin purkamiseen. Säilyttämisen suhteen voidaan asettaa toimenpiteitä kiireellisyysjärjestykseen ja saada rakennus pysymään korjauskelpoisena pidemmän aikaa, vaikka sen käyttö olisikin vähäistä tai se olisi tietyn aika käyttämättömänä. Keskeinen säilymiskriteeri on vesikaton pysyminen kunnossa. Rakennuksen tai perustusten vinous tai hilseilevä maalipinta eivät kerro mitään runkorakenteen kunnosta ja rakennuksen korjauskelpoisuudesta. Puurakenteisia rakennuksia osataan edelleen korjata perinteisiä työmenetelmiä noudattaen. Suurimpia vaurioita rakennuksille aiheutetaan ”korjaamalla” niitä uudisrakentamisen periaatteilla eikä perinteisiin puu- tai tiilirakenteisiin sopivilla tekniikoilla.

Kaavoituksen ja rakentamisen prosessit ovat haasteellisia alueella, jossa on merkittäviä kulttuuriympäristön arvoja. Yleis- ja asemakaavojen tulee olla ajan tasalla ja käsittää riittävät ja sitovat määräykset rakennetun ja viherympäristön säilyttämisestä, jotta niiden asema olisi turvattu. Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaan kaavoitus on ensisijainen keino säilyttää ympäristön arvoja. Rakennuslupaprosesseissa tulee olla ajantasainen inventointitieto käytettävissä kohteista ja alueista, jotka kuuluvat valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai paikallisesti arvokkaiden ympäristöjen luetteloihin. Vaatimattomatkin yksittäiset rakennukset ovat arvokkaita ympäristön osatekijöitä muodostaessaan esimerkiksi vanhan pihapiirikokonaisuuden tai tiemiljöön.

Vääksyssä on viime vuosina käyty keskustelua kanavamiljöön rakennuskannasta, ympäristönhoidosta ja alueelle sopivasta täydennysrakentamisesta. Osayleiskaavan tavoitteissa kanavan seutu on samanaikaisesti sekä kyläkuvallisesti arvokas alue että tiivistettävä keskustatoimintojen alue. Näiden tavoitteiden yhteensovittaminen ratkaistaan asemakaavoissa. Alueiden asemakaavat ovat kuitenkin vanhoja ja niitä uudistettaessa on laadittu yksittäisiä tonttikohtaisia kaavoja tai ratkaistu rakentaminen poikkeamisluvalla. Osin tähän keskusteluun liittyen kunta käynnisti Vääksyn maankäytön kokonaissuunnitelman laatimisen ja myös kulttuuriympäristöohjelman päivitys koettiin tarpeelliseksi. Nämä ovat tärkeitä askelia kohti tavoitteellista toimintaa ja yhteistyön parantamista asukkaiden, päättäjien ja viranhaltijoiden välillä.

Kahden vuosikymmenen takaisessa Vääksyn kanava-alueen kehittämissuunnitelmassa (1997) esitettiin useita toimenpiteitä matkailun lisäämiseksi alueella, mutta todettiin samalla: *"Näitä mahdollisuuksia hyödynnettäessä on kuitenkin pidettävä vaarin, että ainutlaatuista, historiallista kanava- ja jokimiljöötä ei uhrata markkinavoimien usein itsekkäille, lyhytaikaisille pyyeteille. Tämä vaatii tinkimättömyyden hankkeiden ohjausta ja seuranta yhteistyössä eri osapuolten kanssa perinteikkään ympäristön parhaaksi."*

Kulttuuriympäristön näkökulmasta edellä mainittua voi yhä pitää hyvänä ohjenuorana paitsi matkailutoimintojen, myös täydennysrakentamisen sijoittamisessa ja suunnittelussa. Tavoitteellisuuden ja yhteistyön parantamiseksi esitetään ehdotuksia seuraavissa kappaleissa.

Kulttuuriympäristö lainsäädännössä

Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) tavoitteena on järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen niin, että siinä luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitys. Lain 54§ mukaan rakennettua ympäristöä ja luonnonympäristöä tulee vaalia eikä niihin liittyviä erityisiä arvoja saa hävittää.

Lailla rakennusperinnön suojelemisesta (LaRS, 498/2010) voidaan suojella rakennuksia, rakennelmia, rakennusryhmiä tai rakennettuja alueita, joilla on merkitystä rakennushistorian, rakennustaitteen, rakennustekniikan, erityisten ympäristöarvojen tai rakennuksen käytön tai siihen liittyvien tapahtumien kannalta. Lakia sovelletaan, jos rakennusperintöä ei voida suojella kaavoituksen keinoin. Lain tavoitteena on turvata rakennetun kulttuuriympäristön ajallinen ja alueellinen monimuotoisuus, vaalia sen ominaisluonnetta ja erityispiirteitä sekä edistää sen kulttuurisesti kestävä hoito ja käyttöä.

Kiinteistä muinaisjäännöksistä säädetään muinaismuistolaissa (295/1963).

"Vanhan keskustan muodonmuutosta on ollut upea seurata. Omassa lapsuudessaani henkilökohtaisina muistoina alue nousee mieleen koulumatkan varrelta. Mäki oli jyrkkä molempiin suuntiin ja varsinkin kotiinpäin tullessa jarrut olivat kovilla. Välillä oli kiva poiketa myllyn reittiä ja syöttää hetki sorsia leivänmurusilla tai kurkata, josko tänään näkyisi ankeriaita myllyn sululla."

— Asukas, Vääksyn tarinat -kysely 2016
(Kulttuuriympäristöstä hyvinvointia ja liiketoimintaa -hanke)

"Kuljimme pääkaupunkiseudulta mökkimatalla Kuhmoisiin aina Vääksyn ohi, 24-tietä pitkin ja joskus poikettiin Tallukassa syömässä. Kerran päätettiinkin ajella kylälle. Ajaessa Vääksyntien puutalorivistön ohitse alas kanavan suuntaan ihastuimme alueeseen niin, että päätimme sittemmin muuttaa paikkakunnalle. Mitään aikaisempia siteitä meillä ei Vääksyyn ollut."

— Asukas, Vääksyn tarinat -kysely 2016
(Kulttuuriympäristöstä hyvinvointia ja liiketoimintaa -hanke)

6.2 Kulttuuriympäristön kehittäminen ja hoitotoimenpiteet jatkossa

Kulttuuriympäristöohjelmassa (1998) mainitut kanava, myllyperinne ja huvilahistoria ovat Vääksyn omaleimaisia piirteitä ja samalla tänäkin päivänä varteen otettavia menestymisen edellytyksiä. Vääksyn kanava on nykyisin Suomen vilkkaimmin liikennöity sisävesikanava. Vapaa-ajan asumisen ja matkailun juuret juontavat 1800-luvun lopulle ja niiden vaikutus on edelleen merkittävä myös paikallisen elinkeino- ja palvelutarjonnan näkökulmasta. Myllyperinnekin elää, Vääksyn Mylly Oy:n ollessa tämän päivän lähiruokabuumissa ehkä tunnetumpi kuin koskaan. Myllypuoti välittää tunnelmia ja tarinoita menneiltä vuosikymmeniltä ja tarina jatkuu myös paikallisten yhteistyökumppaneiden uusissa tuotteissa.

Vääkssyllä on mahdollisuuksia lisätä vetovoimaansa ja tunnettavuuttaan hyödyntäen ainutlaatuista kulttuuriympäristöään positiivisena erottautumiskeinona. Kulttuuri- ja lähimatkailu sekä paikallisuus ovat nousevia trendejä. Alueet voivat erottautua uniikkeilla piirteillä ja tarinoilla. Vääkssystä erityisen tekee kanavamiljööni ja vanhan puutalokeskustan yhdistelmä. Suomen vilkkaimmin liikennöity sisävesikanava on jo itsessään nähtävyys, jota täydentää välittömässä läheisyydessä sijaitseva vanha keskusta putiikkeineen ja kahviloineen. Kahden järven välisellä kapealla kannaksella kaikki muukin on lähellä: Kalmarin hieno hiekkaranta sekä Vääkssynjoen ja Aurinkovuoren luontoelämykset muodostavat kokonaisuuden, joka tarjoaa helposti saavutettavissa olevan matkailuelämyksen.

2000-luvulla vanhan keskustan liiketilat ovat heräilleet eloon ja ympäristöön on syntynyt pienyritystä ja toimeliaisuutta, joka on vahvistanut alueen vetovoimaa. Uudet sukupolvet ovat alkaneet kokea vanhan puutaloalueen haluttuna asuin ympäristönä. Merkitykselliseksi koettu ympäristö on herättänyt halun monenlaiseen toimintaan alueen hyväksi, mm. tapahtumien järjestämiseen ja lähiympäristön kunnostamiseen. Kanava-alueen useiden eri toimijoiden järjestämät kesätapahtumat ovat lisänneet alueen elävyyttä ja vetovoimaa. Perinteeksi muodostuneita tapahtumia ovat esimerkiksi Mobilisti-ilta ja Kaarnalaivojen SM-kilpailut. Anianpellon markkinat järjestetään vuosittain Kalmarinrannassa. Talviajan tapahtumat ja elävyys vaativat vielä panostamista.

Suomen rannikkoseutujen vanhat puukaupungit ovat jo pitkään olleet suosittuja matkailu- ja asuinpaikkoja, joissa persoonallinen pienyritystä kukoistaa. Sisämaassa vastaavia kohteita ei juuri ole. Vaikka Vääkssy ei suoraan ole verrattavissa rannikon puukaupunkeihin, sen omista, ainutlaatuisen kulttuuriympäristön lähtökohdista voi ponnistaa pitkälle.

Kanavan seutua ja vesistöjä kannattaa korostaa entisestään. Vaikka vesistöillä on imagollista arvoa Asikkalan kaltaisille kesämökkivaltaisille kunnille, vesistöjen toiminnallinen hyödyntäminen jää maaseutututkimustenkin mukaan puolitiehen. Myös kulttuuriympäristöohjelman päivityksen yhteydessä tehdyissä kanava-alueen maisemaselvityksissä vesistöt ja näkymät vesistöiltä nousivat tärkeiksi kehittämiskohteiksi.

Jos ranta-alueiden nykyinen luonnollinen ulkonäkö halutaan säilyttää ja rakentamista lisätä, tulisi huomioida aikaisempaa paremmin rakennusten soveltuvuus maastoon esteettisestä näkökulmasta. Suuri määrä tiiviisti rakennettuja rakennuksia rikkoo helposti yhtenäisen luontomaiseman. Yksittäiset rakennukset olisi huomattavasti helpompi istuttaa maiseman luontaiseen ilmeeseen, sikäli kun se taajamassa on mahdollista.

Ranta-alueen rakentamisessa tulisi myös ottaa huomioon linnustolle, kasvilisuudelle ja eläimistöille arvokkaat alueet ja pyrkiä suojaamaan ne suurilta muutoksilta. Lisäksi alueella tulisi pyrkiä säilyttämään riittävän laajat luontoalueet virkistytymiseen, jolla voidaan tukea paikallisten asukkaiden hyvinvointia.

Vääkssyn kulttuuriympäristöjen kehittämisehdotusten tavoitteena on edistää kulttuuriympäristön näkemistä voimavarana, jonka huomioiminen ja hoito tuottavat hyvinvointia ja viihtyisyyttä. Toimenpide-ehdotuksissa on edelleen pyritty löytämään keinoja tavoitteellisuuden ja seurannan sekä yhteistyön parantamiseen kunnan, viranomaisten, yhdistysten ja asukkaiden välillä.

Kehittämisen- ja hoitotoimenpide-ehdotukset

1. Kunnan omistamien rakennusten esimerkillinen ja suunnitelmallinen kunnossapito

- Kunnan omistamien kulttuurihistoriallisesti merkittävien rakennusten kunto kartoitetaan, tehdään korjaussuunnitelma ja tarpeelliset korjaukset.

Toimijat: Asikkalan kunta

2. Maankäyttö ja rakennetun kulttuuriympäristön arvojen huomioiminen kaavoituksella ja rakennustapaohjeistuksella

- Laaditaan rakennustapaohjeisto Vanhan Vääksyn ja Anianpellon vanhan kylän alueelle.
- Kanavatielle laaditaan kokonaissuunnitelma, jossa arvioidaan maiseman kannalta uudisrakentamiseen sopiva mittakaava, jotta Kanavatien näkymä ja rytmi säilyvät. Suunnitelmaan sisällytetään myös ratkaisuvaihtoehtoja tientasoa alemmaksi jääneiden rakennusten tilanteen parantamiseen, arvokkaiden kohteiden (mm. markkinamännikkö, Torppa, kanavan ylitys) korostamiseen sekä puurivistöihin ja istutuksiin.
- Vanhentuneet rakennuskaavat päivitetään ajantasaisiksi asemakaavoiksi kulttuuriympäristön arvot huomioiden maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesti (vanha keskusta ja Anianpellon kylän kaavoittamaton alue). Asemakaavoja varten jatketaan inventointeja. Uusia inventoitavia alueita esim. Myllytien ja Jyvätien risteysalue, Asikkalantie ja siitä erkanevat tiet sekä Honkaniemen alue.
- Järjestetään kuntalaiskävelyitä ja -tilaisuuksia sekä laaditaan vaihtoehtoisia suunnitelmia ja havainnekuvia kaavoitusprosessien alkuvaiheissa
- Tehdään arvokkaista alueista tarkempi inventointi, johon sisältyvät rakennuspaikkakohtaiset kartat ja rakennuskohtainen inventointilomake (esimerkki liitteenä).

Toimijat: Asikkalan kunta, maakuntamuseo, kulttuuriympäristöryhmä.

3. Kulttuuriympäristön hoito ja kunnossapito

- Anianpellon markkinamännikölle laaditaan pitkäjänteinen hoitosuunnitelma. Yksityisten omistamien luonnonsuojelualueiden hoitoa ja käyttöä suunnitellaan maanomistajien, ELY-keskuksen ja Metsähallituksen yhteistyönä. Yhteistyötä tehdään myös maakuntamuseon kanssa, koska männikkö on muinaismuistoaluetta.
- Alueiden viherympäristön hoidossa huomioidaan puukujat, maisemapuut ja monivuotiset istutukset viihtyisyyttä lisäävinä tekijöinä. Betonisten kesäkukka-astioiden ulkonäköä parannetaan. Maisemoidaan verkkoaidat istutuksilla tai suositetaan puuaitoja. Talviaika huomioidaan istutusten suunnittelussa.

- Rakennusten ja pihapiirien kyläkuvaan vaikuttavasta siisteydestä huolehditaan. Halu pitää rakennukset kunnossa syntyy yleensä vapaaehtoisesti, kun asuinalue koetaan merkitykselliseksi. Kunnalla on rakennusjärjestykseen nojaten mahdollista tiedustella kunnostusaikeista ja aikataulusta tai antaa kunnostuskehotus.
- Takapihamaiset paikat siirretään pois merkittäviltä alueilta (varikko pois kanava-alueelta, Anianpellon jätekeräyspiste pois markkinamännikön naapurista) tai maisemoidaan puuaidoilla.
- Kävelyreittien viihtyisyyteen, siisteyteen ja helppokulkuisuuteen (päällysteen kunto, piennarten ja istutusten hoito sekä valaistus) kiinnitetään huomiota ja varataan resursseja.
- Mahdollistetaan Adoptoi monumentti -toimintaan osallistuminen. Toiminta on vapaaehtoistyötä muinaisjäännösten ja vanhojen rakennusten parissa, jonka avulla asukkaat voivat tarkkailla, huolehtia ja tutkia kohteen historiaa ja järjestää paikalle erilaisia tapahtumia. Adoptoija ei omista kohdetta. Pirkanmaan maakuntamuseo on aloittanut ensimmäisenä toiminnan Suomessa vuonna 2008. Lisätietoa saatavilla: <http://adoptoi-monumentti.fi/info/>. Esim. Ylisen Viipurintien sillanraunion esilletuominen, markkinamännikön hoito.

Toimijat: Asikkalan kunta, ELY-keskus, Metsähallitus, maanomistajat, maakuntamuseo, kulttuuriympäristöryhmä

4. Kulttuuriympäristöryhmän perustaminen / yhteistyö kunnan ja asukkaiden välillä

- Perustetaan kulttuuriympäristöryhmä tai vastaava kunnan nimeämä toimielin, joka voi antaa suosituksia kulttuuriympäristöön liittyvistä hankkeista ja suunnitelmista.
- Ryhmä koostuisi kylien, yhdistysten ja vapaa-ajan asukkaiden edustajista, Liikenneviraston ja maakuntamuseon asiantuntijoista ja kunnan viranhaltijoista.
- Työryhmän tarkoituksena olisi tarkkailla, tiedottaa ja ohjata kulttuuriympäristöä koskeissa asioissa ja kokoontua vähintään kaksi tai kolme kertaa vuodessa.
- Kulttuuriympäristöryhmän perustamisvaiheessa luotaisiin toimintasuunnitelma. Yleisiä ryhmässä käsiteltäviä asioita voisivat olla esim. kulttuuriympäristön nykytila ja haasteet sekä kaavoituksessa tapahtuvat muutokset, kaavahankkeisiin liittyvien kannanottojen valmistelu ja kulttuuriympäristöohjelmien tavoitteiden toteutumisen seuranta ja arviointia.

Toimijat: Asikkalan kunta ja edellä mainitut kumppanit

5. Anianpellon kylän ja uuden liikekeskuksen viihtyisyyden ja toimivuuden parantaminen

- Anianpellon kylä ja männikkö nostetaan esiin "porttina" uuteen keskustaan, teetetään paikalle alueen historiasta kertova kyläkyltti
- 40 km/h nopeusrajoitus siirretään alkamaan jo ennen Anianpellon kyläkeskittymää (lisääntynyt rekkaliikenne aiheuttaa tärinää vanhoille lähellä tietä sijaitseville rakennuksille sekä vaaratilanteita kevyelle liikenteelle)
- Työväentalo Torpan risukoitunut ympäristö siistitään
- Istutuksia hyödynnetään viihtyisyyden lisäämisessä

Toimijat: Asikkalan kunta, Uudenmaan Ely-keskus
Mahdollisia kumppaneita: yhdistykset, työpajat, oppilaitokset

6. Virkistys- ja puistoalueiden hoitotoimenpideluettelon suunnittelu

- Puistoalueiden hoitoon varataan riittävät resurssit ja niitä hoidetaan suunnitelmallisesti
- Arvokkaita maisemia avataan ja estetään niiden uudelleen umpeen kasvaminen ja risukoituminen jatkuvilla hoitotoimilla.
  - esim. näkymä 24-tieltä ja kanavalta Danielson-Kalmarin huvilalle päin
  - keskustelut myös yksityisten kiinteistönomistajien kanssa
- Vääksynjoki säilytetään mahdollisimman luonnontilaisena jo kalakanan vuoksi. Yksittäisiä puita ja pensaita voitaisiin poistaa, mutta paikoin puustoa voisi lisätäkin. Poistamalla ja lisäämällä suunnitelmallisesti puustoa uuden kerrostalon ja Vääksynjoen välistä, eli maisemoimalla, voitaisiin saada talon asukkaille siivilöity näkymä kanavalle ja samalla näkymä kanavalta säilyisi vehreänä ja puistomaisena.
- Enskala-polun viihtyisyyttä ja käyttöä voitaisiin parantaa poistamalla yksittäisiä puita ja pensaita sen ympäristöstä. Löydettävyyttä parannetaan opastekylteillä.
- Kanavan varren Päijänteen puoleiset kävelytiet siistitään, valaistusta parannetaan ja lisätään opasteet Majakka-Paviljongin ja sulkualtaan välille, sekä parannetaan kulkuyhteys Majakkapaviljongille asti jatkuvana puistokujana.
- Talvisiin kävelyreitteihin kiinnitetään huomiota (valaistus, kunnossapito). Ympäristöstä nauttimisen mahdollisuudet kaventuvat turhaan, jos esimerkiksi kanava-alueella on mahdollista liikkua vain kesäaikaan.
- Rantojen läheisyydessä olevia kävelyreittejä voisi valaista. Valaistus toisi virkistävän lisän myös järveltä katsottuna. Esim. Telakkarannan kävelytie.
- Aurinkovuoren metsänhoidollisia toimenpiteitä toteutetaan harkiten ja näkymät huomioiden, avohakkuita vältetään
- Maisemavaurioita ja takapihamaisia paikkoja maisemoidaan istutuksilla tai puustolla

Toimijat: Asikkalan kunta, liikennevirasto, Hämeen kalatalouskeskus
Mahdollisia kumppaneita: yhdistykset, työpajat, oppilaitokset

7. Kulttuuriympäristön ja tarinoiden hyödyntäminen matkailussa ja liiketoiminnassa

- Paikkaan liittyvillä tarinoilla voidaan elävöittää kulttuuriympäristöä
- Hyödynnetään digitaalisuutta (esim. qr-koodit, lisätty todellisuus, kosketusnäyttötaulut)
- Järjestetään kävelykierroksia ja tarinailtoja. Näin asukkaat voivat tutustua alueen kulttuuriperintöön, paikat tulevat merkityksellisiksi, alueeseen sitoudutaan ja siitä halutaan huolehtia. Muistelulla on välittömiä hyvinvointivaikutuksia ja se lisää yhteisöllisyyttä.
- Yksi osa Kulttuuriympäristöstä hyvinvointia ja liiketoimintaa -hanketta oli tarinoiden kerääminen ja niiden hyödyntämisen selvittäminen mm. liiketoiminnassa ja hyvinvointia edistämässä. Tarinoiden keräämistä on edelleen hyvä jatkaa.

Toimijat: Asikkalan kunta (varhaiskasvatuksesta vanhusten päivätoimintaan), paikalliset yritykset ja yhdistykset, kehittäjäorganisaatiot.

8. Tiedon jakaminen, ideoiden jalostaminen: Seminaarit, info- ja keskustelutilaisuudet

- Järjestetään infotilaisuuksia ja neuvontaa esim. rakennusperinnön hoitovastuksista, rakennusten ja ympäristön kunnossapidosta ja mitä tulee huomioida ostaessa tai myydessä vanhaa rakennusta
- Uuden opetussuunnitelman kulttuurikasvatussuunnitelmassa huomioidaan kulttuuriympäristön mahdollisuudet
- Järjestetään erilaisia työpajoja mm. matkailuun, tapahtumiin, liikeideoihin ja alueen talviaikaiseen kehittämiseen liittyen

Toimijat: Asikkalan kunta, paikalliset yritykset ja yhdistykset, kehittäjäorganisaatiot

Kerroksellisuus näkyy Kanavatiellä.

6.3 Yleiset hoitolinjaukset ja yhteystahot

Vastuu kulttuuriympäristön hoidosta kuuluu usealle taholle: kunnalle, viranomaisille, yksityisille kiinteistöjen omistajille, yhdistyksille ja talkooporukoille. Arvokkaiden alueiden ja rakennusten hoitamiseen ja kunnostukseen myönnetään myös erilaisia avustuksia.

Osallistumismahdollisuuksia tarjoaa myös Adoptoi monumentti -toiminta. Siinä yhdistys tai yhteisö sitoutuu hoitamaan valitsemaansa kohdetta ja saa avukseen neuvoja ja tukea asiantuntijoilta. Yhdessä vaalimalla säilytetään kulttuuriympäristöä kaikkien iloksi.

Rakennettu ympäristö

Rakennetun ympäristön asiantuntijoita kunnassa ovat kaavoitus ja rakennusvalvonta.

Asikkalan rakennusjärjestyksen määräykset täydentävät maankäyttö- ja rakennuslakia sekä -asetuksia, sekä voimassa olevia oikeusvaikutteisia yleiskaavoja ja asemakaavoja. Tällä ohjauksella Asikkalan kunta haluaa varmistaa viihtyisän ja toimivan elinkeino-, asumis- ja vapaa-ajanalueen rakentumista.

Päijät-Hämeen maakuntamuseosta saa tietoa kulttuurihistoriallisesti arvokkaista rakennuksista ja ympäristöistä sekä muinaisjäännöksistä. Maakuntamuseot ovat tehneet Museoviraston kanssa työnjako- ja yhteistyösopimuksen, jonka pohjalta maakuntamuseo toimii alueensa kulttuuriympäristön suojelun asiantuntijana ja viranomaistehtävissä.

Näkymä Backmaninkujalle.

Kanava-alueita hallinnoi Liikennevirasto, jonka vastuulle kuuluvat kanavan liikennöitävyys, kanavaan liittyvät rakennukset ja puistoalueet.

Valtatie 24 ja maantiet 313 sekä 14137 (Kanavatie) ovat Ely-keskuksen vastuualueella.

Asukkailla sekä asukas- ja kotiseutuyhdistyksillä on myös merkittävä rooli oman kulttuuriympäristönsä vaalimisessa. Erilaisiin kehittämishankkeisiin on myös mahdollista hakea avustuksia.

Korjausrakentaminen, neuvonta ja avustukset

Korjausrakentamisen yleisenä ohjenuorana voi pitää rakennuksen korjaamista sen aikakaudelle tyypillisellä tavalla ja materiaaleilla. Neuvontaa antavat:

Museoviraston korjauskortisto ja erilaiset oppaat
<http://www.nba.fi/fi/tietopalvelut/julkaisut/korjauskortit>
<http://www.nba.fi/fi/ohjeita-ja-oppaita/rakennettu-kulttuuriymparisto>

Korjausten luvanvaraisuus: Asikkalan kunnan rakennusjärjestys ja rakennustarkastaja, Vääksyn alueen asemakaavat.

Tietoa rakennusperinnön hoitoon haettavista avustuksista antaa Päijät-Hämeen maakuntamuseo, Museovirasto ja Hämeen Ely-keskus.

Muinaisjäänökset

Monesti muinaisjäänökset ovat kasvillisuuden ja maan peittämiä sekä metsittyneitä. Jotkut muinaisjäänökset ovat taas helposti havaittavissa. Koska muinaismuistot ovat lailla suojeltu, on tärkeää, että kohteita varjellaan maanmuokkaukselta tai muilta aluetta haittaavilta kunnostustöiltä. Jotta muinaismuistoalueita saataisiin tuotua paremmin esiin, olisi kuitenkin suositeltavaa, että niiden ympäristöä hoidettaisiin ja puhdistettaisiin säännöllisesti. Kaikista muinaismuistoihin liittyvissä toimenpiteistä on aina keskusteltava Päijät-Hämeen maakuntamuseon arkeologin kanssa, joka määrittelee hoidon linjaukset.

Luonnonsuojelualueet

Luonnonsuojelualueisiin kuuluvat luonnonpuistot, kansallispuistot, valtion muut luonnonsuojelualueet ja yksityisille maille perustetut suojelualueet. Näillä suojelualueilla turvataan niiden luontotyyppien ja lajiston monimuotoisuus. Samalla pystytään huolehtimaan kansallismaiseman, kulttuuriperinnön ja virkistys- ja retkeilyalueiden säilyminen. Suurin osa alueista sijaitsee valtion maille ja niiden hoito kuuluu Metsähallitukselle. Alueita suojaa luonnonsuojelu- ja erämaalaki. Monet suojelualueet kuuluvat myös Natura 2000 -verkostoon. ELY-keskuksen päätöksellä pystytään luonnonsuojelualue perustamaan yksityismaalle. Valtion maalle luonnonsuojelualueet perustetaan lain tai asetuksen nojalla. Kaikilla kansallispuistoilla tulee olla lain mukainen hoito- ja käyttösuunnitelma, joka on ympäristöministeriön vahvistama. Muille luonnonsuojelualueille tällaiset suunnitelmat tehdään tarpeen vaatiessa.

Nahkurinverstaas Vääksynjoen kupeessa.

6.4 Rahoitusmahdollisuuksia kulttuuriympäristön hoitoon

Kunnat, yhdistykset ja yritykset

Suomen kotiseutuliitto: Seurantaloiden korjausavustus

Avustuksen tehtävänä on säilyttää kulttuurihistoriallisesti arvokasta rakennusperintöä, jota seurantalot edustavat. Pääasiassa perinteisten ja vakiintuneessa käytössä olevien seurantaloiden korjaustöihin oleva avustus. Erilaiset yhdistykset aina VPK-yhdistyksistä urheiluseuroihin voivat hakea avustusta. Kunnan omistamiin taloihin avusta ei myönnetä. Lisätietoa avustuksesta saa www.kotiseutuliitto.fi/seurantaloavustukset.

ELY-keskus / Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma (2013—2020)

Maaseudun valtakunnallisia ja alueellisia hankkeita käsittelevät ELY-keskukset, paikallisia hankkeita Leader-ryhmät. Vääksyssä Päijänne-talossa toimii Päijänne-Leader ry, jonka alueeseen kuuluu Asikkalan lisäksi Hartola, Padasjoki, Heinola, Sysmä ja Pertunmaa. Leader-ryhmän tavoitteena on saada maaseudun asukkaita kehittämään omaa kotiseutuaan, kehittää aluetta lisäämällä sen viihtyisyyttä ja saamalla alueelle uusia työpaikkoja ja yrityksiä.

Maaseudun yritysrahoitus ja yrityksen kehittämissuunnitelma

Avustusta voi hakea yritystoiminnan perustamiseen ja investointeihin. Yritysrahoitusta myönnetään, sen tarkoituksena on tukea maaseudun elinkeinotoiminnan monipuolistavien yritysten perustamista, laajentamista ja kehittämistä.

Maaseudun palvelut

Kyläyhdistykset, järjestöt, kunta tai oppilaitokset eli yksityis- tai julkis-oikeukselliset yhteisöt voivat hakea tukea esimerkiksi kulttuurikohteen kunnostustöihin, jolla pystyttäisiin lisäämään nuorten harrastusmahdollisuuksia, alueen viihtyisyyttä ja samalla houkuttelemaan kävijöitä muualta.

Ympäristökasvatuksen ja -valistuksen avustukset

Hankkeen tulee olla kokeilu- ja kehittämishanke, joka on ajallisesti rajattu ja se on valtakunnallisesti tai alueellisesti merkityksellinen. Tukea voi hakea esimerkiksi alueellisen yhteistyöryhmän toiminnan käynnistämiseen. Määrärahaa saa myös käyttää kulttuuriympäristön vaalimista, kestävästä kehittämisestä sekä ympäristökasvatuksen ja -valistusta edistävien projektien rahoitukseen. Avustusta voi hakea rekisteröity yhdistys, järjestö tai muu yhteisö, yritys tai kunta. Yleishyödyllisille yhdistyksille pääasiassa myönnetty avustus. Avustusta ei voi hakea yksityishenkilöille, valtion virastoille tai laitoksille.

Museovirasto

Avustus suomalaisen kulttuuriperinteen tutkimiseen, tallentamiseen ja esille saattamiseen

Kansalaisjärjestöjen ja muiden oikeustoimikelpoisten yhteisöjen haettavissa oleva avustus. Avustus on pääasiassa suunnattu maaseutu- ja työväenkulttuuriin kohdistuvia tutkimuksia ja tallenteita varten. Myös erilaisten arkistojen järjestämiseen kuten paikallis- ja kotiseutuarkistojen sekä muiden pienempien arkistojen. Tätä avustusta ei myönnetä museotoimintaa varten, erilaisiin laitehankintoihin tai toiminta-avustuksina.

Harkinnanvaraiset valtionavustukset museoille

Museoille, jotka ovat lakisäateisen valtiosuuden ulkopuolella (Museolaki 729/1992, 1166/1996). Museon tulee olla säätiön, yhdistyksen tai kunnan omistuksessa. Avusta myönnetään paikallismuseotoiminnan suunnitelmalliseen edistämiseen ja kehittämiseen. Sen tavoitteena on varmistaa ja turvata eiammatillisten museoiden rakennusten ja niiden kokoelmien säilyvyys, paikallisen perinteen ja kokoelmien tiedon välittäminen sekä kokoelmien hyvä hallinnointi.

Yksityishenkilöt

Museovirasto

Rakennusten entistämisavustus

Rakennusten entisöintiä ja korjausta varten oleva avustus, kun rakennus on todettu kulttuurihistoriallisesti arvokkaaksi. Entistämisavustus on valtakunnallisesti tai maakunnallisesti merkittävien rakennusten säilyttävään kunnostukseen, konservointiin ja korjaamiseen. Pääasiassa yksityishenkilöille ja yhteisöille tarkoitettu avustus.

Entistämisavustuksia myönnetään ensisijaisesti rakennusperinnön suojelemisesta annetulla lailla (498/2010) suojeltuihin kohteisiin tai muuten merkittäviin kohteisiin, joiden kunnostus edellyttää erityistä kulttuuri- tai rakennushistoriallista asiantuntemusta ja osaamista.

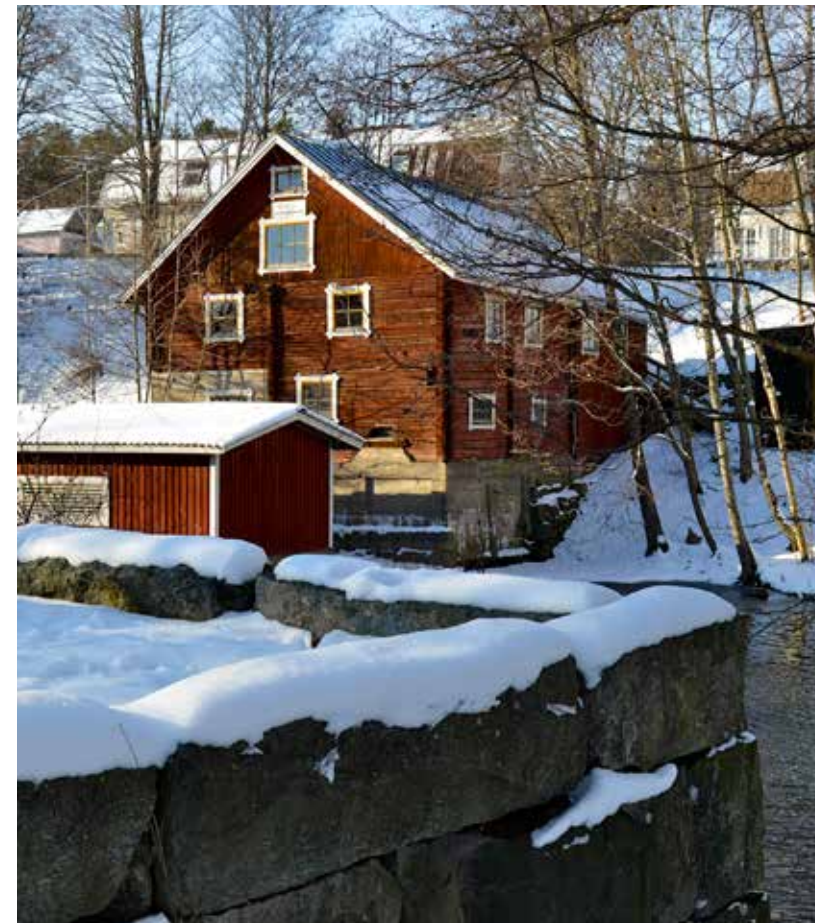
Lisätietoja http://www.nba.fi/fi/avustukset/rakennusten_entistamisavustukset
www.rky.fi – tietoa Museoviraston laatimasta inventoinnista valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY2009.

Ympäristöministeriön kirjasarja Maisema-alue työryhmän mietintö I–II. Mietintö 66/1992. Osassa II Arvokkaat maisema-alueet esitellään 156 valtakunnallisesti arvokasta maisema-alueita.

Henrik Wager, Päijät-Hämeen rakennettu kulttuuriympäristö, Päijät-Hämeen liitto 2006. Selvitys esittelee maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt.

Avustus muinaisjäännsaluiden hoitoon

Muinaisjäännsaluiden hoitoavustuksen edellytyksenä on, että tuettavat toimenpiteet kohdistuvat muinaismuistolaille (295/1963) rauhoitettuun kiinteään muinaisjäännsalukseen. Avustusta myönnetään alueiden merkitsemiseen ja maisemanhoitoon.

ELY-keskus

Rakennusperinnön hoito

Rakennusperinnön hoitoon voi hakea avustusta ELY-keskukselta. Avustusta voivat hakea yksityiset rakennusten omistajat ja yhteisöt, jotka edistävät rakennusperinnön hoitoa. Avustus ei ole tarkoitettu kunnille tai muille julkisille yhteisöille. Rakennusperinnön hoitoavustusta voi hakea:

- Kaavalla suojeltuihin rakennuksiin.
- Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön tai arvokkaaseen maisema-alueeseen kuuluviin kohteisiin.
- Muutoin kulttuurihistoriallisesti arvokkaisiin kohteisiin.

Museoviraston inventoimat rakennukset, jotka kuuluvat Valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin ovat ensisijaisia. ELY-keskukselta saa myös selville millaisissa tilanteissa avustusta ei myönnetä ja mitkä ovat heidän ehtonsa avustuksen saamiseksi.

Kulttuuriympäristön hoidon avustuksista yleisesti kaikki tiedot samassa paikassa löydettävissä: http://www.kulttuuriymparistomme.fi/fi-FI/Hoida_ ja_suojele/ Kulttuuriympariston_hoito/Avustukset

HUOMIOITAVAA

Maakuntaudistus ja sen tuomat muutokset

Kulttuuriympäristöohjelman päivityksen aikaan Suomessa on käynnissä maakuntaudistus. Suunnitelman mukaan vuonna 2019 kunnilta, ELY-keskuksilta ja aluehallintoviranomaisilta siirtyy tehtäviä maakunnille. Näiden tehtävien joukossa ovat mm. alueiden käytön ohjaus ja suunnittelu sekä maakunnallisen identiteetin ja kulttuurin edistäminen.

Valtakunnallinen kulttuuriympäristöstrategia 2014—2020

Suomen ensimmäisen valtakunnallisen kulttuuriympäristöstrategian 2014—2020 mukaan kulttuuriympäristö on hyvinvoinnin ja elinvoiman lähde.

www.kulttuuriymparistomme.fi on kulttuuriympäristöstrategian keskeinen viestintäkanava, johon on koottu mm. valmistuneet selvitykset. Kaikille tarkoitettulla sivustolla on runsaasti tietoa erilaisista kulttuuriympäristöistä ja niiden hoidosta.

Uusi opetussuunnitelma ja kulttuurikasvatussuunnitelma

Uusi opetussuunnitelma otettiin käyttöön kaikissa kunnissa ja kouluissa 1.8.2016. Siihen sisällytettiin kulttuurikasvatussuunnitelma. Tämän suunnitelman tavoitteena on olla työkalu kulttuuriperintö-, taide- ja kulttuurikasvatuksen toteutuksessa. Sen tarkoituksena on pohjautua kuntien omiin kulttuuritarjontoihin ja kulttuuriperintöön. Kaikki tapahtuu nuorten ja lasten omaehtoisen toiminnan kautta.

Myös Asikkalan kunta on tekemässä kulttuurikasvatustohjelmaa. Ohjelma on suunnitelma siitä, miten kulttuuri-, taide- ja kulttuuriperintökasvatusta toteutetaan kunnassa osana opetusta. Yhteinen ohjelma takaa kaikille kunnan lapsille ja nuorille tasavertaisen mahdollisuuden tutustua monipuoliseen paikalliseen kulttuuriin.

Lähteet

Sähköiset ja painetut julkaisut, verkkolähteet

Aarrevaara, E. (toim.) 2015. Suomalainen maaseututaajama muutospaineessa. Suomalainen maaseututaajama 2010-luvulla – tutkimushankkeen loppuraportti. Lahden ammattikorkeakoulu Oy:n julkaisusarja, osa 3. Lahti: Multiprint. [viitattu 10.10.2016]. Saatavissa: http://www.lamk.fi/projektit/maaseututaajamat/artikkelit-julkaisut/Documents/lamk_suomalainen_maaseututaajama_julkaisu_final_pien.pdf

Aarrevaara, E., Uronen, C. & Vuorinen, T. 2007. Päijät-Hämeen maisemaselvitys 2007. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja C. Lahti.

Ahola, T. 2006. Rakennusinventointi - Asikkala. Hämeen ympäristökeskuksen moniste 108. Hämeen ympäristökeskus.

Ahola, T., Tulonen, A. & Utriainen, H. 2007. Kulttuuriympäristöjen Häme. Hämeen alueellinen kulttuuriympäristöohjelma 2007–2013. Hämeen ympäristökeskus.

Arkkitehtitoimisto K. Järvinen. Asevelikylän rakentamishojeisto.

Asikkalan kunta. 2016. Vääksyn maankäytön kokonaissuunnitelma -kysely. Silta-projekti [viitattu 29.9.2016]. Saatavissa: <https://www.asikkala.fi/silta/silta-projekti/tulevaisuuden-vaaksy/>

Asikkalan kunta. 2016. Vääksyn maankäytön kokonaissuunnitelma [viitattu: 29.9.2016]. Saatavissa: <https://www.asikkala.fi/asuminen-ja-tontit-sisaltosivu/maankaytonkokonaissuunnitelma>

Asikkalan kunta. Vääksyn osayleiskaava 2008 [viitattu 29.9.2016]. Saatavissa: <http://projektit.ramboll.fi/kaavoitus/asikkala/osayleiskaava/aineisto/18-11-2008/Kaavaselostus-3-11-2008.pdf>

Asikkalan kunta. 2012. Asikkalan rakennusjärjestys [viitattu 29.9.2016]. Saatavissa: <https://www.asikkala.fi/wp-content/uploads/2014/09/rakennusjarjestys2012.pdf>

Blomstedt, Y. 1981. Asikkalan historia. Asikkalan kunta.

Bläfield, T. 2015. Anianpellon vanhat huvilat Osa II. Metsälinna. Rakennushistoriaselvitys.

Bläfield, T. 2015. Anianpellon vanhat huvilat Osa III. Suviniemi. Rakennushistoriaselvitys.

Bläfield, T. 2015. Jokirannan historiaa. Rakennushistoriaselvitys.

Bläfield, T. 2015. Pohjolan talon historiaa. Rakennushistoriaselvitys.

Boman, J. 1997. Vääksyn kanavan kehittämissuunnitelma.

ELY-keskus. 2013. Ympäristökasvatuksen ja -valistuksen hankeavustukset [viitattu: 29.9.2016]. Saatavissa: http://www.ely-keskus.fi/web/ely/avustukset-ymparistokasvatus#.V9-ib_gdzIU

ELY-keskus. 2015. Avustukset rakennusperinnön hoitoon. Ohje [viitattu 29.9.2016]. Saatavissa: <https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/85875/Rakennusperinn%C3%B6n+hoidon+avustukset%2C%20ohje/ed615beb-0161-4c8c-ab71-6535122d3746>

ELY-keskus. 2016. Maaseudun yritysrahoitus. Yritysrahoitus [viitattu 29.9.2016]. Saatavissa: http://www.ely-keskus.fi/web/ely/maaseudun-yritysrahoitus#.V9-ft_gdzIU

ELY-keskus. 2016. Yrityksen kehittämisavustus. Yritysrahoitus [viitattu: 29.9.2016]. Saatavissa: <http://www.ely-keskus.fi/web/ely/yrityksen-kehittamisavustus#.V9-e7PgdzIU>

Elävät Kaupunkikeskustat ry. 2015. Pienten keskustojen palkinto 2015 Asikkalaan. ”Vireä Vääksy viekoittelee vieraat ja asukkaat”. Mediatiedote [viitattu 1.11.2016]. Saatavissa: http://www.kaupunkikeskustat.fi/wp-content/uploads/2015/10/Mediatiedote_EKK_V%C3%A4%C3%A4ksy_PIKE-keskustapalkinto.pdf

Finlex. 2010. Laki rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010) [viitattu 19.10.2016]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498>

Honka, A. & Keto, J. Anianpellon markkinat. 1982. Teoksessa: Toim. Mantere, H. Päijät-Hämeen tutkimusseuran vuosikirja 1982.

Hongelin, A. 2001. Asikkalan Anianpellon Laakkalat 1539—2001. Kotkaset Oy Kotkan kirjapaino ab.

Huisko, S. & Vikman-Kanerva, M. 2015. Maaseututaajamat osana maaseudun yhdyskuntarakennetta. Teoksessa: Aarrevaara, E. (toim.). Suomalainen maaseututaajama muutospaineessa. Suomalainen maaseututaajama 2010-luvulla – tutkimushankkeen loppuraportti. Lahden ammattikorkeakoulu Oy:n julkaisusarja, osa 3. Lahti: Multiprint.

Härö, M. Uusi laki rakennusperinnön suojelemiseen. Maankäyttö 4/2010 [viitattu 19.10.2016]. Saatavissa: http://www.maankaytto.fi/arkisto/mk410/mk410_1419_haro.pdf

Jaakkola, R. 2015. Vesiteitä kyliin ja kirkolle. Ähtärin ympäristöohjelman päivitys. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/download/noname/%7BBA3C4BE7-D23E-4B2E-9717-312515FF4E59%7D/116295>

Ketolainen, R. 1995. Vääksyn koulu 70 vuotta 1925-1995. Vääksyn koulun johtokunta.

Kulttuuriympäristömme.fi-palvelu. 2016. Avustukset kulttuuriympäristön hoitoon [viitattu 29.9.2016]. Saatavissa: http://www.kulttuuriymparistomme.fi/fi-FI/Hoida_ja_suojele/Kulttuuriympariston_hoito/Avustukset

Kulttuuriympäristömme.fi-palvelu. 2015. Yleisiä käsitteitä [viitattu 19.10.2016]. Saatavissa: http://www.kulttuuriymparistomme.fi/fi-FI/Tutki_ja_tutustu/Kasitteita/Yleisia_kasitteita

Lahden museolautakunta, 1986. Selvityksiä ja kannanottoja, osa 26: Päijät-Hämeen seurantalot. 1986. Lahden kaupunki.

Lahdenvesi-Korhonen, L. 2009. Kulttuuriympäristöohjelma - miksi ja miten. Ympäristöministeriö [viitattu: 29.9.2016]. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/38008/SY10_2009_Kulttuuriymparistoohjelma.pdf

Lounatvuori, I. & Putkonen, M (toim.). 2001. Rakennusperintömme: Kulttuuriympäristön lukukirja. Ympäristöministeriö ja Museovirasto.

Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>

Maaseutu.fi. Maaseudun innovaatiot. Uusia mahdollisuuksia kilpailukyvyyn kasvattamiseen maaseutuohjelmassa 2014—2020 [viitattu 29.9.2016]. Saatavissa: <https://www.maaseutu.fi/fi/tuemme-naita/EIP-Agri/Sivut/default.aspx>

Muranen, L. 2001. Rauhan ja sodan Asikkala. Asikkalan suojeluskunta- ja lottahistoriatoimikunta.

Muranen, L. 2007. Päijännettä pitkin. Pilot-kustannus.

Museovirasto. 2016. Avustukset [viitattu 29.9.2016]. Saatavissa: <http://www.nba.fi/fi/avustukset>

Museovirasto. 2016. Maakuntamuseot [viitattu 29.9.2016]. Saatavissa: http://www.nba.fi/fi/museo-alaan_kehittaminen/tietoa-suomen_museoista/maakuntamuseot

Museovirasto. 2016. Muinaisjäännostien hoitoavustus [viitattu 29.9.2016]. Saatavissa: <http://www.nba.fi/fi/avustukset/muinaisjaannosten-hoitoavustus>

Museovirasto. 2016. Kulttuuriympäristö rekisteriportaali. Muinaisjäännosterekisteri [viitattu 29.9.2016]. Saatavissa: <http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

Museovirasto. 2009. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt 2009. Museovirasto [viitattu 29.9.2016]. Saatavissa: <http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

Myllykylä, T. 1991. Suomen kanavien historia. Merenkulkuhallitus.

Oijala, M., Oksa, J., Nummela, O. ja Andersson, H. (toim.). 2016. Kaikkien aikojen Salpausselkä. Päijät-Hämeen tutkimusseuran vuosikirja 2016. Aldus Oy.

Opetushallitus. 2016. OPS 2016 - Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistaminen [viitattu: 19.10.2016]. Saatavissa: <http://www.oph.fi/ops2016>

Pirkanmaan maakuntamuseo. 2013. Adoptoi monumentti [viitattu 24.10.2016]. Saatavissa: <http://adoptoimonumentti.fi/info/>

Päijänne-Leader.2016. Kuka voi hakea tukea? [viitattu: 29.9.2016].
Saatavissa: <http://www.paijanne-leader.fi/rahoitus>

Rahkonen, P.2013. Suomen etymologisesti läpinäkymätöntä vesistönimistöä. Virittäjä 1/2013 [viitattu 29.9.2016]. Saatavissa: <http://ojs.tsv.fi/index.php/virittaja/article/view/7843>

Ranta, T.2015. Virta- ja pienvesien käyttö- ja hoitosuunnitelma 2015–2019. Etelä- ja Keski-Päijänteen kalastusalue. Hyväksytty kalastusalueen kokouksessa 28.04.2015. Hämeen kalatalouskeskus.

Ruokolainen, J. & Ranta, T.2013. Vääksynjoen kalataloudellisen kunnostuksen täydennyssuunnitelma. Hämeen kalatalouskeskus. Raporttiro 1/2013. ProAgria Etelä-Suomi.

Rönkkö, E.2015. Maaseudun kirkonkylien ja kulttuuriympäristöjen muutos 1970-luvun lopulta 2010-luvulle. Teoksessa: Aarrevaara, E. (toim.). Suomalainen maaseututaajama muutospaineessa. Suomalainen maaseututaajama 2010-luvulla – tutkimushankkeen loppuraportti. Lahden ammatti- korkeakoulu Oy:n julkaisusarja, osa 3. Lahti: Multiprint.

Suomen kotiseutuliitto. 2016. Seurantaloiden korjausavustus [viitattu: 29.9.2016].
Saatavissa: www.kotiseutuliitto.fi/seurantaloavustukset

Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura. 2016. Mikä kulttuurikasvatussuunnitelma on? [viitattu 29.9.2016]. Saatavissa: <http://kulttuurikasvatussuunnitelma.fi>

Suomen Kuntaliitto. 2016. Maakuntauudistus [viitattu: 19.10.2016] Saatavissa: <http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/maakuntauudistus/Sivut/default.aspx>

Suomen Metsäkeskus. 2014. Muinaismuistot [viitattu: 29.9.2016].
Saatavissa: <http://www.metsakeskus.fi/muinaismuistot#.V7w72PgdzIU>

Tulonen, A.1998. Asikkalan kulttuuriympäristöohjelma. Ympäristöministeriö.

Vanhan Vääksyn Kehittämisyhdistys. 2016. Kävelykierron kanavan kulttuuriympäristössä: kartta. vanhavaaksy.fi [viitattu 29.9.2016]. Saatavissa: <http://vanhavaaksy.fi/>

Wager, H.2006. Päijät-Hämeen rakennettu kulttuuriympäristö. Päijät-Hämeen Liitto A159.

Ympäristöministeriö. 2016. Luonnonsuojelualueet ja muut luontoa turvaavat alueet [viitattu: 29.9.2016]. Saatavissa: http://www.ym.fi/fi-fi/luonto/luonnon_monimuotoisuus/luonnonsuojelualueet

Lahden ammattikorkeakoulun julkaisemattomat opiskelijatyöt

Ahava, T., Hiltunen, M., Keto, A. & Kurkikangas, F.2017. Maisema-analyysi. Vääksyn maisema Päijänteeltä katsottuna. Maisema maakäytön suunnittelussa –kurssin harjoitus. Lahden ammattikorkeakoulu.

Eskelinen, A., Kanervo, P. & Käkelä, L. 2016. Vääksyn yhteiskoulu, inventointi. Lahden ammattikorkeakoulu.

Keto, A. & Kurkikangas, F.2016. Säästöpankin talo, inventointi. Lahden ammattikorkeakoulu.

Pennanen, T., Väisänen, P., Kuparinen M. & Lieri, J. 2016. Kanavan odotushuone, inventointi. Lahden ammattikorkeakoulu.

Romo, O., Tarkkala, K., Suuronen, T., Soikkeli, I. & Mäntymäki, M. 2016. Maisema-analyysi Vesijärveltä. Maisema maakäytön suunnittelussa –kurssin harjoitus. Lahden ammattikorkeakoulu.

Tiainen, A-M., Könönen, T., Väyrynen, T., Matilainen, J. & Ruolahti, R.2017. Maisemaselvitys. Vääksyn kanavan ympäristö. Maisema maakäytön suunnittelussa –kurssin harjoitus. Lahden ammattikorkeakoulu.

Hakemisto

Ahtola	69	Lauran kauppa	49	Päijät-Häme-lehden talo	77
Alalääkkölän talo	62	Lehtola	105	Raitapiha	84
Apteekin talo	50	Lehtoranta	105	Rauhala	104
Armontie	103	Leivon talo	52	Saran talo	112
Asevelikylä	94	Liikennepuiston huoltorakennus	80	Selinheimon huvila	66
Asikkalantie	60	Lottakioski	55	Sepän paja	90
Aurinkovuori	129	Maijala	80	Setälän huvila	95
Danielson-Kalmarin huvila	81	Markkinamännikkö	133	Sirkkusen huvila (Metsälinna)	82
Danielson-Kalmarin pesutupa	113	Meijeri	58	Somersalmen huvila	73
Hannulan talo	50	Metsälinna	82	Suojala	66
Harjula	105	Miettisen talo	67	Suviniemi (Danielson-Kalmarin huvila)	81
Helmi Gustafssonin huvila	72	Mikkolan kartano	98	Säästöpankkitalo	48
Hilasmaan talo	50	Muinaismuistot	24-25	Taidevintti	76
Hinkkasen talo	66	Mustaniemen huvila	114	Taunola	113
Honkaniemi III (Asevelikylä)	94	Myllytupa	45	Telakkatupa	86
Iso-Laakkala	108	Mäkisen talo	55	Terveyskeskus	90
Jaakkolan talo	62	Männikkö	104	Thurenin tupa	45
Jokiranta	43	Männiköntie	103-104	Toivosen talo	112
Joutsenkuja	73	Mäntymäki	55	Tynnyrikivi	106
Kaivomäki	104	Nahkurin verstaas	43	Vanha Sepän talo	105
Kajanderin talo	69	Niemimaa	49	Varjola	115
Kalahautomo	45	Norrlinin puisto	125	Warosen huvila	94
Kalmarinkulma	80	Nuokku	78	Venevaja	43
Kanavakasöörin piharakennus	43	Ohtolinna	66	Verhon talo	50
Kanavan kahvila	76	Oksasen talo	49	Vesimyllymuseo	44
Kanavan odotushuone	42	Orjastentien mökit	103	Virtasen talo	84
Kanavaniemi	126	Osuuskassan talo	49	Wuolion huvilat	72
Kansakoulu	78	Pereniuksen talo	113	Vuorisen talo	54
Karton huvila	73	Piha-Ahtola	69	Vääksyn joki	41
Keto	102	Pitkosen talo	67	Vääksyn Mylly	54
Koivula	80	Pohjolan talo	46	Vääksyn Torppa	78
Koivurinne	80	Puhelinkeskus	49	Vääksyn yhteiskoulu	63
Kompantie	91	Purman talo	77	Ämmälänhaka	87
Kotila	84	Päijänne-hotelli	68		
Kulmala	76	Päijänne-talo	58		
Kunnantalo	115				

Esimerkki inventointilomakkeesta

KOHDE	Kanavan odotushuone (Kanavan Helmi)
OSOITE	Kanavatie 21, 17200 Vääksy
KIINTEISTÖTUNNUS	16-401-6-745
OMISTAJA	Yksityinen
KAAVA	1992-03-27 (hyväksymispvm/ lainvoimaisuus)
SUOJELUMÄÄRÄYS	Sr-1 (Suojeltava rakennus tai rakennusryhmä. Kohteessa on erityistä rakennushistoriallista ja/tai historiallista ja/tai maisemallista arvoa. Kohteeseen kuuluvia rakennuksia ei saa purkaa ilman lupaa (MRL 127.1 §) eikä niiden ulkoasua saa muuttaa siten, että niiden kulttuurihistoriallisesti arvokas tai miljöön kannalta merkittävä luonne turmeltuu.)

KOHTEEN HISTORIA

Kanavan odotushuone on rakennettu vuonna 1910 (matkustajalaivaliikenteen kulta-ajalla), suunnittelijana Thure Hellström ja kuuluu Vääksyn kanava-alueen rakennettuun kokonaisuuteen. Alkuperäisenä funktiona odotushuoneella oli nimenomaan odottaa laivaa. Odotushuoneella oli kaksi puolta, joilla molemmilla oli oma sisäänkäynti. Aikakauden mukaisesti miehet istuivat omallaan ja naiset ja lapset omalla puolellaan rakennusta matkatavaroiden ja eläinten kanssa. Rakennus oli jaettu rakenteellisesti kahtia. Suurempi huone oli varattu miehille ja pienempi, nykyään kioskina toimiva puoli, oli varattu muille. Väriykseltään odotushuone oli ilmeisesti tumma punamulta, nykyään beigen / kermanvärinen. Rakennus itsessään on hyvin pelkistetty. Suojeluluokitus sr-1 ja osana Vääksyn kanavaa kaavamerkinnällä sk-1 (kyläkuvallisesti arvokas alue / valtakunnallisesti merkittävä rakennettu ympäristö). Kyseessä on arvokas rakennus, joka on säilynyt paikoillaan jo yli 100 vuoden ajan.

HUOM. taulukon viereen voi myös laittaa täydentäviä valokuvia ym.

INVENTOINTI / KOHDETARKASTELU / kohdenumero

RAKENNE	KPL	KUVAUS / materiaali ym. muita huomioita, väritys
Rungon muoto		Suorakaide
Kattomuoto		Harjakatto (pieni satulakattoinen katos sisäänkäynnin kohdalla), katteen reunassa peltinen lista
Kerrosluku		1
Sokkeli		Luonnonkiveä, graniittia. Luonnonkivisokkelin näkyvä maavara on matala, vaarana on, että puuosat lahoavat.
Julkisivut / laudoitus, erityispiirteet		Beigen / kermanväristä puuta (pystyponttilaudoitus, räystään alla sileä vaakalaudoitus), ovien yläpuolella ruskea vaakasuora lauta, jonka yläpuolella ulkoneva vesilauta, laudoituksen suunta vaihtuu yläpuolella. Kulmissa ruskeat nurkkalaudat, alareunassa vesilauta. Sama detaljointi koko rakennuksen ympäri.
Ikkunat	6	2 kpl 6-ruutuisia pääoven molemmin puolin, 4 kpl 4-ruutuisia, 2 eteläpäädyssä ja 2 julkisivulla laidassa pienemmän pääoven pohjoispuolella. Ikkunapuitteissa joka kulmassa kulmaraudat. Ikkunat ovat alkuperäisiä. Ikkunakittauksia puuttuu ja maalipinta hilseilee.
Ikkunoiden vuorilaudat	2+1	1x4 tuumaista lautaa, maalattu vaaleanruskeaksi, alapuolella pieni ikkunalista.

Ulko-ovet	4	Pariovet pääovina, joissa koristeellinen risti keskellä (4 kpl), ovet ovat alkuperäiset Toinen yksinkertainen pääovi varsinaisen pääoven vieressä, lisätty myöhemmin Pohjoispäädyssä takaovi, jossa metallinen salpa, takaovi ollut aiemmin rakennuksen keskellä suunnitelmassa, tällä hetkellä reunassa.
Ulko-ovien vuorilaudat		Takaoven ja pienemmän pääoven vuorilaudat koristeltuja 2x4 tuumaista lankkua. Parioven vuori-laudat 2x4 tuumaista lankkua, ei koristelua.
Vesikate		Musta, sileä huopakate, vähän sammaloitunut.
Syöksytorvet		
Räystäskourut, jalkarännit		
Katokset		Pariovien edessä harjakattoinen katos.
Portaat		Julkisivulla pariovien edessä kaksi graniittista porraskiveä. Pienemmän oven edessä yksi graniittinen porras. Takaoven edessä muita syvempi porraskivi.
Kaiteet		
Kuistit		
Muut yksityiskohdat		Koristeelliset kyltit.
Piharakennus		
Aidat		
Portit		
Kaivot		
Ympäristö		Vääksyn kanava noin 10 metrin päässä pääovista katsottuna, kanavan ja kahvilan välillä tilaa piha-kalusteille, yksi kiinteä pöytäryhmä, ympärillä kävelyreittejä, muistomerkki kahvilan takana. Ympärillä kasvaa kookkaita lehtipuita.

KOHTEEN SUOJELUSTA / uhat ja mahdollisuudet, toimenpide-ehdotuksia

(Tähän voi laittaa kuvia nykytilasta)

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

www.paikkatietoikkuna.fi

http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx

Asikkalan rakennusinventointi 2006 (Teija Ahola)

Osayleiskaava 2008 (Vääksyn kulttuurihistoriallisesti arvokkaat alueet ja kohteet)

Asikkalan kulttuuriympäristöohjelma 1998 (s. 36-47)

Rakennushistoriaselvitys, Pohjolan Talon historiaa, Tapio Blåfield (2015).

Vääksyn osayleiskaavakartta

KUVALÄHTEET

HAASTATTELUT

Lähde: Pennanen, T., Väisänen, P., Kuparinen M. & Lieri, J. 2016. Kanavan odotushuone, inventointi. Lahden ammattikorkeakoulu.

Vääksyn omaleimaisuus rakentuu erityislaatuisesta maisemasta ja siihen liittyvästä monikerroksisesta rakennetusta kulttuuriympäristöstä. Vääksyn kulttuuriympäristöohjelmassa kuvataan alueen kulttuuriympäristön kehityshistoriaa, nykytilaa ja tavoitteita. Julkaisu on luonteeltaan selvitys, johon on pyritty monipuolisesti kokoamaan ajantasaista inventointitietoa rakennuksista ja niiden lähiympäristöstä, maisemasta ja kehittämiskohteista.

Kulttuuriympäristöohjelma on tarkoitettu Vääksyn kokonaisvaltaisen kehittämisen työkaluksi ja alueesta kiinnostuneiden, eri-ikäisten ihmisten oppaaksi omaan kulttuuriympäristöön. Ohjelma pyrkii syventämään näkemystä Vääksyn kulttuuriympäristöstä voimavarana, jota on monin tavoin hyödyllistä vaalia ja tuoda esiin.

Vääksyn kulttuuriympäristöohjelma päivittää Asikkalan kulttuuriympäristöohjelman Vääksyä ja Anianpeltoa käsittelevän osan.

"Thaninta Vääksyssä on se harju, hongat. Kävely siellä harjulla, se oli niin ihana paikka. Sota-aikana olin siellä ilmavartiossa."

— taiteilija Helmiriitta Honkanen

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

LAMK

Lahten ammattikorkeakoulu
Lahti University of Applied Sciences

Lahten ammattikorkeakoulun julkaisusarja, osa 29

ISSN 2342-7507 (verkkójulkaisu)
ISSN 2342-7507 (painettu)

ISBN 978-951-827-266-6 (verkkójulkaisu)
ISBN 978-951-827-267-3 (painettu)